

מילי דמלכא

שיחות ומאמרים שזכינו לשמוע מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מאמרים יקרים נעימים ומוזהירים
לגלות ולבאר אורה ועבודתה של
חג הפסח

יו"ל ע"י
מכון שפה ברורה
שע"י חסידי קאסוב
פסח תשפ"ג לפ"ק

- אחים יקרים אחים לדעה -

הננו בזה בקריאה של חיבה לכל קוראינו ואנ"ש היקרים שיחי
שהיות ומלאכת הכתיבה, העריכה, וסידור הגליונות, שיהיו באופן נאה ויאה ומכובד עולים ממון הרבה,
וכדי להוציא את הגליון אנו צריכים את עזרת הציבור החפץ ורוצה בקיומו

אנו פנים לעזרת הציבור הושיטו ידכם והרימו את נדבת לבכם לתרום מתנה יפה ונכבדת

וההזדמנות נאותה לתרום לעילוי נשמת יקירכם אשר בוודאי תהא
לטובת נשמתם זכות הפצת דברי תורה האלו
וגם בעת שמחתכם תבוא הברכה לכם ולביתכם

והנצחתם תונצחו בתוך הקונטרסים לפרסם עושי מצוה

ובכן אלו הרוצים בהנצחה או החפצים לתרום עקב שמחה וכן מי ברצונם לתרום לעילוי נשמת

יפנו לר' מאיר גאדינגער הי"ו במס' 917-686-5892

או להתקשר ע"ד אימייל ל **toraskosov@gmail.com**

וזכות הגדול של זיכוי הרבים תעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב

הד"ר ימוד בגליון דולו

יהיה לזכות רפואתו השלימה והמהירה של
מרן רבינו שרגא פייביש בן מלכה שליט"א
בתוך שאר דולי ישראל

לשמעו דרשות, ושיעורים שונים מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
וכן למודעות ומאורעות שונות בקרב קהילתנו הק'
יש להתקשר לקו "קול קאסוב"

במס' 972-72-370-1810 או במס' 718-682-2004 ישראל 972-72-370-1810

כל הזכויות שמורות

להערות והארות או לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 917-686-5892

או אל **toraskosov@gmail.com**

נערך ונסדר ע"י:

וידעתם כי אני ה'

סוד ה'דעת' המתגלה בחג הפסח ובייחוד במצות אכילת מצה

הבאה לקראתנו לשלום*. ואדרבה אמרו, ביותר צריך לזרוז את עצמו בהכנה בעניינים אלו מבחלק המעשה, שבעוד שבחלק המעשה רובא דרובא תופסים מסורת אבותיהם בידיהם, ויודעים כיצד לקיים את המצוות כראוי, הרי שבמצות המסורות ללב כגון דא, אין הדברים כן, ואם האדם אינו שת למלא את אסמיו בדעת קודם עשייתם, סופו שיעשם כמצות אנשם מלומדה בלא רעותא דלבא², ולכך צריך לעיין בפנימיות ומהות החג, כדי שידע לשמחה מה זה עושה.

ומשבך הם הדברים, מצוה עלינו לספר ולחקור בענייניו של חג הפסח ומצוותיו הממשמשים

החיוב לשאול ולדרוש ל' יום קודם החג במהות ופנימיות החג

משה תיקן להם לישראל, שיהו שואלין ודורשיין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח' וכו' (מגילה לב.), כדי שיהא שגור וידוע לכל את פרטי הדינים וההלכות הנהוגים בכל חג וחג ולא ישעו חלילה בדבר הלכה. מתוקף הלכה זו זירוז ספרי החסידות, שלבד מה שמוטל על כל יחיד ללמוד ולהכיר את הלכות החג - האסור והמתור, חייב איניש לעיין ולחקור גם בחלק העבודה שבמצות הרגל, לדעת את עומק עניני החג ומצוותיה, ולהכין את לבו לקראת הימים המבורכים העומדים לפתחו ולשפעת המועדים

א. וכלשונו של ה'שפת אמת' (שבועות שנת תרל"ד) **'צריך כל איש ישראל להתבונן בכל מועד, להיות מוכן לקבל פני ה' כמו שכתוב** (שמות כג יז) **'יראה כל זכורך'. ואף שיעקר המצוה אין לנו, מכל מקום ההכנה בלב להעמיד עצמו לפני השי"ת הוא העיקר.**

ב. ראה לצוואת ה'ערוגות הבשם' זי"ע לבניו אחריו בקונטרס 'הכנה דרבה' (אות י), המזרזם לעסוק בספרי חסידות מלבד לימוד הלכות הרגל, והא לך דבריו: הוה זהירין ללמוד בכל המועדים וזמנים, הלכות פסוקות שב'שולחן ערוך' השייכות לאותו זמן המועד, לכל הפחות עם ה'באר היטב', כל אותו הילכתא שב'שולחן ערוך' מרישא עד גמירא, כגון הלכות פסח קודם הפסח, וכיוצא בזה בכל יום טוב. והשתדלו ללמוד על כל פנים לגירסא, על כל זמן מועד, המסכת בש"ס

(שמות י ב), להעביר את האמונה מדור דור שהקב"ה משגיח על כל דבר ואין דבר נעלם ממנו, וכידו לשדד מערכות תבל בכל הפרטים בשמים בארץ ובאוויר, כפי שראינו בעת שהוציאנו מבית עבדים להיות לו לעם סגולה, בעת שמצה ומרור מונחים לפנינו. ומעשה הסיפור בעצמו רב כוחו, שהוא אינו משפיע אמונה ובטחון רק לבן השומע את הדברים, אלא גם למספר עצמו שביכולתו להתחזק באמונת אומן, כפי שהוכיחו רבותינו מלשון הכתוב הנזכר, שלא נאמר בו 'יידעו כי אני ה' - שהבן והנכד

ובאים, ולהידרש לדעת מה מהותו ומשמעותו לגבן, וה'ברכת מועדיך' הבא מכוחו, בתפלה ש'כאשר זכינו לסדר אותו' בהכנה דרבה, 'כן נזכה לעשותו'.

חג הפסח - חג האמונה

חג הפסח בכלל ו'ליל הסדר' - מועד צאתנו ממצרים בפרט, הוא זמן מובחר להשרשת האמונה והדעת שיש מנהיג לבירה, שכן נצטוונו 'למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני ה'

ששייכות לאותו יום טוב או מועד, על כל פנים גמרא עם פירוש רש"י. והוא סגולה נפלאה לקיים מצות שמחת הרגל, וכן מצוות התלויות בו, בלי מכשול ובלי הרהור חטא ועון, כי אם ביראת השי"ת כל היום, ביראה ואהבה ושמחה.

ועל כן הוו זהירים בזה בכל האפשרי, ללמוד בכל פעם גמרא ממסכת השייכות לאותו יום טוב, וכמו כן בספרן של רבותינו הקדושים הצדיקים אנשי מעשה, דברי מוסר השייכים לכל יום - טוב בזמנו ובמועדו. **ובפרט בספרים של רבותינו הקדושים תלמידי ה'בעל שם טוב' ז"ע המדברים מקדושת המועדים, מצוותן שתהיו קורין בהם בזמנם ובמועדם, ולא רק בהעברה בעלמא כמדלג על ההרים, כי אם בהתבוננות הלב ובעומק המחשבה, שיתו לבכם לחילה, לדברי מוסר השכל ורמזי חכמה הטמונים שמה, אז תזכו לקיים מצוות התלויות בזמני ששון ובמועדים הקדושים, ביראה טהורה ובאהבה שלימה, בגילה ברינה ושמחה רבה.** וכבר אמרו רבותינו ז"ל בסוף מסכת מגילה (לב): 'יידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל' (ויקרא כג מד), מצותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו. ושם: תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח וכו' הלכות חג בחג. וכבר כתב מרן הרב 'בית יוסף' באורח חיים סימן תכ"ט (ד"ה ותניא), ליישב הקושיא מהא דשואלין ודורשין ל' יום קודם (פסחים ו), עיין שם תירוץ ג' שבבית יוסף, **דמשה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין הלכות חג בחג היינו לדרוש בטעמים שבעבורם נצטוונו במועד הזה.** והוא מתאים למה שאני מזהיר אתכם ללמוד בספרן של צדיקים המדברים מעוצם קדושת המועדים בכל יום טוב בזמנו. וכל זה נטמן ברמז בפירוש רש"י בש"ס סוף מסכת מגילה עיין שם בד"ה וידבר'.

וידעתם כי אני ה'

ג

באפשרי לאדם להתחזק בה". אם כן, משנודע לנו שניתן לזכות גם עתה לאותו אור טמיר של וידעתם כי אני ה', נפתח לראות מהי מידת ה'דעת' שהיא מטרת כל ניסי יציאת מצרים, ומהו הדרך ישכון אור לזכות לה בימים הקדושים הללו.

דעת' ביטול רצונו אל רצון האחר כמשל החיבור בין איש לאשתו

להבנת ענין ה'דעת' משורשו, נפתח ברמזי דבריו של רשב"י בתיקונים (תי' סט צט.). המהווים אבן יסוד להבנת מידה זו, ונוסיף לבארם

וידעו' שיש ה' בעולם, אלא וידעתם כי אני ה', לומר שהמספר עצמו זוכה להמשיך עליו וידעתם כי אני ה'.

ובכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לפי שבכל שנה ושנה מתחדש הארת ה'ימים ההם' בזמן הזה' ממש, וניתן לזכות שוב לוידעתם כי אני ה', כנחקק באותיות של אש בספר הקדוש 'מאור עינים' (פרשת צו): 'כל המצות זמניות, כבוא הזמן של מצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטווה המצוה', ולכן 'לולא היה חג המצות בכל שנה, לא היה

ג. וכפירוש הספורנו על אתר: 'וידעתם' - אתה ודורותיך והמצרים'. וראה עוד ב'אמרי אמת' (ימים ראשונים פסח שנת תרפ"ט): 'כתיב (שמות י ב) 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, ומסיים קרא וידעתם כי אני ה' ולא כתיב וידעו', כי זה קאי גם על המספר עצמו'.

ד. יסוד זה מובא רבות בספרי הקודש, ומפני כך נציגה רק עוד שני מקורות לזה, ללמד על הכלל.

כתב ה'אור החיים הקדוש' (במדבר כג כב): 'אל מוציאם ממצרים' - אמר 'מוציאם' ולא 'הוציאם', ונראה על דרך אומרם ז"ל (פסחים קטז:): 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. על כן אמרו יודעי פנימיות התורה כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה, ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים. והוא אומר 'אל מוציאם', כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר'.

וראה בספר הקדוש 'קדושת לוי' (לחג השבועות): 'שבכל שנה בעת שאנחנו בני ישראל מקיימים מצות הבורא ברוך הוא, היינו מצות השבתת חמץ ואכילת מצה בפסח ושאר מצוות התלויות בה, אזי נתעורר עלינו בחסדו הגדול הארה גדולה, כמו שהיה לאבותינו בשעת יציאת מצרים הארה גדולה מאוד בשכר המצוות שקיימו, כמו כן גם אנחנו מבני בניהם כשאנחנו מקיימים המצוות אזי אנחנו מקבלים גם כן הארה שהיה לאבות בפסח, ולכן אנו אומרים בפסח 'זמן חירותנו', ובשבועות 'זמן מתן תורתנו', כי מתעורר עלינו כך זמן חירות וזמן מתן תורה כפי מעשינו הטובים וקיום מצותיו'.

מילי דמלכא

יחודא דאבא ואימא' [שהרי אין ענין הזיווג תלוי ועומד אלא בדעת שהוא יוצא מהייחוד בין אבא ואמא שהם החכמה והבינה]^ג. ומפני שהדברים עמוקי הבנה לאותם שעדיין אינם מבינים בטיב תורת הנסתר, ולבאר גם הקשר בין מהות ספירת ה'דעת' לפסוק ולמושג 'והאדם ידע', נרחיב להתבונן במלכותא דארעא מהו סוד ההצלחה של 'והאדם ידע את חוה אשתו' – הקמת בית בין איש לאשתו, ומשם בארה ללמוד את מהות ספירת הדעת והנדרש לדין בעבודתנו בחג המצות.

על נכון, על פי היוצא מאוצרותיהם של ספרי החסידות, בתפלה ובתחינה שהמקום יהא בעזרנו. ואלו הם ניצוצי ה'זוהר' הנוגעים לעניינינו: 'בראשית (בראשית א א) [התחיל לגולל מעשי בראשית באות ב'ת, לרמז כי יש שני דברים לראשית הבריאה] ב' תרין, [ומה הם] חכמה ותבונה. תליתאה [ומשניהם יוצא שלישי] 'ראת ה' ראשית דעת' (משלי א ז). ובהאי דעת אתמר 'והאדם ידע את חוה אשתו' (בראשית ד א) [ועל דעת זו נאמר 'והאדם ידע את חוה אשתו'], דלית זיווג אלא בדעת דאיהו עמודא דאמצעיאתא

ה. זה לשון ספר התניא (ליקוטי אמרים פרק ג) הבא לפרש את ענין הדעת: 'והנה כל בחינה ומדרגה משלש אלו, נפש רוח ונשמה, כלולה מעשר בחינות (ראה בליקוטי תורה פרשת ויקרא שם מבאר זאת), כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן (ראה אלשיך שמות טז, לו), הנחלקות לשתיים, שהן שלש אמות ושבע כפולות (ספר יצירה פ"א, מ"ב). פירוש, [שלש אמות] חכמה בינה ודעת, [ושבע כפולות הם] ושבעת ימי הבנין, חסד גבורה תפארת וכו' (ראה שפע טל חלק טל שער ג פרק ב). וביאור הענין, כי הנה השכל שבנפש המשכלת שהוא המשכיל כל דבר, נקרא בשם חכמה, כ"ח מ"ה (זוהר הקדוש ח"ג כח). וכשמוציא כוחו אל הפועל, שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעומקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל בשכלו, נקרא בינה. והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו (שם רצ), כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב (שם רכה), נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו יתברך וכו' ופחד ה' בלבו וכו', והדעת הוא מלשון 'והאדם ידע את חוה' (בראשית ד א), והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד, ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ברוך הוא, ואינו מסיח דעתו. כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת אין סוף ברוך הוא, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית, כי אם דמיונות שוא, ועל כן הדעת הוא קיום המידות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה (עץ חיים שער לידת המוחין, פרק ב), פירוש, אהבה וענפיה ויראה וענפיה'. וראה עוד שם בפרק ב.

מפתח ההצלחה להגיעה ל'וידעת כי שלום אוהליך', להינשא ושיתקיים 'והיו לבשר אחד' למרות השינויים בין שני הטבעיים, הוא הוויתור והביטול משלו אל השני. ולא נמנע עצמנו מלהמשיל זאת במשל למה הדבר דומה, למען דעת את שלימות המידה הזו כראוי.

משל לאיש שהתענג מאד מאכילת 'לאקשן' [אטריות], וזה היה מאכלו דבר יום ביומו מאז ומקדם. עם תום ימי השבע ברכות שלו, ביקש האיש להמשיך את דפוס אכילתו משכבר הימים ולהשביע את נפשו השוקקה הלאה ב'לאקשן' דבר יום ביומו. אך מה' יצא הדבר, שה'כנגדו' לא סבלו את מאכלו זה וקצו מכך ממש, ואדרבה, חיבכו תחתיו את ירק ה'קארטאפל' [תפוח אדמה] שהוא היה נמנע מלאוכלו משום שלא היה ערב לחיכו. דעת לנבון נקל, שמאחר ואלו זכו להינשא יחד, הרי לא יתכן שיכינו בכל יום שני תבשילין את שרצוי לכל אחד, והם יסעדו על ב' שולחנות מורחקים, כי אם כן במה יודע איפה שהם נשואים יחדיו כשכל אחד מתרחק והולך לו שזה היפוך ממעשה הנישואין, אלא בוודאי

יסוד ההצלחה בכניית בית, ביטול העצמיות מפני טובת השני

ממנע תיקן ה' בעולמו, שכשאדם שרוי בלא אשה, הרי שהוא שרוי בלא שלום טובה ושמחה (יבמות כ:), ועל מנת להשלים את ייעודו ותפקידו בעולם, עליו לְשַׁאת 'עזר כנגדו' (בראשית ב יח) ולבנות עמה יחד בנין של שמחה, ועל ידי כך תהיה היכולת בידו גם להביא צאצאים הממשיכים דרכו.

דבר זה – שאדם אינו יכול להגיע לשלימותו לולי שיש לו 'עזר כנגדו' הוא אחד מפלאי תמים דעים, כיצד איש ואשה שהם שני בריות השונים במהותם זה מזה, יכולים לדרור יחד, ועוד יותר, שלולי כך יש להם חיסרון מורגש של 'לא טוב היות האדם לבדו', או כפי שאמרו בגמרא (קידושין ז.) שהאשה אומרת 'טב למתי בטן דו מלמיתב ארמלא' – שטוב יותר לישוב שני גופים יחד מלשבת כאלמנה בודדת. ולהבין אכן כיצד מתקיים הפלא הנ"ל, ומה החוט המחזיק ביניהם, נעיין מעט בסוד הנישואין כפי שנלמד מתורתנו הקדושה.

1. מושג זה של ביטול הרצון מפני רצון ה', עובר כחוט השני בין ג' המידות העומדים בצוותא חדא: 'דעת' - 'תפארת' - 'יסוד', ומשום כך, פעמים שיראה למעיין במאמרי רבינו שליט"א כאילו נכפלו הדברים והם אותו הדבר, למרות שבמציאות יש חילוקים רבים ביניהם, ואין כאן המקום להאריך בזה, והבאנו הערה זו רק על מנת ליישב את דעת הלומד.

כמה ההוא מחכבו ורוצה בטובתו עד שמסכים לבטל את רצונו מחמת החיבה ביניהם, אז גוברת חשיבותו אצלו והוא מתגדל בעיניו, ונוצר ביניהם אהבה וחיבור הבא דווקא מביטול רצונו אל האחר.

והמציאות מוכיחה כמאה עדים, לבל יחשוש 'איש הלאקשן', שמא אחר שהוא מוסר את שלו בשלימות, לא יפקד ולא יזכר מעתה באוהלו מאכל זה, לפי שמיד כשיראו בני ביתו את מדת נתינתו מרוב אהבה, אזי 'כמים פנים אל פנים' גם היא תוותר משלה כדי להיטיב למיטיבה, ותתן לו כפרי מעלליו את אשר אהב במדה גדושה ורחבה, הרבה יותר ממה שהיה אם היה עומד על שלו ולא היה מוותר לגמרי על מאכלו אשר אהב.

נמצינו למדים, כי החיבור הגדול ביותר שיכול להיות, אינו על ידי ששני אנשים רוצים ליהנות יחד ועושים שותפות שכל אחד יספק לשני את הנאותיו מבלי לוותר משלו, אלא אדרבה רק על ידי שכל אחד מבטל את עצמו לטובת השני, עד שהוא אינו רוצה וצריך מאומה

עליהם לבוא לפשרה, ולבשל מאכל אחד עבור שניהם.

והנה, אם נאמר שכדי שישרה השלום בביתם יעשו חלוקה ביניהם, באופן שיכינו את ב' התבשילין לסירוגין, היינו, שביום א' יעשו 'לאקשן' ואילו ביום שלאחריו 'קארטאפל', אז שוב לא ישורר השלום בבית ויהיה חסר בשלימותם, לפי שהאמת היא, שכל אחד אינו רוצה את המאכל שהתבשל היום, ועדיין משאלתו ורצונו שיספקו עבורו את התבשיל שלבו נמשך אחריו, אלא שהוא מבין שלולי שיתחלק הענין שווה בשווה, לא יהיה בידו אף את המועט ממה שאוהב ביום שלאחריו. אם כן, מאי תקנתן לבנות בית המושחת על אדני השלום, שכל אחד יוותר משלו כדי שיהיה לשני נחת רוח ותענוג כפי שערב לו, שלמרות שתענוגו נוגד את טבעו ומשאלתו שלו, מכל מקום כיון שלשני חביב מאכל אחר, הוא הולך ומבטל את כל תענוגו לתענוג גדול מזה, שהאחר יהנה ויגיע אל סיפוקו, וזה חביב עליו יותר מתאוותו ועינוגו. ומובטחים אנו, שבראות האחר עד

ז. חובתנו לציין, כי פעולת הביטול אינה פעולת הנעשית על מנת שיקבל לאחריה כפליים לתושיה, שאם כן אין ביטולו ביטול באמת אלא דרך כיצד לקבל את מבוקשו אחר שרואה שכלתה אליו הרעה, רק באנו לומר שכשהביטול נעשה בלבב שלם, אז ניכרים דברי אמת, ורוצים לתת לו גם כן למרות שמבטלים את רצונם, וכערך המעשה שעשה השני.

עבודת שמו יתברך, להחזיר האבידה לבעליה וחזתם המלך לחזתמו, והקב"ה מתענג מזה כשבא אליו הניצוץ הלו, כבן הבא לאביו ממרחקים אחר כמה שנים'.

עבודת עבודה זו של העלאת הניצוצות, אינה ענין רק למקובלים ואנשי סוד העוסקים בתיקון העולם, אלא יד הכל שווין בה, שכל התגברות על מחשבה ורצון שאינו טוב, וכל איתכפיא אל ה', מעלה נחת רוח לה' שדבריו נשמעים למרות פיתויי היצר, ובכך מתקנים את עולם כרצונו הקדום, בגילוי נפלא כי לה' אליהנו השמים והארץ ולו אנו משועבדים, וכל תענוגי העולם לא ישוו לתענוג הרוחני של 'להתענג על ה'.

עבודת ה' מוחמת שוזה רצונו יתברך ולא לשם קבלת תענוג

והנה כל עבדי המלך - מלכו של עולם כוספים ומשתוקקים להיכנס אל החצר הפנימית להרגיש קרבת אלהים, ואם נשאל את פיהם מה להם כי הניחו את מנעמי עולם

זולתי שיוטב לאחר אף אם זה סותר את רצונו".

עבודת העלאת הניצוצות, העבודה הרצויה בשמים

ומן המשל הגשמי ניזל לנמשל הרוחני. מראשית הבריאה עוד קודם חטאו של אדם קדמאה, פיזר הקב"ה בעולמו ניצוצות קדושה - הם חלקי אלקות המוסתרים בלבוש עב וגם הצריכים בירור מן הרע הדבוק בהם, מתוך מטרה נסתרת שבני האדם יקדשו ויעלו אותם לפניו לתקן עולם במלכות שד-י, ויעשו לו דירה בתחתונים (תנחומא פרשת נשא טז). משחטא אדם הראשון ירד חושך לעולם ונעשה העירוב טוב ורע גדול עד מאד, ומאז קשתה מלאכת הבריור ביותר, והאדם צריך לעמול קשה כדי למצוא את דבר ה' שבתוך הניצוץ האלוקי, שלא להימשך אחרי לבבו ועיניו ולעשותו, אלא לכופפו לרצון ה' ולמסור את התענוג לה'. וכשאדם מצליח במשימתו זו, הרי שאין לה' תענוג גדול מזה, וכלשונו של ה' באר מים חיים' (פרשת שמייני): שעבודה זו היא תכלית השלימות הנאה והיפה

ח. ומטעם זה אין תוקף להלכה לנישואי עכו"ם, כי כנתבאר, עניין ההתחברות וההתקשרות שורשו מתוך ביטול הרצונות כל אחד למען טובת האחר, ואין באפשרי אצל אומות העולם שיהיה להם ביטול האחד אל השני, וכל מטרתם בנישואין אינו לבטל את עצמם אל השני, אלא שהם כולם פונים לאותה תאוה ולכן רוצים להתגורר יחד, וחסר אצלם עיקר הענין של חיבור הבא רק מתוך ביטול (מהר"ל נתיב התורה פרק טו, חידושי אגדות נדה ז).

מילי דמלכא

וכשמזדמן לפניו איזה קושי רוחני הריהו עומד ושואל כלפי מעלה 'למה תעשה כה לעבדך', והרי רצוני לעבוד את ה' בכל לב ונפש, וכי זו מדת הדין לגמול רעה תחת טובה, ואדרבה, מדוע לא יושפע שפע של אהבה בתענוגים לכל מי שמבקש את ה'. ודברים אלו הם הוכחה ברורה שיש לו עדיין דרך ארוכה להגיע אל נקודת האמת, כי כנתבאר תפלתו סובבת סביב עצמו ששואל ומבקש שייטב לו ויקל לו דרך העבודה, והמידה האמיתית היא, שיבטל וישתוקק למה שחביב בעיני ה', שאף שאצלו חביב ורצוי להתעדן מנועם התורה והמצוות ולהרגיש דביקות בה' בכל מעשיו, הריהו מבטל את עצמו להשיב

בהתאמצות נפלאה ובמלחמה עיקשת תמידין כסדרן. כולם יחד יענו ויאמרו, שתכליתם להשיג את מתיקות העבודה, להרגיש בלימוד התורה נועם זיו של אמרת ה' צרופה, ושיצא לבם מרוב תשוקה אל קדושת שבת המתאמת, ולהלך בכל עת בהרגשה מרוממת של יחביאנו תחת כנפי השכינה. וכאן – במקום הזה נכנסת בחינת הדעת, כי אף שאכן שכרם הרבה מאד על פעלם הטובה שעזבו את נעילות הבלי העולם הזה למען השי"ת, אולם עדיין מחשבתו של העובד הזה סובבת והולכת סביב עצמו, שרוצה שגופו ירגיש את התענוג הרוחני וחפץ שה' ישפיע עליו השגות ורוממות עד בלי די.

ט. הבהרה נחוצה: חלילה לא באנו לומר שאסור לבקש תענוג רוחני בעבודת הקודש שלנו, ומי לנו גדול מדוד מלכא משיחא המשתפך בספרו לבקש 'לחזות בנועם ה' (תהלים כז ד), ועיקר המכוון בדברנו, שלא לתלות את העבודה רק מחמת כן, אלא להיות כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ואף לא הארות רוחניים, וכמו שכתב רבנו מתתיהו היצהרי ז"ל ממגורשי ספרד בפירושו למשנה הנזכרת (פ"א מ"ג): 'אבל יש במאמר אנטיגנוס בחינה שניה למדתיה מדברי חכמי האומות, והיא כי העושה דבר טוב כדי לקבל ממנו תועלת הראוי להמשך ממנו לפי טבע הדבר, או הוא נמנע מעשות דבר רע כדי שלא יזקק ממנו כפי טבע הדבר ההוא, זהו חסרון בנפש האיש הזה, כי הוא כמו סוחר מוכר סחורתו לתועלת הנמשך ממנה. אבל בעל נפש השלמה עושה הטוב מצד שהוא טוב, לא מצד הטוב הנמשך ממנו. וכן נמנע מן הרע מצדו, לא מצד הנמשך ממנו. אבל אנחנו המאמינים נאמר שראוי לנו לעשות המצות ולהנמנע מן העבירות כפי מה שצונו הש"י מצד המצות וכו' לא מצד בחינת התועלת או ההיזק הנמשך מהם, וזו היא מעלת האהבה שנאמר (דברים ו ב) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך', כמו שדרשו רבותינו ז"ל (ברכות נד.). והוא אצלי כוונת הנביא באומרו 'ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא' (מלאכי ב ז), כלומר, ההישירה האמיתית אם בעיון אם במעשה שהוא נרמז בתורה, אין לבקשה רק מפי מי

לאדם ה'ביטול', אזי גם הקליפה אינה מסכימה להתבטל מלפני האדם וטוענת ליוצרה, שכשם שהאדם רוצה ומבקש תענוג עצמי ודוחק את תענוג השכינה, כך גם היא רוצה תענוג משלה, ומדוע מגיע לה להידחות מאדם זה שהוא אינו דוחה את תענוגו מפני תענוג אחר, אבל אם מבטל את תענוגיו משום שכך רצונו יתברך והוא מוכן לעוברו גם במעמקי ההסתר, אז השי"ת רואה בו איש נאמן עבורו ונותן לו בעין יפה גם כל משאלותיו שהיצר בטל ממנו ויש לו טעם ותענוג בעבודתו. והוא שאמר רבי מאיר במשנה (אבות פ"ו מ"א) 'כל הלומד תורה לשמה' – שלומד תורה רק כי כן צוה ה' מבלי להכניס את רגשי עצמו, 'זוכה לדברים הרבה' – שהשי"ת נותן התורה מוצא בו כלי מחזיק ברכה, כי לימוד זה הוא ההוכחה הגדולה ביותר על שמחפש לעלות נחת רוח להשי"ת ולא לטובת

מלחמה שערה בתוך קושי והסתר אף שזוהי עבודה קשה שבמקדש, מחמת שהוא מבטל את כל ישותו כלפי אדונו, וכיון שלהשי"ת יש יותר הנאה מעבודה באשפתות, להתגבר על מחשבה זרה דבעי לאוקדא בנורא (זהר הקדוש ח"א כז.) או בשמירת העיניים מראות ברע וכיוצא בזה, הרי שהוא צריך להיות עומד מוכן ומזומן ולבטל את כל מאווייו להרגיש נפשי חולת אהבתך כדי לקיים רצון הבורא, כי כדי להיות בדביקות אחד עם השי"ת כמו הקשר של 'זהו לבשר אחד', מוטל עליו שיעזוב איש את אביו ואת אמו את רצונותיו ותאוותיו ולהתבטל לתענוג ה' החפץ שיתגדל ויתקדש שמו דווקא ממקומות ירודים.

וכשהאדם זוכה לבטל את עצמו כלפי ה', אין שכרו מקופח והוא זוכה לכפלים לתשועה שכל הקושי מסתלק ממנו, כי כשחסר

שאינו שליח כי אם מה' צבאות, כלומר שלא יכוין אל דבר מהדברים אלא לעבודתו ית', שאם יכוין אל זולת זה, אותו הזולת הוא משלחו והאיש הזה הוא מלאכו לא מלאך ה', וקרוב הוא שלא יהיה בפיו תורת אמת אלא מה שיהיה נאות אל מי שמשלחו. ולזה אמרו ז"ל בפרק אין דורשין (תגינה טו:) אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו לא יבקשו תורה מפיהו, ולזה כיוון אנטיגנוס באמרו משמשיך את הרב' וכו'.

י. כמו שנסוּפר על מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' ז"ע ועוד צדיקים ששמעו בת קול שהפסידו את כל שכרם בעולם הבא, והפטירו אומר שאין להם מזה שום צער, רק אדרבה עוד שמחו בזה שמחה גדולה שעכשיו יזכו לעבוד את השי"ת בלי שום סיבה צדדית והיו עבודתם תמה ונקיה אך ורק לעשות רצון יוצרם ובוראם אביהן שבשמים, ולהעלות נחת רוח לפניו. ומכל מקום גם לנו יש חלק ונחלה בזה כל אחד כפי ערך מעלתו.

להיקרא 'צבאות ה' ולצאת ממצרים, לולי שנתן להם הקב"ה דם פסח ומילה ומצות מצה כדי שיזכרו ממנו ית' ויוכלו להיגאל בכוחם (מכילתא פרשת בא מס' דפסחא פרשה ה), יורשה לנו להציע דרך נעלית מזו כיצד היו יוצאי מצרים ראויים להיכנס בכלל צבא ה' הראויים לגאולה, שהיה הקב"ה מצווה לאמר, שבאותו ליל שימורים ילכו וידביקו עצמם אליו בעבותות אהבה, במחשבת התבוננות בגדלותו וכל כיוצא בזה, ובכח זה יעלה זכרונו לטובה ויהיה בידם זכות לצאת מארץ מצרים, וא"כ ישאל השואל למה נבחר מן שמיא, שראשית כניסת ישראל להיות עמו וצאן מרעיתו, יהיה דווקא בדרך של פחיתות הגשמיות, על ידי

עצמו, ולכן כביכול גם ה' מתקרב אליו ונותן לו משלוא.

המצוות שנצטוו לעשות בפסח מצרים מורים על ביטול

משנודע לנו ענין זה, ש'דעת' הוא חיבור והתקשרות שני הפכים הנוצר דווקא מתוך ביטול הישות העצמי, ניזיל ונראה היכן רמוז דבר זה בחג הפסח ובמצוותיו.

מצה זו שאנו אוכלים, ראוי להתבונן וליתן טעם, 'על שום מה' נצטוונו לאוכלה עוד בהיותנו בערות הארץ במצרים (שמות יב ח). ואם יבוקש לומר, שלפי שהיו ישראל ערומים מן המצוות ולא היה בידיהם זכות

יא. וכך ביאר ב'שור"ת מפענח נעלמים' (ס"ו) בקוצר אמרים את ענין הדעת: 'דוע בברייתות דסתר תורה, כי חכמה ובינה נקראים בשם אבא ואימא, ושניהם יחד מולידים את הדעת, כמו שפירש רש"י (ע"ז יג. חולין קיא): יתמי - בלי דעת. כי אבא ואימא מולידים הדעת. וביאורו ידוע, כי חכמה הוא עצם ההשכלה, אבל בינה הוא ההתבוננות שמתבונן עם כח השכל, ועל ידי אבא [חכמה] ואימא [בינה], היינו על ידי השכל וההתבוננות נולד באמצעות שניהם כח הדעת. והדעת הוא דביקות המחשבה בשרשה בחי החיים יוצר הכל, כענין שכתוב (תהלים ח ד) 'כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך' וגו', וכתוב (ישעיה מ כו) 'שאו מרום עיניכם וראו' וגו', כי על ידי השגת גדולת הבורא, מזה בא דביקות נשמתו ברוך הוא יתברך שמו ומקיים מצות עשה 'ובו תדבק' (דברים י כ), וזה נקרא דעת, כמו שאמרו חז"ל (במדב"ר י א) "דעת" - זה המכיר את בוראו, כמה דאת אמרת (הושע ד א) 'ואין דעת אלהים בארץ', ואומר (ירמיה ט כג) 'השכל וידוע אותי' עד כאן לשונם. ומלת דע"ת היא לשון חיבור כענין (בראשית ד א) 'והאדם ידע את חוה אשתו', וכמו שעל ידי הזווג הגשמי יש תענוג גשמי, כן יש תענוג רוחני מאוד להדבקים במחשבתם בבורא יתברך, ודברים אלו אי אפשר לבאר בכתב, רק מי שזיכהו ה' בהרגשה הזאת הרוחנית הוא יודע. ולדעתי זהו כוונת רש"י ז"ל פרשת תשא (שמות לא ג ד"ה ובדעת) - 'דעת זה רוח הקודש'.

נעשה הביטול הגדול ביותר ששייך, שכן הוא ית' דלית ביה תפיסא כלל (תיקו"ז הקדמה ז), ירד ממעון קדשו לגאול את בריותיו השפלים, שאין לך ירידה גדולה מזו. והיה נדרש לראות האם גם ה'כלה' נותנת את דעתה ומסכימה לבטל את רצונה ותענוגה אל רצון 'בעלה' אם לאו, ולזאת הודיעם ה', כי תענוגו הגדול ביותר אינו שיתבוננו לפניו במושכלות החכמה ובמחשבות אלוקות, אלא דווקא מעבודה העולה מבירור הניצוצות וההתעסקות בגשמיות - ש'הקב"ה מתענג מזה כשבא אליו הניצוץ הלו, כבן הבא לאביו ממרחקים אחר כמה שנים' (לשון ה'באר מים חיים' לעיל), ולפיכך נצטוונו לעסוק במצות הקשורים לאכילה והרמת ניצוצי הקדושה כמו

אכילת פסח מצה ומרור, ולא בהנהגה מרוממת של ייחוד שמו ית' במחשבה מתוך דביקות עליונה. וביותר תגבר השאלה, מה נשתנו ג' מצות אכילה אלו מכל תרי"ג חברותיהם, שבחר בהם הקב"ה, לקדש את בני ישראל על ידם, כי וודאי לא בכדי הוא.

והענין נראה, דבעת ההיא של יציאת מצרים, נעשה האירוסין בין ישראל להש"ת כמו שנאמר על ידי ירמיה נביא ה' (ב ב) 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך^{יב}, ואשר על כן כדי שיהיה הזיווג עולה יפה ויתקיים ידע את אשתו' כסוד שנאמר (שמות ו ז) 'וידעתם כי אני ה'', הוצרכו ב' הצדדים לבטל עצמם אל האחר כדי שיתקיים קשר הדעת והחיבור. והנה מצד הקב"ה

יב. בנותן טעם להסמיך לכך את דברי הלבוש (סי' תעא ס"ב) המבאר את שאמרו (ירושלמי פסחים פ"י ה"א) 'כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו שבשניהם, גם בברכת אירוסין וגם בברכות על המצה יש ז' ברכות. עיין שם.

וב'עבודת ישראל' (לפסח): 'בליל פסח האירו כל התיקונים והגדלות ברגע אחד כדי להוציא עמו בני ישראל מכור הברזל ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וזהו 'כי בחיפזון יצאת ממצרים' (דברים טז ג). ובחינה זו לא היתה מסיטרא דילן כמבואר בזוהר הקדוש (ח"ב צד:), והיה אז היחוד בחינת חתן וכלה הסועדין סעודת אירוסין בבית אביה'.

וראה ב'אמרי אמת' (ימים אחרונים פסח שנת תרע"ד): 'פסח הוא השורש ועליו נאמר (הושע ב, כא) 'וארשתין לי לעולם', וכן 'שמעי בת וראי וגו' ושכחי עמך ובית אביך' (תהלים מה, יא) קאי על פסח שאז בטלו עצמם לגמרי, וכתבי שם (פסוק יב) 'כי הוא אדוניך' היינו קבלת מלכות שמים'. ובמקום אחר (ימים אחרונים סוכות שנת תרס"ו): 'וארשתין לי לעולם' (הושע ב כא), כנגד פסח כדכתיב (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך שהקב"ה זוכר זאת לעולם'.

שמצד אחד יכול להיות ערב ונעים לחיך אם לא יעכבו ממנו לטפוח ולהחמיץ, אבל אז הוא בבחינת היצר הרע (וזהר הקדוש ח"ב קפג:), ומצד שני יכולים למהר עשייתו ולא להוסיף עליו שום דבר זולתי קמח ומים, שאז משאירים אותו בקדושתו העליונה בבחינת מיכלא דמהימנותא (סם) וצריך להשגיח בזהירות מופלגת שלא יבוא לידי חימוץ, שהיא עבודת בירור קשה מאד.

וביון שראה הקב"ה כיצד בני ישראל מקיימים את מצוותיו בשמחה ובמסירות נפש בביטול השכל כי כן צוה ה', כמו שכתוב (שמות יב כח) 'וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו'²³, הלך וקיים בהם את החלק השני במשל שהזכרנו, שכראות ה'שני' כיצד מבטלים הכל למענו, הוא נותן ביד יפה כפלים לתושיה. וזה שאמרו שהפסח שהקריבו במצרים היה בו טעם גן עדן ממש (שמו"ד יט ה), ועל המצה אמרו שהיה בו טעם מן (קידושין לח:), וכן המרור נגלה להם לבסוף שהיה גנוז בו טובה'²⁴, שעל ידי גלותם התבררו הניצוצות של חטא אדם

הקרבת קרבן פסח ואכילת מצה ומרור, כי רצה ה' לראות כיצד 'ישראל כלתו' ניגשים אל תענוגו אף על פי שלדידם אין טעם בעבודה זו, ורצונם הוא בעבודה של ראיית פני השכינה, ולא עוד אלא שכמו שבכל זיווג ביטול התענוג עולה בקושי גדול, כן גם בג' מצות הללו היה נצרך מסירות נפש ממש כדי למלא את רצון ה':

בפסח – כמו שאמרו חז"ל (ראה טור ס"י תל) שהצאן היה אלוהיהם של מצרים, והיו המצרים מביטים כיצד בני ישראל קושרים את יראתם בכרעי המטה ושוחטים וצולים אותו בשיפוד, והיה לבם נהפך בקרבם בראותם זאת, עד שהיו צריכים נס מן השמים שלא יזיקו לישראל. במרור - אין מן הצורך להרחיב בו, כי כשמו כן הוא, רומז על קושי ומרירות הגלות שנתגלגל על ידי הקב"ה ברד"ו השנים שהיו במצרים, והוצרכו לגלות את שמו ית' בסבלות ובעבדות, ולא לחקור על מה עשה ה' להם ככה אלא להאמין כי ה' סיבב להם את הכל לטובה. והמצה - רומזת כיצד בצק אחד יש בו צד לכאן ולכאן,

יג. וראה שם ב'אור החיים הקדוש' שביאר את כפל הלשון 'וילכו ויעשו' ו'כן עשו', שכפל הלשון בא לרמוז, שהבינו את רצון ה' האמיתי ו'כן עשו', ולא עשו ציווי ה' כפי הבנתם [משונה מרצונו האמיתי] רק ע"י ביטולם לגמרי לרצון ה' הבינו מהו עומק רצון בוראם וכן עשו.

יד. וכעניין שכתב ה'שפת אמת' (לשבת הגדול שנת תרנ"ד): 'ונראה לי עוד פירוש 'סדר' [מה שנקרא ליל הסדר], לרמוז שגם כל תהלוכות הגלות היה הכל סדר מיוחד,

וידעתם כי אני ה'

יג

ונשאים על כנפי נשרים אליו^{טז}, ולא עוד אלא שסיפק צרכיהם במדבר ארבעים שנה על ידי המטרת לחם מן השמים דבר יום ביומו (שמות טז ד), כי זה דבר המשפט, שכשוראים כיצד השני מוסר משלו למען טובת האחר, אזי גם האחר עושה פעולות נשגבות עד מאד למען לא יחסר המזג למי שגמל לו טובה, ובזה מתקשרים יחד.

הראשון (פע"ח שער חג המצות פרק א), וזכו להיות ראויים לקבל את התורה^{טז}. כי אחר שביטלו והסכימו לעשות את המצות רק מחמת שזוהו רצון ה' ותענוגו, וביטלו את תענוגם – להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו מפני תענוג ה', לא קופח שכרם, וזכו להשגות גדולות עוד יותר ממה שחשבו בראשונה, שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה

שלא נאמר כי קרה סיבה ששלט פרעה על בני ישראל, רק הכל היה בכוונה מכוונת כמו שאמר לאברהם בברית בין הבתרים. ואפילו כל פרטי העיניים וקושי העבודה, היה הכל בסדר מיוחד. והלא כל סיפורי הגדה הם מתהלכות ענים וצעקתם, והוא בכלל סיפור יציאת מצרים, שהכל היה בהשגחת השי"ת לטובת בני ישראל. לכן המצוה 'על מצות ומרורים' (במדבר ט יא) שיש לשבח על הגלות כמו על הגאולה.

ובמקום אחר (פסח שנת תרל"ב): 'ופשוט יש לומר טעם מרור כמו שכתבתי לעיל להראות שגם הגלות וימי העינוי, רואין עתה ומאמינים שהיה לטובה ומשבחין על זה, כי על ידי זה נכנסנו לבריתו של הקב"ה כמו שכתוב (דברים ד כ) 'ויוצא וכו' להיות לו לעם נחלה' וכו'. ובני ישראל לאחר גאולת מצרים, נעשו כאומה חדשה (מדרש תהלים קז ד) כמו המתגייר כקטן שנולד וכו' (יבמות כב), כי מה שכתוב (במדבר טו מא) 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים' קאי גם על הירידה לגלות.

טו. ולזה נצטוו לאכול את המרור על אף היותם עדיין בארץ מצרים, לא כזכר לימי עניים ומרודם, שכן עובדי מצרים לא היו צריכים שום זכרון לזה, וכל גופם היה מוכה וחבול עדיין ממכות מצרים (תנחומא פרשת יתרו ח), אלא שהמרור עצמו נהפך למאכל של חירות, כי נתגלה שלא היה כלל קושי, וכל השעבוד היה לטובה כדי למרקם בכור הברזל שבמצרים.

טז. מה מתקו אם כן דברי ה'אור החיים הקדוש' בפסוק (ויקרא כג ה) 'בחודש הראשון בארבעה עשר לחודש בין הערבים פסח לה', שלכך נצטוו בציווי מיוחד שיקריבוהו לשם ה': 'לצד שפסח מצרים שהוא פסח ראשון עשוהו לאהבת הערב והמועיל, הערב שאמרו ז"ל (שמו"ד יט ה) שנתבשם פסחו של משה מריח גן עדן וכו', והמועיל לפסוח המשחית על בתיהם, וכאן אמר כי פסח דורות יעשוהו לשם ה' הגם שאין בו אחד משתייהן'. שזה תכלית כל המצות שלא לעשותם כדי לקבל הנאה אלא רק 'פסח לה' כי זה רצון עליון.

מילי דמלכא

התינוק הקורא 'אבא', אינו יודע את עומק המשמעות, מדוע הוא אכן מכנה דווקא את איש זה בשם 'אבא' ולא אדם אחר, ומדוע ה'אבא' דורש את שלומו וטובתו יותר מאחרים, אלא הוא נמשך אחריו ללא טעם, רק מחמת קשר עמוק הנטוע בלבו שהוא אינו ניתן לביטוי בשפתיים¹. כמו כן עיננו הרואות, כי קריאת 'אבא' זו, אף על פי שאין בה חכמה נפלאה, מכל מקום היא מעוררת בלב האב אהבה ללא גבול, שבכל פעם שהתינוק קורא לאביו בשם 'אבא', תיכף ומיד רגלי האב מוליכות אותו אליו ברוב חיבה ואהבה, ועוד יותר מהאהבה שיש לאב מקריאת 'אבא' של בנו הגדול שיש לו שכל ומראה לו דברי חכמה שעשה. והטעם לזה, כי קריאת 'אבא' של התינוק אין בה שום כוונה או מחשבה אחריה ואפילו לעלות נחת רוח לאביו, אלא היא קריאה הבאה מתוך ביטול השכל, כי רצונו לחסות תחת יד אביו, ולכן כשהאב שומע שקוראים לו ורוצים את קרבתו מחמת אהבה שאינה תלויה בדבר, מיד עולה בקרבו חיבה יתירה אל נפש בנו ו'עזה כמוות אהבה'.

מבאר הרב זי"ע ואומר, שכל האמור הוא רמז לפנימיות מצות אכילת מצה, דהנה המצה צריכה

אין התינוק יודע לקרוא אבא עד שיאכל טעם דגן - הוא המצה

משהניענו עד הלום, נטעום טעם הגון בעומק דברי הרה"ק בעל התניא זי"ע (ליקוטי תורה פרשת צו, וע"ע ב'דרך מצוותיך' מצות השבתת חמץ ואכילת מצה אות ב) בביאור אומרם ז"ל (ברכות מ.) 'עץ הדעת חטה היה, לפי שאין התינוק יודע לקרוא אבא עד שיטעום טעם דגן', על פי הידוע מכתבי המקובלים (של"ה הקדוש מסכת פסחים תורה אור אות קיט, ברית כהונת עולם מאמר מצות משוחים פרק טו, פרי צדיק לחג הפסח ועוד) שמצות אכילת מצה היא תיקון גדול לחטא אדם קדמאה.

השי"ת ברא כל הבריאה בטובו ובחן, שיש הרבה מיני פירות ומאכלים בעולם, ולכל אחד מהם יש דבר מיוחד, אם בטעמו או בצורתו או בוויטמינים $[\div \div] < \div \div$ (לתהלים קד כד). ומכל מקום במעלה גדולה ויתירה חוננה החטה, שהיא מכנסת דעת במי שאוכלה, שאם עד עתה לא היה בכח שכלו להבין מושכלות, הרי שמתווסף בו דעת להשכיל ולהחכים, ודבר זה אינו בנמצא בשום צומח על פני האדמה זולת בחטה וכאמור.

עוד זאת נתבונן מנפלאות הבורא בדברי הגמרא האמורים, דהנה

יז. וכלשון הרב: 'ולהיות ידיעה זו בהתינוק הוא נמשך מלמעלה מן הדעת המושג, שהרי ידיעה זו בהתינוק אינו בדעת המושג, שהרי אינו יודע איך ומה הוא אביו כי דעת התינוק קטן וכו'.

אדם הראשון שביקש את היפך הביטול, 'לדעת טוב ורע' (בראשית ג ה).
אם כן יהיו תואמים דברי ה'בני יששכר' במאמריו (חודש ניסן מאמר ח אות ד) ש'חמץ שאר' בגימטריא 'עץ הדעת' [639], כי באכילת מצה הרומזת ל'ביטול' מוחלט הגורם לקשר של 'דעת', מתקנים את חטאו של אדם הראשון – חלתו של עולם (כ"ד יד א) שחטא בפגם הדעת ולא התבטל לדברי ה' שלא לאכול מאותו עץ, אף שהיה זה נגד הבנתו ותענוגו מדוע לא לאכול מן העץ".

המצה בתחילתה היא העבודה שלנו להעלות לגבוה, והאפיקומן מתנת ה'

ביסוד זה ניתן לפרש גם את השינוי, שבתחילת הסדר אנו אומרים 'הא לחמא עניא דאכלו אבתנא בארעא דמצרים', שהמצה היא מאכל בזוי של עבדים. ואילו בהמשך הדברים אנו מגידים ואומרים 'מצה זו על שום מה על שם שלא הספיק בציקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם

שתהיה לכתחילה מחיטים (רמ"א אר"ח סי' תנג ס"א) שלא באו לידי חימוץ, ללא שום תבלין שיתן לה טעם וריח. ונרמז בזה, כי אכילת המצה הינה אכילת דגן רק כי כן צוה ה' ללא טעם גשמי המוכן, וכאותו בן הקורא 'אבא' אף שאיננו יודע לפרש מדוע הוא מכנה רק את אביו בשם 'אבא' ואוהב אותו, וחביבה קריאתו יותר מידיעת הבן הגדול שקורא לאביו ומבין מדוע הוא אביו אוהבו. ולפי שאנו קוראים אל ה' 'אבא' בביטול גמור ורצוננו אחת הוא להיות עמו ולחלקו כגמול עלי אמו, אזי מן השמים ה'אבא' מתמלא רחמים ומנשא אותנו אליו, כי כן מוצק ביסודו של עולם, שהאב אוהב את בנו כשקורא לו דווקא מתוך אהבה שאי אפשר למפרט בשפוותא. וכיון שהחטה מוספת דעת, שאין התינוק יודע לקרוא אבא עד שיטעום טעם דגן, לפיכך נצטוונו לאכול מצה, כדי להמשיך עלינו את הביטול הגדול שסודו ב'דעת', כקטן זה שקורא 'אבא' מבלי להבין עומק מהותו ועושה כן רק כי לבו נמשך להידבק עם אביו באהבה, ובזה מתקנים את חטאו של

יח. ראה מה שכתב בספר הקדוש 'אהבת שלום' (פרשת בא): 'הנה ידוע, שקודם חטא אדם הראשון היו כל הדברים שבעולם מתוקנים בתכלית השלימות בלי שום חסרון בעולם ולא היו מגושמים כל כך כמו עתה, וכל מיני מאכלים שבעולם היו רוחניים כמו המן שהוא לחם מן השמים - ועוד יותר, רק אחר החטא נתגשמו כל הדברים שבעולם הזה וכו'. חמץ הוא מה שפגם אדם הראשון בנשמתו וכו', ובחינת מצה היא בחינת מה שהיה קודם חטא אדם הראשון, שלא היה אז בחינת רע כלל'.

מילי דמלכא

בין ישראל למצרים שהמשחית פסח על בתי בני ישראל, מרוב אור שנשפע עליהם מלעילא. וכן הוא בכל ודור ודור ובכל זמן וזמן, שכפי מה שהאדם מתחבר אל ה' על ידי ביטול אמת, כך זוכה להשגות אין שיעור.

זה גם הטעם שחוצים את המצה לשנים ואוכלים את החלק הראשון לשם מצות אכילת מצה, ואילו את החלק השני אוכלים עבור אפיקומן. כי חציה הראשון של המצה, רומזת לעבודת עבודה של ה' כלה' להתבטל לתענוג 'בעלה' ולשמחו בבירור הדברים הפחותים, כמו המצה שצריכה עיון רב שלא תחמיץ ותישאר כשרה ומהודרת למרות הקושי שבדבר. ואחר שביטלנו עצמינו כלפי מעלה לעשות רצונו בלבב שלם, אזי כביכול ה' ממרום משקיף ומשפיע מידו הרחבה והמלאה אפיקומן מ'תכא דרחמנא' (ראה תוס' ברכות מב. ד"ה אתכא, שו"ע אור"ח סי' תעז ס"א), שהוא כביכול הביטול והנתינה משלו למענו, כמשפט לאוהבי שמו, וכך כתוב ב'ליקוטי תורה' להאר"י הקדוש (ספר

מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, ומזה, שהמצה היא מופת והוכחה לחירות עולם^ט. כי המצה יש לה שני בחינות, שבתחילה היא מלשון 'מצה ומריבה' (זוהר הקדוש ח"ג רנא:), שנדרש מהאדם להילחם שלא תחמיץ, על ידי השבת מלחמה שצרה נגד היצר ולהעלות ניצוצי קדושה למרומים. ואחר שהאדם זוכה לבטל את עצמו ולעשות רצון ה' בעבודת הבירורים ובמקומות אפלים אף על פי שעבודה זו אין בה שום תענוג לפי דעתו שלו, אז אשריו וטוב לו שזוכה לגילוי אור המצה של נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, כחתן היוצא לקראת כלה, שהקב"ה מבטל את עצמו כביכול אליו, ומזריח עליו אור והשגה גדולים. וכאשר ראינו ביציאת מצרים, שעל אף שישראל לא היו ראויים לגאולה מחמת דלותם ושפלותם בתורה ובמצות, מכל מקום כיון שהתבטלו אל ה', זכו להולדה חדשה (פע"ח שער חג המצות פרק א), ונשתנו ברגע אחד ממה שהיו בתחילה, עד שהיה ביכולת להבחין

ט. כידוע דבר זה האם המצה היא זכר לגלות או לגאולה היא מחלוקת ראשונים (ראה רש"י רמב"ן וספורנו דברים טז ג, גבורות ה' פרק ג), ולא באנו רק להעיר לנוגע לעניינינו.

כ. וזה פנימיות המובא (פי צדיק מאמר כב) שהרה"ק מצאנו זי"ע סיפר כמה פעמים בשם הרה"ק הרבי ר' אשר מראפשיץ זי"ע שהיה מעיד, כי רבו הקדוש הרבי מלובלין זי"ע היה אוכל כזית מקרבן פסח שהביא לו אליהו הנביא זכור לטוב, והיו רואים אצלו אחר כך שנשתמנו שערות שפתותיו מן השומן, וסיים ה'דברי חיים' כי גם אצל הרה"ק מראפשיץ אחרי שסיפר מענין אכילת קרבן פסח של

נתגבר על יצרנו מחמת שאצלו חביבה אכילת האפיקומן עד מאד והיא מתוקה כמו קינוח הסעודה בדבר מתיקה (פסחים קיט:), ולא נסירנה מפינו אף אם רצוננו לאכול מאכל אחר, כי רק על ידי ביטול התאוה קונים בקנין גמור את הדעת ויכולים לקרוא את הלל ולשורר שיר השירים למלך שהשלום שלו בהתחברות חדא עם השי"ת של 'ישקני מנשיקות פיו' (שיר השירים א ב).

והבי קרא שמו אפיקומן שהוא נוטריקון אפיקו מ"ן – מ"ין נ'וקבין (מאור ושמש רמזי פסח), כי עבודתנו בביטול אל ה' – סוד מ"ין נוקבין, עולה לגבוה ומשפעת לנו משם שפע וברכה^{כא}.

קטן אינו חייב במצה לפי שאינו יכול להשיג מדה זו של ביטול
על פי זה נוכל לתרץ את שאלת 'מה נשתנה', מדוע כשמנו חכמים במסכת סוכה (מב:) את פרק הזמן

ויקרא הוספות): 'ומה שמצה צריך להיות דלא מליח, היינו, כי מתחילה צריך להיות לחם עני בלי מעם רק בבחינת אתכפיא, ועל ידי זה אחר כך יבוא לבחינת מצה עשירה שהוא בחינת דעת! מעתה נבין את שנשנה הלוך ושוב בכל כתיבי הקודש, שהמצה היא מיכלא דדעת, כי ממנה נקח לעבוד את ה' כיצד להתחבר אל ה' בביטול גמור, וכוחה מתלווה לכל ימות השנה שיוכלו להשיג דעת.

ובואת יבואר גם כן אותה הלכה פסוקה (פסחים פ"י מ"ח, שו"ע אר"ח סי' תעח ס"א) שאסור לאכול מאומה אחר אפיקומן, כדי שלא להעביר את טעם המצה שבפה. ונוכל לומר, שאין בהלכה זו רק מצות 'לא תעשה' כחוק ללא טעם, אלא טובא גניזי ביה, לרמז כי אחר שזכינו לקבל מפיו של הקב"ה דעת ותבונה באכילת האפיקומן שלו, מלמדינו השי"ת את אופן הקניין של מתנתו, שאף אם אנו תאבים לאכול ולשתות בעוד ליל,

מין מלובלין ז"ל, היו ניכרים סימני שומן על שפתיו כאילו אכל ממש עכשיו בשר שמן. וכן איתא בספר 'מנהגי רבותינו והליכותיהם' (פ"י ס"ק פ) שסיפר הגה"צ רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל אב"ד גאלאנטא, אודות מרן ה'חתם סופר' זי"ע שבעת אכילת אפיקומן שהוא זכר לקרבן פסח, היה רגיל להפוך את המצה מיד ליד כמי שנכווה מחמימות קרבן הפסח. כי צדיקים אלו שהיו בטלים כעבדא קמיא מריה, זכו לקבל מאת ה' גם כן שכר גדול שירד ה' ממעלתו ונתן להם ממש מפיתו כביכול.

כא. ראה דברי הגה"ק רבי יוסף חיים מבבל זי"ע ב'בן איש חי' (שנה ראשונה פרשת צו): 'ועטרת ראשי הרב מורנו אבי זלה"ה פירש אפיקו מ"ן ר"ת מ"ין נ'וקבין העולין מן מצות אכילת מצה, ואכילה זו היא מצוה אחרונה'.

מילי דמלכא

להתנזר מאכילת חמץ ולטעום מאכלים הדומים למאכלם בכל ימות השנה, אבל לא להם ולנו ענין אחד, שכן לבד מה שיש להיזהר מ'ואל תטוש תורת אמך' שלא לשנות ממנהגי האבות, הרי שאנו שזכינו להתבונן בעומק ענין אכילת מצה והריחוק מחמץ, נוכחנו לראות כי אדרבה מהות הפסח הוא הריחוק עד קצה הגבול אל רצון ה', ואחר שרצונו שבימים האלה נבדל מכל חשש חמץ, הרי שבחיפוש היתרים כיצד לענג עצמינו אנו מחסרים מהתבטלותנו אליו, ומתירים את הקשר מקצת במקצת, ומי ישורנה לבסוף שמא יותר הקשר וינתק חלילה. וזה אחד מהדברים שהם בכלל 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וכו' וידעתם כי אני ה'' (שמות י ב), שמצוה עלינו לספר להם וללמדם, כי החומרות ומנהגי פסח הם הדרך להגיע ל'וידעתם כי אני ה'', וכפי הביטול לשמור משמרת של כל הקפידות המסורות מבית אבא, כך יכולים לזכות במועד הזה שבאנו בברית האירוסין עם ה' - ל'וארשתיך לי באמונה' אל סיפא דקרא 'וידעת את ה'.

מי יתן ונזכה במהרה לדברי הנביא (ירמיה כד ז) 'ונתתי להם לב לדעת אותי כי אני ה' והיו לי לעם ואנוכי אהיה להם לאלהים', כניבא ישעיהו ברוח עצה וגבורה (יא ט) 'ומלאה הארץ דעה את ה'', בזמן הזה בו אנו מובטחים 'בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל' (ר"ה יא).

שהקטן מתחייב בחינוך, לא נאמר אימתי זמנו לענין אכילת מצה, ומזה שזמנו רק כשיגדיל. ומה עוד שיש לשאול בעיקרא דדינא, מדוע לא חייבהו בחיוב גמור במצוה זו, מטעם שאף הם היו באותו הנס כמו בנשים (ראה פסחים קח.).

ולפי אמרינו אתי שפיר, כי מאחר וה'מצה' היא סוד ה'דעת', ועתה הוברר לנו שאין המכוון ב'דעת' לריבוי הידיעות, אלא בעיקר להתבטל אל הידיעה של האחר כענין 'תכלית הידיעה שנדע שלא נדע' (בחינת עולם פרק יג אות מה), והבנה עמוקה זו אין בכוחו של קטן להשיג, לכך פטרוהו מאכילת מצה, כיון שזוהי כל מהותה של מצוה זו.

השמירה על מסורת אבות בפסח, נכלל ב'דעת' הביטול של פסח

משזכינו להבין, שמשמעות חג הפסח בכלליות ומצות מצה בפרטות הוא הביטול אל ה', שלא לחפש אחר תענוגים ואפילו תענוגים רוחניים, אלא להתקשר אל ה' מתוך ביטול הידיעה לעשות את הרצוי לפני ה'. הרי תוכחה מגולה עולה מאליה, למה שאנו רואים כיום בפרוס חג הפסח, שחברות המזון מוציאים ומייצרים אוכלין ומשקין 'על טהרת הפסח', לבל יחסר המזג, ולא יורגש כלל שחסר דבר מחמת איסור אכילת חמץ. ונאמר, שאף אמנם שיש במעשיהם משום הצלה גדולה לאנשים הרחוקים מדרך האמת, שבכוחם

והריחו ביראת ה'

התגלות השי"ת בליל הסדר בבתי בני ישראל, משרה יראתו ואהבתו עלינו, ונותנת חיזוק בעת ניסיון בכל הזמנים^{כב}

עומדים אנו בשערי הימים המבורכים אשר מעלתם גדולה ורבה, וכבימים ההם במצרים שבימים שקודם הפסח עסקו ישראל בהכנה דרבה בעבודת הפסח כמצוות ה' עליהם, כך מוטלת עלינו בזמן הזה שמתעורר כח יציאת מצרים מחדש, לקיים ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה' (שמות יג ה), להתבונן בעינא ולבא בביות מצרים שזוכים בהאי לילא עילאה^{כג}, ולקחת צדה לדרך מיום זה לכל ימות השנה

כב. המאמר הזה מכיל בקרבה ענינים עמוקים הנצרכים באמת להקדמות רבות מרזי תורת הח"ן, ובכלל בכדי להסביר כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א במאמר הלז על בוריים היו נצרכה זמן רב לבאר דקות הענינים והאיך הם מוסבים כל כולו בעומק דברי מרן ה'דברי חיים' זי"ע אבל מפני אריכות הענין ועומק המושג לא הבאנו כל השיחה במילואה וערכנו רק עיקרי הענינים כמו שהם כתובים לפניכם ותן לחכם ויחכם עוד.

כהקדמה למאמר זה כדאי לעיין בכל דברי מרן ה'דברי חיים' זי"ע המובא בפנים; בדברי מרן הרמ"ע מ'פאנו זי"ע בספריו הגדולים יונת אלם פרק ו'; עשרה מאמרות, מאמר המדות, מדה ד; ובדברי מרן הרמח"ל זי"ע בקל"ח פתחי חכמה, פתח פ"א ובהביאור שם.

כג. בספר הקדוש 'אור המאיר' (פסח) האריך במוסרו על חובת ההכנה לרגל הימים הבאים לקראתנו, וכתב נדרי זירוזין באהבה המכוסה בתוכחה לכל מבקש ה', והא לך לשונו: 'וכאשר עינינו הרואות רבות בני עמינו עיקר יום טוב נשכח מלוח לבם, וכל טרחם ויגיעם לעשות בגדים נאים ומפוארים, כאילו כל עצמו של יום טוב אשר דבר משה רבינו, עיקר הכיוון ליפות את גופו ממאכל ומשתה וכסות יקרים ונאים, ולפעמים עובר כמה לאווין מגזלות ורמאות ושנאת חנם וכדומה מדמי האנשים ההולכים בנפשותם, ונשמתם אשר באפם מחליפים להמיר טוב ברע לעשות לעצמם בגדים ליום טוב וכו'. וכל פרטי בדיקות פסח, הכל רומז על היצר הרע המצוי בחורים וסדקים, וצריך לבערו ברוח משפט'.

היום אל העין לראות מה תפקיד האדם בעולמו באופן כללי, וממנו ניקח להביין ולהשכיל את ההארות הגדולים הנשפעים משמי מרום, ב'ליל שימורים הוא לה' (שמות יב, מב).

ידועים דברי חז"ל (ברכות ו. ועוד) שכשם שישראל מצווים לקיים את המצוות, כך גם הקב"ה מקיים מצוותיו, ואמרו שם, שהקב"ה מניח תפילין ומקיים מצוות הרבה^{כז}. וכבר עמדו רבוה"ק זי"ע על זה כיצד

כמאמר הכתוב (דברים טז ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'.

כיצד מקיים הקב"ה את מצוות 'ראת שמים'

מראשית כזאת נודיע, כי דברנו יהיו מוסבות על דברי מרן בעל ה'דברי חיים' זי"ע בספרו בפרשת בא (ד"ה במדרש רבה, ובר"ה קדש לי), וממנו יתד וממנו פנה לנאמר כאן, ונבוא

ולא בכדי נתנו חכמים חובה להתכונן לחג הפסח שלושים יום קודם לכן, כי חג זה דורש הכנה דרבה להכין עצמו לזמן בו אוצרות השפע נפתחים (תרגום יונתן בראשית כז ו), וכתבו המקובלים (ראה לב דוד לחיד"א פרק ל בשם זקינו החסד לאברהם) שמשלושים יום קודם פסח, צריך ליתן לב ללכת בדרך טובים ולקיים קצת דרכי התשובה, ואז הקב"ה בכל לילה מוציא חלק נשמות ישראל מתוך הקליפות, הכל לפי מעשיו של אדם ולפי הכנתו, עד שבלייל התקדש חג עומדים מבחוץ בני חורין. וזהו בחינת 'ציאת מצרים' שיש מדי שנה בשנה. וזהו בעצם אומרם (פסחים פ"י מ"ה) חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. וזהו עיקר שמחתו על גאולתנו ועל פדות נפשנו, אבל אם לא עשה הכנה מקודם ולא נזהר בחמץ כראוי, לשמחה מה זו עושה, ודין גרמא שאינו מתעורר כל כך ואינו נכנס בלבו כל כך שמחה, כי הכל תלוי לפי מעשיו ולפי זכות נשמתו ולפי הכנתו' (פלא יועץ ערך חמץ).

כד. עניין זה שהקב"ה מניח תפילין ומקיים מצות, אינו מובן בשכל אנושי, וכבר כתב ה'פני יהושע' בהקדמתו לפירוש הגמרא שם: ידוע לכל יודעי חן, שהאגדה זו יש לה סוד מופלא, וכבר האריך הרשב"א ז"ל בחידושי אגדות שלו וכו', ובאמת, שכל האריכות בזה הוא ללא צורך, שלא בלבד בענין האגדה זו ושאר האגדות כיוצא בו אנו צריכין לדברי הקבלה, אלא כל המקרא בתורה ובנביאים ובכתובים כל מקום שמצינו תואר ודמות וגבול ומקרה ושינוי בענייני האל יתברך, כגון 'ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו' וכו' (שמות כד י), וכן 'ראיתי ה' צבאות יושב על כסא רם ונשא' (ראה ישעיה ו א), וכן 'וראית את אחורי ופני לא יראו' (שמות לג כג) והרבה כיוצא באלו, בכלן אנו צריכין לקבלה והן סודות מופלאים, שהרי אין לו כביכול להבורא שום דמות ותואר וגבול ועמידה וישיבה או שום דבר מקרה או שינוי, אלא הכל לפי הדמותו לעבדיו הנביאים וכו'.

הידיעה והבחירה, כלומר, אחר שהקב"ה יודע וְעַד מה יהיו מעשי האדם בכואו להאי עלמא, ולפניו נגלו כל תעלומות והמון בריות לאין תכלית, כיצד אומרים לו לאדם שיטיב דרכו ויהלך בדרך טובים, ויגרם בכך נחת רוח להשי"ת, שמשמע שדבר זה תלוי רק בו, והרי כבר נתברר להשי"ת לולי מעשיו אלו מה יהא בסופו האם יהיה צדיק או רשע אף ללא בחירתו. ומאחר אחר שהקב"ה יודע אחריתו, האם יכול אדם שלא לעשות רצון בוראו טובה או רעה אחר שכך גזרה חכמתו יתברך. ושאלה זו היא מיסודי הדת שלנו, עד שהרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) קובע במסמרות של זהב ואומר עליה: דע שתשובת שאלה זו ארובה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה. וחכמי ישראל שבכל דור ודור הניפו ידם בכתבי הקודש שלהם וביארוהו על נכון². ואף אנו נבקש לדעת רו זה וברוך שפירשה מרן ה'דברי חיים'.

ניתן לומר שהקב"ה מקיים את המצוות כולם, הרי אחד ממצות ה' היא 'מצות היראה' - לירא מלפניו, ואצל בשר ודם שייך לצוותו ולומר לו 'את ה' אלהיך תירא ואתו תעבוד' (דברים ו' א), אך אצל השי"ת שהוא ואין בלתו, מה שייך לומר שיש לו יראת שמים, כי כלום יש להקב"ה ממה לירא. וביארו בקדשם, שאכן, כשם שאמרו חז"ל (תנ"א רבה פרק כג) 'אין אומרים אל תירא אלא למי שירא', כך גם להיפך, להקב"ה יש יראה שהוא ית' מתפחד שמא ימעד איש ישראל ויפחו עליו יצרו לעשות הרע בעיני ה' במחשבה דיבור או מעשה.

וממנו למדנו, שהיראת שמים של ישראל היא שישים אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו (רמ"א אור"ח סי' א), והיראה של הקב"ה כביכול היא, לבלתי יחמאו ישראל ותהיה יראת ה' על פניהם תמיד.

חקירת הידיעה והבחירה

ומעתה אחר שהנחנו יסוד גדול זה, נכנס בשאלתם של ראשונים חוקרי מחשבות, אשר בקשו להבין הא כיצד ילכו שניים יחדיו - הם

רצון השי"ת שיעבדוהו בשר ודם ולא שרפי מעלה

כתב ה'דברי חיים' על עניין הידיעה והבחירה: אך האמת - כמו

כה. ראה ספר הכוזרי (מאמר חמישי), אמונות ודעות לרס"ג (מאמר ד פרק ד), ספר העיקרים (מאמר ד), של"ה הקדוש (בית הבחירה הקדמה), חובות הלבבות (שער עבודת האלהים פרק ח) ובספר הקדוש 'בני יששכר' האריך בזה בהרבה מקומות.

ש'אמרו חכמי האמת, שהידיעה צפונה בתוך הבחירה, כמו שכתב הרמ"ע ז"ל^כ. ולהבין דברי חכמים, נרחיב היריעה ונמלאנה.

אומנם הוא יתברך אינו חפץ באלה כי אם בעבודת ויגיעת בשר שיעמול תחת השמש, שאף שהיצר הרע יסיתו לעבור על דת קונו, לא יאבה לשמוע לוי^כ.

אמרו חכמינו במדרשם (תנחומא פרשת נשא טז) "נתאוהה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים". כלומר, הקב"ה הדר במרומים ושם 'אלף אלפים אלפין ישמשונה ורבו רבון רבבן קדמוהי יקומו' (דניאל ז י),

הן אמת שאנו קצרי הדעת איננו יכולים להשיג זאת, מה יש להקב"ה מדבר זה שנעבדהו, וכי אין כבודו של מקום בשבח הניתן לו משרפי מעלה ואופני הקודש. אך כבר

כז. ואלו הם דברי הרמ"ע מפאנו במקום אחד (עשרה מאמרות מאמר המדות מדה ד) ויסודו זה מבואר בעוד כמה מקומות בספריו: והיינו דתנינן (אבות פ"ג מט"ו) הכל צפוי, שהידיעה צופיה הליכות הבחירה, לא זולת. לפיכך לא קתני הכל ידוע או גלוי, אלא צפוי, כדאמרן. אלמא הרשות נתונה, ואליה צופין ומצפין מלמעלה וכו', כי הרצון העליון משיבע לכל חי כפי המצוייר בדעתו יתברך. ואותו הציור בצפייתו יצפה אל הבחירה האנושית, להוציא כלי למעשהו. נמצא החוטא הוא המכריח את הטבע הישר, ומטריח את קונו. והשוטר מוכרח מהחוטא עצמו לגבות חובו, ואין דבר רע ולא הכרח כל עקר יורד מלמעלה וכסיל לא יבין את זאת בשיניח הפכו בפשיטות ישמח צדיק בה' וחסה בו.

כז. יסוד זה הובא רבות בכל כתבי הקודש, ומפני שפטור בלא כלום אי אפשר, העתקנו כאן ג' מאמרים מאדירי החסידית אשר הביאו את העניין הנ"ל, ראשון לראשון יבואו דברי אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש (פרשת בראשית אות צא) אשר אמר: עיקר הסוד מה שהקב"ה שולח הנשמה בגוף השפל הזה. אדרבה, מזה יש להקב"ה נחת ותענוג גדול מאד, כי אף שהנשמה בכלי מלוכלך מאד, כי אין דבר גרוע ויותר גשמי מעפר, ואף על פי כן נותנת תמיד שבח והודיה לבוראה וזה חידוש גדול, לכן יש להקב"ה מאלו השבחים יותר תענוג מכל העבודות והשבחים של המלאכים, כי עליהם אין חידוש, כי אין להם גוף עכור, וזהו שאמרו בגמרא (תענית לא). אין אשה אלא לנוי. שהגוף נקרא 'אשה', וזהו אין האשה, כלומר לא ברא הקב"ה את הגוף העכור הזה, אלא לנוי, ליהנות ממנו, שיהיה לו תענוג ממנו.

ובלשון הזה נמצא בקדושת לוי' (פרשת בהעלותך): 'כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל' (במדבר ח טז). לבאר בפסוק הלשון 'נתונים נתונים'. והנראה דרך משל ומליצה, כאשר יביאו מתנה לשר אחד פחות הערך, אזי המתנה עצמה חביב אצלו, מה שאין כן כשיביאו מתנה לשר גדול ואפרכס גדול, המתנה גופא אינו

אולם כשאדם רוצה לעשות את הדבר מפני שכך רצונו אין הוא צריך לטעם וסיבה לעשות את הדבר, והוא עושה זאת מפני שזהו רצונו ותו לא מידי. וכשישאלוהו מדוע הוא רוצה את דבר הזה דוקא לא ידע להשיב תשובה נאותה אלא יאמר מפני שהוא רוצה זאת ומשום כך הוא עושה זאת. ואם יוסיפו וישאלוהו מדוע יש לו רצון בכך לא ידע להשיב תשובה ומענה, כי באמת אין הסבר ברצון ואין נתינת טעם ברצון. וכפי שהגדירו זאת בספה"ק 'אין טעם ברצון' והוא 'למעלה מטעם ודעת'. כי הרצון בא מעצמות האדם, והרצון הוא כלי הרוצה בגילוי פנימיותו ומזה נולד הסיבה והטעם. ורצון האדם בא לידי גילוי בנפשו שהוא כלי ההרגשה וההתפעלות ולכן

ידוע מה שלמדו אותנו רבותינו הק' רועי החסידות 'שעל תאווה אין שואלים קשיות' ותאווה ורצון זה הוא עצם עצמיותו ומהותו של הקב"ה.

הרצון הוא גילוי מציאות העצם שהוא למעלה מסיבה טעם ודעת

ובבר ביארנו ענין זה פעמים רבות ונחזור עליה בקצרה, ומקודם יש להקדים מה זה 'רצון' אמיתי דהנה על דרך משל אדם שעושה איזה דבר מחמת איזה טעם וסיבה עדיין לא נלמד בעשותו את הדבר להכיר את רצונו בזה כי יתכן שרק הסיבה והטעם הביאו לעשות את הדבר שעשה ולא מחמת רצונו, ולפעמים הטעם להסיבה יכריחוהו לעשות דבר שהוא בעצם נגד רצונו.

חביב אצלו כלל, כי אפרסם גדול כמוהו, כמה רבבות מדרגות שיש לו, יהא חביב אצלו מתנה פחותה כזו, אך החביב אצלו הוא נדבת לבו של זה הנותן, שעלה ברצונו ליתן לו מתנה, ונמצא ערך החביבות של זה השר הוא להנותן הנתינה, כלומר שעלה בדעתו ליתן לו מתנה, ולא המתנה עצמה שנותן לו. וזהו גבי השי"ת גם כן, שיקרבו לויים לעבודתו יתברך, מה בצע לו בהם, הלא מלפניו יחילו כל יושבי תבל, וכל שרפי מעלה עומדים עליו באימה ובריאה לעשות רצון קונם וחפץ צורם, רק חביב אצלו יתברך מה שעלה בדעתו להתקרב לעבודתו יתברך. וזהו 'כי נתונים נתונים המה לי מתוך' כו', כי הנתינה שלהם, שעלה בדעתם שיקרבו וימסרו לעבודתו, זה חשוב נתינה אצלו כנ"ל, לא המתנה עצמה, רק הרצון שבו שנתן מתנה זו חביב אצל הבורא.

ובציפורן שמיר חרט ב'שפת אמות' (משפטים שנת תרל"ב): **בשם הרה"ק ז"ל מקאצק על פסוק** (שמות, כ"ב ל) 'ואנשי קודש תהיו', להיות שמירת הקדושה במעשה אנוש ['ואנשי קודש'] ותחבולותיו. פירוש, שאין מחסור להשי"ת מלאכי עליון שרפים וחיות הקודש רק שמתאווה לקדושת אנשים, ולכן המשיך נצוצי קדושה גם בעולם הזה במדה וצמצום.

בשלמות, וכשהרצון נתמלא בשלמות יש לבעל הרצון תענוג גדול מאד.

בן הוא ענין הרצון כביכול אצל הקב"ה^ט, והטעם שהקב"ה ברא את העולם היה מפני שעלה ברצונו יתברך לעשות כן. והרצון היה כדי להשרות שכינתו בתחתונים ועל ידי כך יתגלה מלכותו יתב'. ומשום זה נקט המדרש דייקא הלשון "שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". וביארו זאת בספה"ק^ל שהוא ענין הרצון שבא ללא סיבה וטעם כנ"ל.

נפש קרוא לפעמים רצון, וכמו שפירש רש"י^{כח} "נפשכם, רצונכם" משום שרצון האדם מתגלה בנפשו.

וכשהאדם עושה דבר מפני שכך הוא רצונו הרי מיד עם תחילת העשיה הרצון שבו מתחיל לבוא לידי גילוי, עד כשנשלם הדבר אז הרצון מגיע לידי גילוי גמור. ואם הדבר משמש לאותו ענין שהוא רצה, הרי לא רק הרצון הגיע לידי גילוי בגמר מלאכת הדבר, אלא הרצון [שהיה נעלם ועתה הוא נתגלה] נתמלא

כח. בראשית כג, ח. וכמבואר יותר ברש"י איוב (ו, י) שכתב: "נפשי, הוא יצר תאות אדם בכמה מקומות כמו אם יש את נפשכם". פירוש שהוא כלי המביא לידי גילוי את הרצון בכלי ההתפעלות וההרגשה החיונית, שהוא הנפש.

כט. מובן שענין רצון האדם שאמרנו הוא רק משל לשבר את האוזן.

ל. ובמיוחד בספרי מרן בעל התניא זצ"ל בהרבה מקומות. והא לך לשון קדשו ב'ליקוטי תורה' (פרשת בלק): "ידוע המאמר נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. כי הנה באמת אני ה' לא שניתי (מלאכי ג ו) שאין שום שינוי אצלו יתברך בין קודם שנברא העולם שהיה הוא ושמו בלבד כמה אלפים ורבעות שנה קודם בריאת העולם. וכן יהיה אחר שיחרב העולם. וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה קמיה יתברך כולא ממש כלא חשיב כמו קודם שנברא העולם ממש רק זהו קמיה דווקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפני עצמו ומסתיר אלקות, שלכך נקרא בשם עולם על שם ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו. ותכלית בריאת העולם הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, פירוש, כי העולם הזה הוא העולם היותר תחתון, שההעלם בו יותר והחשך כפול ומכופל. וזהו פירוש 'בתחתונים', כי אין שייך מעלה ומטה לגבי הקב"ה שאינו בגדר מקום חס ושלום, אלא 'תחתונים' רוצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם והסתר על ידי צמצומים רבים וכו' והוא העולם השפל. ושם דוקא יהיה בחינת דירה והתגלות אלקותו יתברך בידיעה שלנו גם כן כמו שהוא למעלה בידיעה עליונה דכולא קמיה כלא חשיב, ולזה היה תכלית המכוון בבריאת העולם הגם שאין מושג לנו הטעם שנתאוה לזה, רק שכך עלה ברצונו'.

ועיין עוד במש"כ נכדו הגדול בעל צמח צדק זי"ע בספרו אור התורה (פרשת בלק) וזה לשונו: 'והנה למה נתאוה זה אין ידוע, אם כך עלה ברצונו, ושמעתי

טוב מאד - זה יצר רע

ובשיחשב האדם ויתבונן בזה, הרי יתלהט לבו בקרבו, היתכן כזאת שהשי"ת הרם על כל כבודו חסר את עבודתי הנבזה והדלה, וכלום חסר אצל המלך - מלכו של עולם דבר מה עד שאין למלך חפץ אלא בי. ומפני שכן הם הדברים - שה' חפץ בעבודתנו דייקא, מעתה, אש תמיד תוקד בו לא תכבה לקיים את אשר נצטווה באהבה ויראה בכל פרטיה ודקדוקיה, להעלות דורון למלך מלכי המלכים, ולעשות בזה נחת רוח לבורא יתברך שמו.

וזה ביאור דברי המדרש (ב"ר ט ז) שדרש את הפסוק (בראשית א לא) 'והנה טוב מאד' ש'טוב' - זה יצר טוב, 'והנה טוב מאד' - זה יצר רע. היינו, כי רק באמצעות היצר הרע בא האדם לשלימות עבודת בוראו, ועניין זה אינו מצוי במשרתי א-ל, שאין להם נטייה אחרת, ומגמתם בלתי לה' לבדו, ולכן היצר הרע הוא גורם לתכלית

והרצון לברוא את העולם להיות לו דירה בתחתונים בא מעצם מציאותו ית"ש, שהוא למעלה מכל הבחינות שנתגלו בעת בריאת העולמות, כלומר שכל השתלשלות העולמות הבאים דרך י' הספירות נולדו מכח אותו רצון, שהוא קודם ולמעלה מכל גילוי וסיבה.

ובריאת כל העולמות מהיותר גבוה עד היותר נמוך הוא גילוי רצון הקב"ה, שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים, וכאמור שהרצון בא מעצמותו ומהותו יתב"ש. נמצא שכל העולמות הם גילוי רצון העליון יתב', וכשנעשה את הדבר הראוי לעשות בבריא, ובמיוחד בעולם הזה שהוא המדרגה היותר נמוך בבחינת תחתונים כשאנו בעלי בחירה בחרים בטוב ועושים רצונו של מקום הרי בזה אנו מגלים וממלאים את רצונו יתב' בתכליתו ועושים נחת רוח גדול מאד כביכול להקב"ה שרצון העליון נתמלא בשלימות.

שכאדמו"ר נשמתו עדן אמר בדרושים הישנים בלאזניא, נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, ומאחר שנתאוה, הנה על תאוה אין שואלים קושיא. וכתב אדמו"ר הרשב"ב זי"ע בהמשך יו"ט של ר"ה (תרס"ו, ליל ב' דר"ה) בזה"ל: 'שזו מצד התשוקה לבד, לא מצד ההכרח חס ושלום בשביל השלימות, ואין אנו יודעים טעם שכלי מפני מה נשתוקק וכו', שאין זה מצד איזה הכרח וטעם שכלי כי אם מפני שנתאוה כך, שהוא למעלה מטעם ודעת, וכמו שאמר רבינו ז"ל על זה, אויף א תאוה איז קיין קשיא, רק שנתאוה שיהיה מציאות תחתונים ויומשך בחינת עצמות אור אין סוף למטה וכו', עיי"ש.

לא. כן כתב בעל העקידה (שער ח), וכלשונו: והענין הבחירי הוא הטוב שבו כמו שכתוב (בראשית א לא) 'והנה טוב' - זה יצר טוב, 'מאד' - זה יצר הרע (ב"ר ט ז).

מילי דמלכא

תהיה לטוב והרע לא יפקד ולא יזכר בעולם, ואם כן כל מלחמתם לנצח את היצר תהיה בטלה ומבוטלת, וזה מעוררם לבכות, וי לנו שניטל זה, כי כיון שניטל יצר הרע ונעבוד את השי"ת ללא מוקש, שוב אין שמחה של מצוה בעבודת ה', ומהיכן תבוא תאוות הניצוח נגד היצר בעוז ובתעצומות, וכענין שאמרו (זוהר הקדוש ח"א קלח). שאילולי היצר הרע חדותא דשמעתא לא הוי לילב. ועל דא ודאי קא בכינא – שראוי לבכות על זה.

ומבל זה נילף, כי עיקר הנחת רוח שנעשה בשמי שמי רום, הוא רק משום שיצר סוכן בנו ויצרו של האדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ומבקש המיתו (סוכה נב.), וה' ממעונו משקיף לראות איך איש ישראל מתייצב נגד היצר ומשיב מלחמה שעה, ובכך מתגדל ומתקדש שמה רבה. ומלאכי מעלה שואלים על זה איה מקום כבודו של הקב"ה, ונגלה להם שעיקר הנאה שלו הוא שבמקום שקשה להעיד עליו 'שמע ישראל ה'

הטובה במאוד ולכן דרשו עליו 'מאד' – זה יצר הרע.

גם ב'חידושי אגדות למהרש"א' (סוכה נב. ד"ה היאך יכולנו לסבול) מצינו דברים נפלאים ברוח זו, בפירושו לדברי הגמרא הידועים (שם), שלעתיד לבוא ישחט הקב"ה את היצר הרע בפני הצדיקים ובפני הרשעים, והללו והללו, היינו הצדיקים והרשעים יבכו בראותם יחד כיצד היצר נשחט. ובשעת שחיטתו יאמרו הצדיקים: איך יכלנו לכבוש הר גבוה כזה, והרשעים יאמרו איך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. ותמה המהרש"א, מדוע מלאים עפעפי הצדיקים דמעה והם בוכים מאין הפוגות בראותם כל זה, הרי זה היה כל מבוקשם מחיים לנצח את היצר שניח להם לעבודת את הבורא כאוות נפשם, ומדוע כעת כשדמו מפרפר וניטל מן העולם בוכים הצדיקים תחת פציחת פיהם בשירה ובזמרה. אין זאת אלא כי הצדיקים שעמלו בעבודת עבודה נגד היצר, חשים בעת ההיא איך שהיצר הרע מתבטל, ומעתה כל נטיית האדם

לומר שכל שלמותו הוא תלוי במציאות הבחירה אשר אי אפשר לו כי אם בהמצא לו שני הענינים האלה רצוני הטוב והרע.

לב. בספה"ק 'מאור עיניים' (פרשת בראשית) גם כן כתב זאת והוסיף בנאמר, שעל ידי שמנצח היצר הרע, נהפך הוא עצמו לטוב: אלמלא יצר הרע חדותא דשמעתתא לא הוי כי עיקר הזריזות והחשק בעבודה בא מצד היצר הרע שנמתק וקטיגור נעשה סניגור שזהו מה שכתוב (דברים ו ה) 'ואהבת את וגו' בכל לבבך' – בשני יצריך וכו' (ברכות פ"ט מ"ה).

והריחו ביראת ה'

כז

אלהינו ה' אחד', שם מעידים עליו שהוא אלהינו ואבינו^{לג}. פחותה עט, כי אין להם דבר המתנגד למעשיהם הטובים^{לד}.

ועל כן עבודה זו מיוחדת ביותר לנו פשוטי העם שהיצר הרע מבקש לטורדנו מן העולם, אבל צדיקים גדולים שהגיעו למעלת הפסוק (תהלים קט כב) ו'לבי חלל בקרב' (ראה ברכות סא): שרק היצר הטוב שולט בהם, הנאתו של הקב"ה ולכשנוכה נבחין שהן הם דברי הגמרא (שם לד): שמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. שאף שיש הנאה להקב"ה ממעשה הצדיקים, בכל זאת הנאתו הגדולה ביותר היא מבעלי תשובה שכבר חבקו אשפתות, ובכל

לג. וכמו שדייק ה'שפת אמת' (פרשת וארא שנת תרמ"ה) בלשון הכתוב (ישעיה מג י) 'אתם עדי נאום ה', **שעדות צריכין במקום שיש ספק והסתרות**, וזה תפקידם של ישראל שנקראו 'עדים' לברר כבודו יתברך דווקא בעלמא דשקרא, ולכן המלאכים אינם 'עדים' על השי"ת שהוא מלכו של עולם כי במדור העליון רואים הכל כי ה' ממלא כל עלמין.

לד. ביסוד זה מצינו קילורין לעיניים שכתב ה'אור החיים' לבאר את הנאמר בדברי משה רבנו להשי"ת אחר מחלוקתו של קרח שפתח ואמר 'ה' אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף' (במדבר טז כב), ותמוה, אם בקש משה רבנו לעורר זכות אצל הקב"ה, מאי טעמא לא פתח בשבחים גדולים ועצומים מזה, ואמר רק שבחו של מקום שהוא 'אלהי הרוחות לכל בשר' ותו לא מיד. אלא שמשה רבנו טען כלפי שמיא טענה ניצחת, וכלשונו של ה'אור החיים הקדוש' **בא לדבר לפניו דברי ריצוי המתקבל לפניו, והוא, שמשה רבנו קדם וסידר לפני הקב"ה ממי יש לו נחת רוח פחותה וממי יש לו נחת רוח גדולה, האחד הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה, למעלה ממנו שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים מב' אוצרות החיים, אוצר אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה שעליהם אמרו ז"ל (יבמות סב.) עד שיכלו נשמות שבגוף, ואוצר ב' של נשמות שכבר באו לעולם הזה וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכולם נותנים שיר ושבח והודאה לבורא יתעלה שמו. ומסיים דברו: למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה אשר הם תוך הבשר והוא מונעם מהכיר ה', והם מתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל. ולפיכך אמר משה רבנו להשי"ת מה לך להתמלאות בעברה על שבשר ודם עברו רצונך וחטאו, הרי הטעם שיש לך נחת רוח מהם הוא דייקא בגלל זה שיכולים לבוא לידי חטא ומתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו, ואם כן אכן כשחטאו כעת, שא נא פשעם וחטאתם שהרי מראשית כזאת הודעת שיכולים לבוא לידי חטא וחפצת בזאת שיעבדוך מתוך המיצר.**

מִן הַפֶּתַח, וְחַשׁ סִכְנָה מִמִּשִּׁית כֹּאשׁ
 הַמִּתְקַרְבֶּת וּבָאָה אֵלָיו, וְהַדְרֵךְ הַיְחִידָה
 בּוֹ יִמְצָא אֶת חַיִּיו שׁוֹלֵל, הוּא רַק אִם
 יִחַתֵּן אֶת הַסּוּרְגִים שֶׁסִּבֵּב חֲלוּנֵי
 הַבַּיִת וַיִּנּוֹס וַיִּצֵא חֲרוּצָה, אֵלֶּא שְׁאִין
 בִּידָיו אֶת הַכְּלִים הַמִּתְאַיִמִים לִכְךָ.
 הָאֵם לֹא יִנְסֵר בִּידָיו אֶת הַבְּרוֹזֶל כְּדִי
 שִׁינְצֵלוּ חַיָּיו?! וְנִתְּבוֹנֵן קִמְעָא, הָרִי
 לְאַחַר מַעֲשֵׂה הוֹבֵרֵר לְמַפְרַע שִׁישׁ
 לְאָדָם זֶה כַח וּגְבוּרָה שִׁיכוֹל לְשִׁבּוֹר
 אֲפִילוֹ בְּרוֹזֶל, וּמְדוּעַ אִם כֵּן בְּמַעֲשָׂיו
 דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ אִין רוֹאִים שֶׁהָאָדָם
 שׁוֹבֵר אֶת הַבְּרוֹזֶל לְבָדוֹ. אִין זֶה אֵלֶּא
 שֶׁבִּתְחוֹךְ תּוֹכוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד אֶחָד יֵשׁ כַח
 עֲצוּם וְרַב, שֶׁכֵּן אֵילּוּלֵי זֶה לֹא הִיָּה
 בְּכוּחוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַבְּרוֹזֶל אִף בְּשַׁעֲה
 שֶׁל לַחֲץ זֶו הַדַּחֲקָה, אֲבָל בְּחַיָּיו
 הַתְּמִידִיִּים הוּא אֵינּוּ יוֹדַע וּמוֹצִיא כַח
 זֶה לְפוּעֵל, כִּי מָה יֵתֵן לוֹ וּמָה יוֹסִיף
 לוֹ לְהִתְאַמֵּץ כָּל כֵּךְ וּלְעֲשׂוֹת דָּבָר גְּדוֹל
 שְׁכֹזָה, וְרַק כְּשִׁרְוָאָה שֶׁהוּא מוֹכֵרָח
 לְעֲשׂוֹת כֵּן, אִזּוֹ הַכַּח הַגִּנּוּזֵי הַזֶּה יוֹצֵא
 וּבָא לְעוֹלָם.

בֵּן הֵם גַּם הַדְּבָרִים בְּעֵנֵינֵי הַנֶּפֶשׁ
 בְּרוּחָנִיּוֹת, בִּימּוֹת הַחֹל הַעֲבוּדָה
 ה' הִיא עֲבוּדָת תְּמִידִין, לְעִבּוּד אֶת ה'
 דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אִוֹלָם כֶּשׁ'כְּבוֹר ה'
 עֲלֵיךְ זֶרַח' – כֶּשׁמְגִיעִים מוֹעֲדִים
 וּזְמַנִּים לְשׁוֹן, אִזִּי הֵם יָמִים גְּדוֹלִים
 שֶׁהַנֶּפֶשׁ יִכּוֹלָה לְהוֹצִיא כְּאוֹר חוּצָה
 אֶת מַעֲמִיקָה שִׁיכוֹל נוֹכַל לָהּ לְעֲלוֹת
 בְּהַר ה' אִף לְמַעֲלָה מִהַשְּׁגָתוֹ בְּזְמַנִּים
 אַחֲרִים, וְזוֹהֵי עֲבוּדַתְנוּ, לְצִרּוֹר מִכַּח
 הַיָּמִים טוֹבִים לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְכַפִּי

זֹאת שָׁבוּ אֵלָיו בְּלֵב שְׁלָם, וּגְדוּלָה
 וְחִבִּיבָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ עוֹד יוֹתֵר מִפוּעֵל
 יְדֵיהֶם שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁנַּעֲשׂוּ אֵךְ לֹא
 בְּהַתְּגַבְרוּת הָרוּחַ עַל הַחֹמוֹר כְּפִי
 שַׁעֲשׂוֹ הַבְּעֵלִי תְּשׁוּבָה.

**כִּיצַד אֵין זֶה סוֹתֵר אֶת כּוֹוֶנַת
 הַבְּרִיאָה, מָה שֶׁהַקְּב"ה מוֹסִיעַ
 לְאָדָם בְּשַׁעֲת נִיסוּן**

אך, גְּלוּי וִידוּעַ לְפָנָי כֶּסֶא כְּבוֹדוֹ,
 שֶׁלֹּא יִתְכֵּן לְאִישׁ הַעֲבוּדָה
 לְלַחֹם מִלַּחַמַת הַיִּצֵר לְבָדוֹ, וְכִבֵּר אִמְרו
 רַב עֲמָרָם (קִידוּשֵׁין פּב:): לְשִׁטֵּן וְהַגְּדִירוֹ
 עַל נִכּוֹנָה: חֲזָא [רָאָה], דָּאֵת נוֹרָא
 וְאִנָּא בִּישְׂרָא. וְאִם כֵּן מַהִיכֵן לּוֹקַח
 הָאָדָם כּוֹחוֹת לְהִלַּחֵם בְּהַר גְּדוֹל שֶׁל
 אֵשׁ שְׁכֹזָה.

וַיַּחֲיוּ לָנוּ לְמֵאוֹר עֵינַיִם דְּבָרֵי הַגְּמָרָא
 (סוֹכָה נב). "יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר
 וּמִתְחַדֵּשׁ עֲלָיו בְּכָל יוֹם, וְאֵילּוּלֵי
 הַקְּב"ה שַׁעֲזוֹרוֹ לוֹ אֵינּוּ יִכוֹל לוֹ",
 שֶׁהַקְּב"ה בְּכִבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ מִכְּנִיעַ וּבָא
 אֲצֵל הַלוּחַם לְסִיעַע בְּעַדוֹ. וַיֵּשׁ לְהַבִּין
 זֹאת, אִם אֲכֵן הַקְּב"ה מוֹסִיעַ בִּידוֹ, הָרִי
 שֶׁהַרְצוֹן הַקְּדָמוֹן שִׁיעֲבַדְהוּ עַל יְדֵי
 גִּיעַת אֲנָשִׁים בְּטִלָּה וּמְבוֹטֵלָת, כִּי אִין
 זֶה לְכֹאוֹרָה מִכַּח הָאָדָם אֵלֶּא מִכַּח
 סִיעַתָּא מִמְרוּמָא, וְדָבַר זֶה צָרִיךְ הַבְּנָה
 זִכָּה וּבְרָה.

נִפְתָּח הַדְּבָרִים בְּמִשַׁל לְמָה הַדְּבַר
 דּוּמָה בְּמִשַׁל גִּשְׁמִי, אָדָם
 הַיּוֹשֵׁב בְּבַיִת נְעוּל, וְאִין לוֹ יִצִּיאַת דְּרַךְ

השי"ת יודע מה יהיו מעשי האדם בזמנים תדירים, אך בזמני ניסיון זה תלוי באדם, ואז מכה רצונו של השי"ת לבל יחטאו, מתעורר גם כה היראה בלב הלוחם לבלתי יחטא והנה יש זמנים של הסתר וקטנות אשר האדם עומד מול היצר הבוער בקרבו באופן נורא ואין האדם יודע להשית עצות בנפשו, ואז יש לפניו שני דרכים או שיתרפה לגמרי מעבודתו ויחשוב בדעתו שאין זה בכוחו כלל וכלל ולמה לו לעבוד ולשבור את עצמו כשסוכ"ס אין בו

שפירשו בספרי קודשלה את הפסוק (קהלת ז יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה', ש'ביום טובה' – בימים הטובים מועדי ה', אזי 'היה בטוב' צריך למלא אסמינו שבע מברכת מועדיך, ומפרש הכתוב מה לעשות בכרכה שהבאנו אל תוך בתינו, ש'ביום רעה' – שבימות החול וזמני הסתר פנים, יקיים האדם 'ראה' שיראה כיצד היה בדרגין עילאין בימים טובים, וממנו יקח לעבוד את ה' אף בזמני המיצר שהוא שרוי בהם עתה.

לה. ראה 'עבודת ישראל' (יו"ט שני של פסח) שכתב כן, ופירש במושכל זה את גם הכתוב (ויקרא כא א) 'אמור אל הכהנים ואמרת', וזה לשונו: רש"י [פירש, את הכתוב הנזכר] להזהיר הגדולים על הקטנים. דהיינו, בשעת מוחין גדולות להזהיר עצמו על שעת הקטנות ולחזק את עצמו. וכן בכל הזמנים למשל בשבתות וימים טובים שאז זמן ההתלהבות בחשק נפלא לעבודתו יתברך שמו, צריך האדם להכין עצמו על ימי החול הבאים שיהיה מקושר גם כן בבוראו יתברך שמו. וכן ביום א' דפסח אמרו חז"ל (שוע"ע או"ח סי' תכח ס"ג) הסימן א"ת ב"ש, א"ת א' דפסח הוא תשעה באב, ואם כן צריך האדם לקשר עצמו ביום א' דפסח היטיב בבוראו עד שאפילו בט' באב שהוא יום הירידה מכל המדרגות, יהיה גם כן מקושר בעבודת ה' יתברך. וזה רומז 'ביום טובה היה בטוב', וגם אז 'ראה' והביט על 'יום רעה', שיבוא בירידת המוחין והכן עצמך עליו שלא תפול בו.

ב'שפת אמת' (מקץ שנת תרל"א), למד שזה היה חכמת פתרונו של יוסף הצדיק לחלום פרעה במה שאמר למנות איש חכם ונבון שיצבור אוכל תחת יד פרעה לשבע שנות הרעב. כי לכאורה, מדוע נצרך לדבר כזה 'איש נבון וחכם', והלא לצבירת בר אין צריכים חכמה נפלאה. אבל אמת נכון היא, שבימות הטובה האדם שוכח שעתידים לבוא לימי רעה ואינו אוגר לימי הרעה, ולשם כך צריכים איש חכם שיודע לנצור מיום טובה לימי רעה, ונעתיק מדבריו הקדושים שם בעניין: ומה שיש ללמוד מפרשה זו, להכין לעצמו בימים הטובים שנתגלה הקדושה בהם, לקבוע ההארות בלב היטב כדי להיות על ימי הרע כשהקדושה נסתרת. וכמו שכתוב 'ביום טובה היה בטוב', פירוש, היה לקבוע ההארה בגוף האדם, 'וביום רעה ראה' – עתה איך להתנהג אחר כך, כי קודם כל ניסיון יש הארה איך ללמוד על אחר כך.

מילי דמלכא

הכח אל הפועל הוא ע"י שהקב"ה מעורר אצלו כביכול 'כח היראת שמים' שלו שלא יחמא איש ישראל, וכח הרצון העליון מעורר את הרצון התחתון לעורר את האדם להוציא כוחותיו הטמונים ולהביא את היצר הרע מחדרי לבבו. ובכח התעוררות הרצון הנ"ל, יכול האדם לעלות שלא בסדר וההדרגה, כי גדול כח הרצון שאין דבר עומד לפניו.

וזה עומק הענין שהידיעה צפונה בתוך הבחירה שדיעת ה' שיש להאדם הכוחות הנעלים להתגבר על יצרו ושלכסוף כן יתגבר עליו, בא בהתגלות רק ע"י בחירתו של האדם לעמוד איתן עד אותו רגע שאז נתעורר היראה אצלו כביכול שלא יחטא בן ישראל ח"ו וזה נותן ליעף כח להוציא מכח אל הפועל כח ההתגברות שלו וע"י בחירתו של האדם נתגלה ידיעתו ורצונו הנעלה של הקב"ה בכריאת העולם.

ומשכא לכלל יראה בא יבוא לאהבת ה' שהיא דרגה מרוממת יותר מדרגת יראה, ובא לידי השגה שה' אוהב עמו ישראל ובחר בם מכל צבאי צבאות שיש לו בעולמול^ל, ודבר זה

יכולת לעמוד מול היצר העומד לשטן לו, או לאזור כגבור חלציו ויאמר לעצמו יעבור עלי מה, אני אעבוד את בוראי עד כמה שיש בידי לעשות ולהילחם עם יצרי, ואין לי לעשות חשבונות של מה יהיה לבסוף שכל זה שייך להקב"ה, ומה ששייך לי הוא עבודת הרגע הזה, ולאדם כזה הקב"ה מסייע בידו ומוציא כוחותיו הטמונים שאף האדם עצמו לא ידע שיש לו וכזה הוא מנצח את יצרו. והוא ע"ד שכ' באברהם 'וכרת עמו הברית' שהיות ואאע"ה עשה כל מה שהיה שייך לו לעשות עד אותו רגע, אזי באותו רגע שהיה בא לחבל עצמו בשביל בוראו בא הקב"ה וסייע סידו ע"ד שהוציא כוחותיו הטמונים שיהיה לו הכח ליגמר את מעשה המילה בעצמו. והוא ע"ד המובא בשם הס"ק מסלונים זי"ע "ה' איש מלחמה' (שמות טו ב), רצונך להכיר מקומו של ה' היכן הוא, 'איש מלחמה' תמצאנו עם איש הנלחם עם יצרו" שכשהאדם לוחם עם יצרו עד כמה שיכול אזי בא הקב"ה להיות בסייעתו להוציא כוחות האדם עצמו להתגבר על כל מיצריו ונסיגותיו בעבודת השי"ת

והדרך שהקב"ה מעורר אצל האדם להוציא כוחותיו הטמונים מן

לו. ב'ליקוטי רמ"ל - תורת הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (תהלים יז ב), הביא בשם הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע שאמר, שהאהבה שבאה אחר היראה, אזי האהבה גדולה יותר, כי היא אהבה עם בושה יחד, ולא אהבה המתפוגגת. עיין שם מה שביאר בזה.

מצוות מעשית, והמשכיל ישכיל ויתמה בדעתו, הרי המצווה היא גדולה עד מאוד ומעורר כ"כ למעלה, וכפי לשון קדשו הרה"ק מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ פרשת תולדות) שהמצוות כולם הם 'אורות נפלאים הנפעלים בעולמות העליונים', ואם כן ראוי לתמוה, מה זאת עשה ה' ככה שנתן לנו מצוות כאלו בדברים גשמיים ופשוטים כהנחת תפילין העשויה מעור בהמה, או עשיית מעקה וכדו' ושאר מצוות 'עשה טוב' שנראים כגשמיים ופשוטים. וממחשבות אלו יתעורר ליראה את ה', בחשבו, מי אנכי נבזה חדל אישים שאזכה לעמוד לפני הקב"ה ולשרתו ולברך בשמו. ואחר שתבוא אליו היראה, אזי תבוא אליו האהבה, שמאהבת ה' אותנו שהוא חפץ להצדיקנו, לכן נתן לנו מצוות אלו, ואין המלך חפץ אלא בעבודתנו כאן בעולם העשייה במעשינו הגשמיים לבד, וזהו לו יקר תפארת

מוספת לו חכמה והשגה שעמה ילך מחיל אל חיל בעבודת בוראו.

מטרת הניסיונות ומצוות עשה טוב, שזוכים להתעלות בעילוי אחר עילוי

ומעתה אחר שהונח יסוד זה – שאחר היראה באה אליו האהבה החכמה וההשגה, יכולים לחזק ידיים רפות, לבל ייאמר בכנישתא דבית ישראל שהניסיון הבא אליו הוא בשנאת ה' אותו, אלא אדרבה, כל ניסיון הוא כדרך שפירשולו מאמר הכתובים (שמות כ יז) 'לבעבור נסות אתכם בא האלהים', ונתת ליראיך נס להתנוסס' (תהלים ס ו), שה'נס' - ניסיון בא לרומם את האדם ולהעלותו על 'נס' – פן גבוה, שיתעלה בעילוי אחר עילויליח.

והנה בספרי אמת דרשו, שכן הדבר הוא גם ב'עשה טוב' בעשיית

לז. ראה מדרש רבה (ב"ר נה א): 'ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם' (בראשית כב א), **כתיב** (תהלים ס ו) 'נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה', ניסיון אחר ניסיון וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה.

לח. וזה לשון התפארת שלמה' (לחג השבועות): 'לבעבור נסות אתכם בא האלהים' (שמות כ יז). **כי צריך אותו הבחירה לכם לנסות אתכם בניסיונות להיות הבחירה בידיכם, ועל ידי כן תעלו במעלה מעלה שזהו 'לבעבור נסות אתכם' - לשון הרמה להרים אתכם 'בא האלהים', שתעמדו בהנסייונות ותנצחו את היצר הרע מצד הבחירה אשר לכם, שבזה תעשו נחת רוח להשי"ת ברוך הוא להיות עובדים מאהבה ולעמוד בכל הניסיונות מפני אהבת השי"ת.**

שעבודתו באה מן האדם^{לט}. וכשיהיו לפנים מחדר שיזכה להבין פנימיות בידו ה'דחילו ורחימו', יכניסוהו לחדר התורה ונובלות חכמותיה.

לט. מחמת חביבות הלשון נביא מדברי הרה"ק ה'באר מים חיים' (פרשת תרומה), בעניין האהבה הבאה אחר היראה, ורשפי אהבת ה' המתעוררים בראותנו שעזב ה' את העליונים ובקש מעמנו להללו ולספר הודו: השער לה' הוא היראה, כי כאשר יכנס האדם בקצת דקצת לידע את ה' יפול עליו היראה והפחד, וכל עוד שאין באדם יראה ופחד ממלכו של עולם, לא התחיל להיכנס כלל בעבודה, ואף שידמה לאדם כי יש בו אהבה לה', טועה הוא כי אם לא היה התחלתו ביראת ה' שהוא השער ליכנס שיפול היראה בעצמו עליו מאימת המלך, לא התחיל להביט בכבוד שמו כלל וכלל. ועל כן על כל פנים תחילה העיקר הוא היראה שער לה', ועם היראה כבר יוכל להתקיים אצלו קצת כל התורה אשר למד והמצוות אשר עשה אבל לא זו סוף הכבוד. ואמנם כשיתחיל לילך ולהבין קצת בגדולת יוצר בראשית שאין לה שיעור וערך ומספר, ואילו כל הימים דיו וכו' רק כל אחד לפי כח שכלו והבנתו להבין מעט מזעיר מאשר עיניו רואין מבריאת שמים וארץ וכל צבאם בארבע יסודות. אש, מים, רוח, עפר, וארבעה מינים. דומם, צומח, חי, מדבר, ומשמשים הנראין כמו השמש והלבנה והכוכבים, ורואה בהן גדולתו וכבודו וחכמתו שאין לה שיעור. ומאשר ידענו קצת ממקבלי תורת אמת מהשרפים ואופנים וחיות הקודש מלאכים אראלים אישים העומדים באימה ביראה ברתת בזיע, ומתחדשים לבקרים בכל יום, ונהר דינור נמשך מזיעת החיות הנושאות הכסא, וריבוי העולמות וגדולתן שאין להם שיעור, והם השמים הנראין אלינו אין שיעור לגדולתן, כי הלא כל היישוב כולו תחת כוכב אחד עומד כמאמר חז"ל (פסחים צד). ואין הכוכב נגד הרקיע אף כטיפה קטנה נגד ים אוקיינוס, ומכל שכן הרקיעין שאינן נראין וכמו שאיתא בזוהר הקדוש (ח"ב נד: וכו'), זה והדומה לזה, כשישים אל לבו אשר אפילו בריה העליונה שבעליונות למעלה כל מה שהיא מבניה ויודעת קצת בגדולת אלהינו אינו אפילו טיפה מים הגדול נגד גדולת כבודו והדר יקר זיו תפארתו כביכול ברוך הוא, ודאי תצמא נפשו ויכמה בשר וימסור נפשו לגודל אהבה וחמדה ותשוקה וחשוקה ותאוה לעזו נעימות ידידות חפיצות עריבות שמו הגדול והקדוש, ויתדבק ויתפלל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בכל חייו ונפשו ומאמצי כוחו עד מיצוי דם הנפש לאהבה זו לדבק כולם לאורו ברוך הוא על ידי התורה והתפילה והמצוות שהוא נעלם בהם שהם רצונו יתברך והוא ורצונו אחד מיוחדים בתכלית היחוד כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ב' מהלכות יסודי התורה הלכה י') ואהבה הזו ממילא נעשה ביראה, כי כאשר נותן דעתו ולבו לגדולת מלכו של עולם ברוך הוא, ודאי תפול עליו יראה ופחד עד אין שיעור. ואכן עיקר תקוות כל מקוה להגיע לבחינת האהבה האמיתית כי לזה היה עיקר הבריאה וזה השלימות מכל.

משה: כך אמר לי הקב"ה, אם אין אתם נימולין, אין אתם אוכלין. מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו שנאמר (יחזקאל טז ח) 'ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמיוך חיי' וגו', 'חיי' - בדם פסח 'חיי' - בדם מילה.

וראוי לעיין בדברי המדרש הללו, לשם מה עלינו לדעת שהכניס הקב"ה ריח של גן עדן בקרבן פסח של משה מה שגרם שכל בני ישראל עשו את הפסח, מאי דהוי הוי. וי"ל שמדרש זה נתכוון להורות לנו את היסוד האמור לעיל, ונפרש הדברים.

בהא' שעתא בהיות ישראל במצרים, היו קרובים למעמקי הקליפה, וכמעט רגע אחד שירדו לשער הנ' ולא הייתה להם תקומה (סידור האר"י הגש"פ פיסקא מצה זו), ובראות הקב"ה שפלותם ודלות מצבם ביקש לגאלם, אבל ראה שהם בכחינת 'ואת ערום ועריה' שאין בידם שום זכות, ומעתה מי יוכל להבעיר לבם ולהתקרב אליו, ועל בן התאור הקב"ה ביראה שלו היא היראה ש'נצח ישראל לא ישקר' ושיעשו רצונם, והיראה הזו גרמה ש'ויעבר ה' אלהים רוח' היינו רוח גן עדן של 'הריחו ביראת ה', והתעוררו כל ישראל לקיים את הפסח במעודו.

נמצא עד כאן, שהן בעבודת 'סור מרע' והן בעבודת 'עשה טוב', הכל עולה לדרך אחת, שהאדם עומד בתחילה במדרגת 'יראה', ומזה בא לו ל'אהבה', ויתיר על כולם היא בחינת ה'חכמה' רישא דכל דרגין שזוכה להשיג בהשגה אמיתית קרבת ה' כי טוב הוא.

הטעם שהוצרך הקב"ה להעביר ריח גן עדן בעולם בעשיית פסח מצרים מעתה נבקש להתכונן ולהעמיק דבר בענייניו של חג המצות הבא עלינו לטובה, על פי מה שסידרנו כאן באר היטב.

דבר פלא מובא במדרש (שמו"ר יט ה): שכשהיו ישראל במצרים, חששו למול עצמם זולתי שבט לוי, והיה הקב"ה מבקש לנאלץ ולא היה להם זכות. מה עשה הקב"ה, קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם וכו'. והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול. אמר הקב"ה למשה שיעשו הפסח. וכיון שעשה משה את הפסח, גזר הקב"ה ל'רוחות העולם ונושבות בגן עדן, מן הרוחות שבגן עדן הלכו ונדבקו כאותו הפסח והיה ריחו הולך מהלך מ' יום. נתכנסו כל ישראל אצל משה, ואמרו לו: נבקשה ממך, האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח. אמר להם

מ. ב'תורת משה' לאלשיך הקדוש (שמות פרק יב), מבאר את דברי המדרש כרעיון זה - שענין הריח גן עדן היה התעוררות שורש נשמותיהם של ישראל, ואלה הדברים

מילי דמלכא

א. עֹדֵד בְּהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל מְשׁוּעֲבָדִים
 בְּטִיט וּבְלִבְנִים, נִגְלָה
 הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ
 לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
 וְאֵלּוּ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה'
 בְּהִגְלוֹתוֹ בְּמַעֲמַד הַסֵּנֶה (שְׁמוֹת ג ז יב):
 'וַיֹּאמֶר ה' רֵא אֶת רְאִיתִי אֶת עֲנֵי עַמִּי
 אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֵת צַעֲקָתָם שִׁמְעֵתִי
 מִפְּנֵי נִגְשִׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת מַכְאִבֵּיו,
 וְאֵרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלִהְיוֹתוֹ
 מִן הָאָרֶץ הַהִוא וְכוּ', וְעַתָּה לֵכָה
 וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם'. אֲלֵא שְׁמֹשֶׁה רַבְּנוּ
 מִסְרַב לְהִיעָנֹת לְזֶה 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל

וְהַכֹּל אֶחָד כַּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ שֶׁהַקַּב"ה
 מְשַׁרְה עַל הָאָדָם בְּשַׁעַת קוֹשֵׁי וְהַסְתֵּר
 פָּנִים אֶת הִירָאָה שְׁלוֹ, וְזֶה מְעוֹרֵר
 הִירָאָה שֶׁל הָאָדָם לְהוֹצִיא כּוֹחוֹתָיו
 הַפְּנִימִיִּים לְעַמּוּד כִּנְגַד תַּחְבּוּלוֹת הַיָּצֵר.

**מְדוּעַ עוֹשִׂים זֵכֶר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם
 וְלֹא לְמֹתֵן תּוֹרָה, 'חֵץ', יִרְדַּת
 הַקַּב"ה לְשִׁמּוּעַ סִּפּוּר יִצְיַאת
 מִצְרַיִם וְעִנְיֵן לֵיל שִׁמּוּרִים**

וְאַחֲרַי כָּל זֹאת, נִבּוֹא לְיִישֵׁב דְּבָרִים
 אַחֲדִים בְּמַהוּתוֹ שֶׁל לֵיל גְּדוּל
 וְקִדּוּשׁ הַזֶּה וּמִמְנַהֲגֵי הַיּוֹם – לְיִלָּה
 כִּיּוֹם יֵאִיר' הַקִּיּוּמִים בְּהֵאֵי עֵידָנָא.

אֲשֶׁר דִּבֶּר: כִּי רָצָה הַקַּב"ה [ש] יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל חֲסִרוֹנָם עַל יְדֵי הָעֵדֵר מִיִּלְתָּם, מֵה
 שְׁאִין כֵּן לְמֹשֶׁה כִּי מַהוּל הִיָּה. וְהוּא, כִּי עַל יְדֵי הַקְּרָבָן אֲשֶׁר סִגּוּלוֹתָ לְעֵלוֹת רִיחַ
 נִיחוּחַ וְלִהְרִיק שִׁפְעַת מִלְמַעְלָה, גָּזַר הַקַּב"ה לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם הֵם אַרְבַּע בְּחִינּוֹת
 עֲלִיוֹנוֹת הַמַּתִּיחִיסִים לְאַרְבַּע מַחְנוֹת קְדוּשָׁה, מִזְרַח מְעַרֵב צְפוֹן דְרוֹם, שִׁיְהִיו
 נוֹשְׁבוֹת בְּהַרְקַת שִׁפְעַת מֵהֶן לְגַן עֵדֶן, אֲשֶׁר שֵׁם שְׂרָשֵׁי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שֵׁם
 הַיּוֹ, לְמָה שֶׁעַל יְדֵי כֵּן יִתְעוֹרְרוּ הַנִּשְׁמוֹת הֵן לְהִרְיֵק עַל הָאָרֶץ מֵהַשְּׂרָשִׁים הֵם
 אֶל הָעֲנָפִים אֲשֶׁר בְּגוֹפֵי הָאֲנָשִׁים, עַל יְדֵי קְרִבָּנָם. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וּמִן הַרוּחוֹת שִׁבְגָן
 עֵדֶן שֶׁהוּא מִן הַנִּשְׁמוֹת הַנִּקְרָאוֹת רוּחוֹת וְכוּ'. מֵאוֹתָן הַרוּחוֹת שִׁבְגָן עֵדֶן, שֶׁהֵם
 אוֹתָם שֶׁהִיוּ שְׂרָשִׁים אֶל רוּחוֹת כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ שִׁבְדוֹר הוּא, הִלְכוּ וְנִתְפַּשְׁטוּ אֶל
 הָעוֹלָם הַזֶּה, שׁוֹרֵשׁ כָּל רוּחַ אֶל כָּל אִישׁ שִׁחְלָקוֹ בּוֹ, וְלֹא מִצְאוּ הַכֵּנָה כִּי הִיוּ עֲרִלִים.
 עַל כֵּן נִדְּבָקוּ אֶל מֹשֶׁה שֶׁעָשָׂה הַפִּסְחָה, שֶׁהוּא כּוֹלֵל כּוֹלֵן עַל יְדֵי הַפִּסְחָה הוּא,
 שֶׁהוּא מֵאִישׁ כּוֹלֵל כָּל בְּחִינּוֹת יִשְׂרָאֵל, נִתְעוֹרְרוּ כּוֹלֵן לְהִרְיֵק עַל הָאָרֶץ, עַל כֵּן
 דִּבְקוּ בּוֹ כְּעִנְיֵן הַקְּדָמָה הַרְבִּיעִית, שֶׁעַל יְדֵי הַקְּרָבָן יוֹשְׁפַע הַשִּׁפְעַת. וְהֵנָּה כָּל בְּחִינַת
 רוּחַ וְרוּחַ הִיָּה תֹאב לְיִדְבֵק בְּחִלְקוֹ בְּעַצֵּם, וְעַל כֵּן כָּל אִישׁ הִיָּה מְרִיחַ מֵאוֹתוֹ הַרִיחַ,
 וְנִפְשׁוֹ תֹאבָה לְיִדְבֵק בְּשׁוֹרְשָׁה. כִּי הַשִּׁפְעַת שְׁבָא הִיָּה מְכַל שׁוֹרֵשׁ וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל
 נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מֵהֶם, אֲלֵא שֶׁהִעֲרֵלָה שִׁבְגוּף הִיתָה מְעַכְבַּת. עַל כֵּן הִיוּ עֵיפִים
 כִּמְתַעֲלָפִים, כִּהְרָה הַמְרִיחָה, כִּי הִיתָה כָּל נֶפֶשׁ מֵהֶם מְבַקֶּשֶׁת לְצִאתָה. עַל כֵּן אָמְרוּ
 לְמֹשֶׁה הַאֲכִילָנוּ מִפִּסְחָךְ כִּי הִיוּ עֵיפִים מִן הַרִיחַ, אֲזִי אָמַר לָהֶם הָאֱלֹהִים אִם אֵין
 אַתֶּם נִמּוּלִים אֵין אַתֶּם אוֹכְלִים, כְּלוֹמֵר כִּי הִעֲרֵלָה הִיא מְעַכְבַּת. אֲזִי הַכִּירוּ, כִּי
 הָעֵדֵר הַמִּילָה גּוֹרֵמַת בְּלִתֵּי הַדְּבָק בְּשִׂרְשָׁם הַדְּבָק בּוֹ יִתְבַרֵךְ, וְאֲזִי נִתְּנוּ עֲצָמָן וְכוּ'.

ליום אשר קבלנו את התורה ולעשות באמירה ובעשייה את כל דברי התורה 'זכר למתן תורה' שהיא מבוקש כל היציאה מכור עבודתנו. ומכך שעושים עסק גדול מפסח 'זמן חירותנו' יותר מתכלית היציאה - קבלת התורה, מוכח שיש בפסח תוספת שבח וגדולה מכל מועדי ה' וכמו שאומרים בהפיטוט ו'בראש כל מועדות נתת פסח' (פיטוט ובכן ואמרתם זבח פסח).

ב. מכת בכורות הייתה בחצי הלילה
ממש כמו שכתוב (שמות יב כט) 'ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים', ודבר זה אומר דרשני וחיו, הרי אצלו יתברך כל הזמנים שווים ואין לו חילוק בשעות, ומה ראה הקב"ה להלקות את מצרים דווקא בחצי הלילה, ואם אכן היה הקב"ה מְפָם בעלות השחר, כלום לא הייתה כאן אותו הכרה שהכל בידו של ה' והוא היודע להבחין בין בכור לשאינו. ומענין לענין, אחד מסימני הסדר הוא סימן 'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית לשנים, ויוטב לנו לדעת מה זה ועל מה זה מֵב.

האלהים: מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים'. באגדות חז"ל (שמו"ר ג ד) גילו לנו שלא הייתה כאן רק שאלת ענוה של משה רבנו שאמר שאינו ראוי לכך, אלא תמה ושאל את הקב"ה: אחר שישראל נמצאים בשפל המדרגה, והיו עובדים עבודה זרה, איזו זכות יש להם שיגאלו ממצרים ויקוים בהם 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים וכו', ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים' (שמות ו-ז). ועל זה השיבו השי"ת, שלא לחינם נגלה אליו דווקא במקום הזה, לפי שעתידין ישראל לקבל את התורה על ההר הזה, וזה תכלית יציאת מצרים, ולכן אף שכעת אין בידם מצוות ומעשים טובים, טוב בעיניו להוציאם מבית עבדים, כי עיקר השבח ב'הוצאתנו ה' אלהינו ממצרים', היא 'ועל תורתך שלמדנו' - קבלת התורה.

ולבן נתעורר השאלה מדוע כל מצוות ה' בתורה הם 'זכר ליציאת מצרים'? מה היא היה רק הקדמה להתכלית המכוון של 'מתן תורה', כלום לא נאה היה לעשות שם תפארת

מא. וכפי שכתב ב'זהר הקדוש' (ח"ב לה): **תנא, כל זמנין וחגיגין ושבתין, כלהו דוכרנא להאי, ועל האי אתקיימו כלהו, דאלמלא האי לא הוה נטורא דזמנין וחגיגין ושבתין, ובגיני כך לא אשתצי דכרנא דמצרים מכל זמנין וחגיגין ושבתין. תא חזי, דא הוא יסודא ושרשא דאורייתא וכל פקודי, וכל מהימנותא שלימתא דישראל.**

מב. פשיטא ואין צריך לומר כי כל מה שעושים בלילה הזה יש בו סודות גדולים אשר לאו כל מוחא סביל דא, וכלשון ה'יסוד ושורש העבודה' (שער הצאן פרק ו): ומהראוי להודיע לאנוש כערכי, כי כל הסדר של הלילה הזה הוא על פי גמרא

מילי דמלכא

בלילה הזוהר שהקב"ה יורד ממעונתו לשכון כבוד בתוכנו מה שלא מצינו בשאר מצוות.

ד. הלילה הזה הוא 'ליל שימורים' (שמות יב מב) המשומר ובא מן המזיקין (ר"ה יא:), ומשום כך כתבו הפוסקים (רמ"א אר"ח סי' תפ) שלא לנעול את דלת הבית, להראות שאנו בטוחים שהלילה הזה משומר מן המזיקין. גם נהגו שאין אומרים קריאת שמע שעל המטה, להראות כי גם אם 'ננום ונישן לא נירא כי ה' שומר ישראל' בייחוד בלילה הזה^מ (מהרי"ל [מנהגים] סדר ליל שני

ג. מפרסמים המה דברי הזוהר הקדוש' (ח"ב מ:). הנאמרים ביראה טהורה קודם אמירת ההגדה בסדר 'מגיד'^{מג}, שם הוא מגלה רזין עילאין מהנעשה בלילה זה, שהקב"ה וכת דיליה יורדים לבתי בני ישראל, ואומר להם: ראו בני, המספרים תהילות ה' אשר עשיתי עמהם בלילה הזה. ודבר שפתים אך למחסור בבואנו להעלות האי שעתא שהשולחן נהפך ל'שולחן אשר לפני ה', ואתכא דרחמנא סמכינן^{מד} (תוס' ברכות מב. ד"ה אתכא). וגם בזה נבקש לדעת, מאי שנא מצוה זו הנעשית

הקדושה, ונתקן על פי תקון וסדר העולמות העליונים הקדושים. ומי שהאיר לו ה' עיני שכלו ומעיין בכתבי האר"י ז"ל, יראה מגודל התיקונים הנוראים של כל הסדר וכו'.

מג. על מאמר הזוהר הקדוש הנ"ל כתב ביסוד ושורש העבודה' (שער הצאן פרק ו) דברים מלהיבים כדרכו: הנה עיניכם הרואות גודל החיוב וגודל מעלת של ספור יציאת מצרים בכל הימים וביחוד בלילה הזה. והעיקר של הסיפור היא החדוה והשמחה שבלבו בעת הסיפור, כמו שדייק בלישניה הזוהר הקדוש הנ"ל: ובהוא ספור חדי בחדוה וכו' דקא משתעו בני וחדון בפורקני וכו' דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון. הרי לפניך באר היטב, דבסיפור זה יהיה דווקא החדוה והשמחה עמה. וראו גם ראו אחיי ורעי, איכות ההתפארות וההתרוממות הגדול לאין תכלית וחקר שבא יבוא על ידי סיפור זה לבוראנו יתברך שמו ויתעלה בכל פמליא דיליה ובכל העולמות עילא ותתא, כמבואר במאמר הנ"ל. והנה איך ומה ראוי לאדם לנדד שינה מעיניו בלילה הזה, להאריך בספור הניסים והגבורות והנפלאות של בוראנו ית"ש לבניו ולבני ביתו כנ"ל.

וראה עוד ב'בני יששכר' (מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס דרוש א) מה שכתב על דברי הזוהר הקדוש' הללו.

מד. בדרך החסידות כתב השם משמואל' (פרשת בא שנת תרע"ד): ענין פסח שהוא אתכא דרחמנא סמכינן, והוא דביקות והתקשרות ישראל באביהן שבשמים באהבה.

מה. ומידי דברו בו נאה לציין לדברי היסוד יוסף' (פרק פה) המרחיב דבר זה שלא ראוי לקרוא קריאת שמע בלילה הזה מפני גדולת הזמן: והרבה הצלות ושמירות

(יחזקאל כט ג) 'לי יאורי ואני עשיתני' - שעשה עצמו אלוה, ואמר דברים מפורשים 'לא ידעתי את ה' (שמות ה ב). ובהיות ישראל על אדמת מצרים, שכחו את ירושת אבותיהם - האבות הקדושים אשר קראו בכל מקום בשם ה', ומתוקף השעבוד אט אט פסו אמונים מהם לדעת כי השי"ת מנהיג את העולם וצערם גלוי לפניו, וטעם גלות מצרים הוא מכבשונו של עולם להוציא מצול דכיות את קליפות נשמת דור המבול ודור ההפלגה [עיין באריכות במאמר 'דעו כי הוי"ה הוא האלקים'], ולזככם שיזכו לעמוד לפני הר סיני ולקבל את התורה^מ. וגלתה נקודת היהודי שבהם מעוני ומרוב עבודה, עד שהיו מכחישים חס ושלום

של פסח, רמ"א אר"ח סי' תפא ס"ב). וכל כך למה, במה התייחד הלילה הזה מפעמי רגלינו עצרת וסוכות, ומיום הכיפורים שאיננו זוכים ל'אל תירא ישראל כי אתך אנני' - שהשי"ת שומר דלתות ישראל בלילה ההוא.

מצרים שורש הכפירה באמונה בהשגחת ה', וגאולת ישראל לאמונת 'אנני ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'

ולבאר כל זה נדרש לדרך שסללנו בראש העניין, ובהקדם דבר שהנה עיקר גלות מצרים הייתה הכפירה באמונת השגחתו יתברך, שלא היו המצרים מאמינים בה' אחד, עד שפרעה מלכם שיבח עצמו ואמר

מסבבים לישראל באותו לילה, ועל כן אין קורין לפני השכיבה כי אם פרשה ראשונה של קריאת שמע, שהוא קבלת על מלכות שמים, אבל אין לומר שאר פסוקים והגנה ושמירה, וכל הממעט בפסוקי שמירה של ההגנה משובח, כי בזה מראה שהוא מאמין ונכון לבו בה' ובתורתיו, דכתיב בה (שמות יב מב) 'ליל שמורים הוא לה'. וכמו שכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, הכי נמי כל הממעט בפסוקי שמירה קדם שינה בליל ראשון של פסח.

מו. דברים אלו תמצא באריכות בכתבי האר"י הקודש, ונעתיק מקצה יערת הדבש ממה שגילה דבריו בשער הכוונות (דרושי פסח דרוש א): **וצריך שתדעו כי ענין הנשמות הם כענין הזהב הנוצר בבטן האדמה, וכשמוציאין אותו הוא מלא טיגוף וסיגים דבר אשר לא ישוער, ולא תואר זהב לו ולא הדר, עד יתחכם הצורף להגות סיגים מכסף פעם אחר פעם זיכוך אחר זיכוך לא ראי זה כראי זה, ובכל זיכוך מזדכך לאט לאט עד אשר כל הסיגים נפרדים מן הזהב, ואחר כך ניכר היותו זהב. וכן הענין בנשמות, כי בחטאו של אדם הראשון נתערב טוב ברע וכו', וצריכים בירור אחר בירור לתקנם, ועל דרך זו היו אלו הניצוצות הולכות ונתקנות לאט לאט, עד אשר התחילו להיתקן ולהראות בחינת הזהב שבהם, וזה היה בדור מצרים.**

מילי דמלכא

שהבורא יתברך שמו מנהיג את העולם בפרטות^{מז}.
 ראו אבותיהם ואבות אבותיהם, כדי שממכה למכה ישכילו להבין 'כי אין כה' אלהינו' (שם ח ו) שהשי"ת מנהיג את העולם לפרטי פרטים ויש לו כח שליטה עליהם ובידו לגדל ולחזק לכלמח. ושלימות הבירור הזה נעשה בזמן מכת בכורות, שאז ראו כולם כי

ובדי להביאם אל שלימות 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ ב), היה מוכרח השי"ת לעשות נסים גדולים ועצומים אשר לא

ובזה תבין טעם נכון למה נגזר עליהם אותו השעבוד הקשה שאין כמותו, כי כנגד מה שחטאו בדור המבול להשחית את זרעם, נגזר עליהם 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א כב), דוגמת עונש המבול עצמו, וכנגד מה שחטאו בדור הפלגה 'הבה נלבנה לבנים' וכו' (בראשית יא ג), נאמר 'וימררו את חייהם וכו' בחומר ובלבנים' וכו' (שמות א יד). וכל ענין הגלות הזה של מצרים היה לצרף ולתקן בחינת ניצוצות הקדושות ההם בסוד 'ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים' (דברים ד כ), והבן זה, כי נדמה מצרים אל הכור אשר בתוכו ניתך הזהב ונפרד מן הסיגים ונתקן.

מז. וכלשון הזהב של הרמב"ם בריש הל' ע"ז (פ"א ה"ג): שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות וכו', וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה.

מח. בזוהר הקדוש (ח"ב סח). מובא שטעם המכות היה להכניע את לב פרעה שיודה באלקותו יתברך, וזה לשונו: 'לא ידעתי את ה' (שמות ה ב), ובעא קודשא בריך הוא ידתייקר שמייה בארעא כמה דאיהו יקירא לעילא [ובקש הקב"ה שיתייקר שמו למטה כשם ששמו מכובד למעלה], כיון דאלקי ליה ולעמיה [וכיון שהלקה ה' את פרעה ועמו] אתא ואודי ליה לקודשא בריך הוא דכתיב (שמות ט כז) ה' הצדיק'.

וזאת כתב הרמב"ן (שמות יג טז): הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא. ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו 'איכה ידע אל ויש דעה בעליון' (תהלים עג יא). ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו 'עזב ה' את הארץ' (יחזקאל ט ט). וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי

שהשי"ת מושל ושליט גם על בחירת האדם, כי פרעה הרשע מצד בחירתו לא היה שולח את בני ישראל ממצרים גם אחר מכות בכורות [כמו שעשה בהמכות הקודמים], וזה ששלח את בני ישראל מארצו לאחר מכות בכורות היתה רק מצד שהשי"ת הוכרח את בחירתו, וכמו שאמר למשה מקודם (שמות, יא א) 'עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה'.

ואם ישאל השואל מהיכן יש לנו ראייה כי אכן זה ששילחם לאחר מכת בכורות היא הוכחה גמורה שהכל מידי ה', וה' הכריחו לשלחם וכמו שהבטיח

הקב"ה יודע להבחין גם עניינים דקים עד מאד כ'בכור אדם ובכור בהמה' מט ומוציא כאור דינם. וכשראו זאת ישראל התחזקה בהם האמונה בהשי"ת עד שהגיעו לשלימות האמונה במעמד קריעת ים סוף שנתברר ונתאמת אצלם 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד לא).

בכך שמכת בכורות הייתה יחד עם מכת ברד ופרעה לא שלחם, ורק בבוא מכת בכורות בנפרד, מוכח שהשי"ת שליט גם על הבחירה של פרעה ועוד יותר התחזקו אמונתם בה' במכות בכורות בראותם

המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה. ולכן יאמר הכתוב במופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) 'למען תדע כי לה' הארץ', להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם פסוק יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

ובפירושו ר'בנו בחיי' כתב בטעם הכתוב (שמות ז ז) 'בזאת תדע כי אני ה'". אתה אמרת (שם ה ב) 'לא ידעתי את ה' - ואינך מכירני, אני אעשה שתכירני, וכן כתוב (שם יד יח) 'וידעו מצרים כי אני ה'". המהר"ל ב'גבורות ה' (פרק לד) מאריך, שכל עשרת המכות היו כדי להראות מלכות ה' בכל דבר בבריאה, ובראשית העניין קבע במסמרות נטועים שכל זה היה כי כאשר פרעה לא היה מאמין בו יתברך וכמו שאמר (שמות ה ב) 'מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה' וגו', כל המכות באו עליו כדי להודיע שמו למצרים כדכתיב (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה' וגו'.

מט. כמו שאמרו בגמ' (ב"מ סא): שהיה הקב"ה בוחן בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור.

מילי דמלכא

כי בידו הכל, וכפי שכתב ה'זוהר הקדוש' (ח"ב לו.) שמכות מצרים היו בחינת הכתוב (ישעיה יט כב) 'נגוף ורפא', שהיו 'נגוף' למצרים 'ורפא' לישראל. הרי שישראל בעת הזאת של מכת בכורות הגיעו לידי השגה נפלאה שהשי"ת אינו מושל רק על המעשים כולם, אלא גם על הבחירה של האדם, שהרי פרעה מצד בחירתו לא רצה לשלח את ישראל, והקב"ה הכריחו לזה עד שהוציאם לעין כל. ולמדו מזה לענייני עבודת ה', שהקב"ה יודע מה הם כוחותיו של אדם ועד היכן לנסותו במסה ומריבה, ומבקש ממנו שיעבוד אותו בכל כוחו מכת בחירתו העצמית, ואז יזכה לאור ה' שיסייע בידו להוציא כוחותיו הפנימיים לידי גילוי כנ"ל.

ולא בכדי הוא שהבנה זו באה אליהם דווקא במכה האחרונה – מכת בכורות שהיה זמנה בחצות לילה, כי כל עניין 'חצות' הוא שבירת החצי, שחולקים את הלילה לב' חלקים ונגלה פנימיות הדבר, וזהו הענין מה שהיה מכה הזאת דייקא בעת 'ויהי בחצי הלילה' – עת התגלות הפנימיות, שבעת ש'ה' הכה כל בכור' והראה אותותיו בשמים ובארץ היה מורה ובא כי הוא ית"ש שליט אף על הבחירה, והיכן נתגלה כל זה 'בארץ מצרים' במקום צר ומצוק, מקום

למשה קודם המכה, כי יש מקום לטעות ולומר, שבכל המכות כולם היות ולא היה נוגע אליו ממש לכך לא גרשם מארצו, משא"כ בשעה שהגיעה מכת בכורות וראה שכל הבכורים מתים, ירא לנפשו בידעו כי הוא גם בכור ולכן שלח את ישראל, ומהיכי תיתי בזה ראה כי השי"ת היה שליט על בחירתו עד ששלח את ישראל.

מבאר ה'דברי חיים' כי לפי המבואר במדרשים, המכות ברד ארבה חושך בכורות היו בסדר אחד, וכשהתחיל מכת הברד התחיל עמו גם כן מכת בכורות, ורק שעיקר היה הברד וכו', בזה יונח לנו, שכן אם כבר במכת ברד היה מהמכה העתידה לבוא מכת בכורות, ובכל זאת הכביד פרעה לבו ולא שלח את ישראל, הרי שנודע לנו כי פרעה מצד עצמו לא היה שולח את ישראל, והראה שלא שלחם כשהרגיש מעין מכת בכורות שעתידה לבוא עליו, ומזה מוכח שכששלחם במכת בכורות היה זה רק כי השי"ת הוא שליט גם על הבחירה, והכריחו להוציא את ישראל ממצרים.

במכת בכורות הוברר שהנקודה הפנימית בלב האדם אין בה שום מום

וביוון שעיקר המכוון במכות מצרים היה למעננו, שנשריש בקרבנו

מחיו של אדם יכול להיות עסוק בעבירות, וישיב להקב"ה בזה הלשון: פלגא עלי ופלגא עלך, הבה נחלוק יחדיו לקחת את עוונות בית ישראל. ומפרשי הש"ס כולם המה ראו כן תמהו^א, היתכן שאברהם אבינו שורשו במדת החסד ויעקב אבינו הבחור שבאבות (ב"ר עו, א) שנכנס בעובי הקורה למעננו, תהיה יגיעתם לריק ויאלמו דומיה לסנגר על בניהם, ורק יצחק אבינו שמדתו מדת הגבורה יבוא בדברי ריצוי ופיוס כאלו.

אלא שכאמור, עניין החציה היא שמגלים את הנקודה הפנימית החבויה בתוך הדבר, ודווקא פחד יצחק, הוא היודע שבעומק הגבורות ישנם רחמים גמורים, ולכן בעת ההיא יבוא יצחק המתאזר בגבורה וישברם פלגא בפלגא, ויוציא כאור תעלומה שנשמת ישראל בפנימיותה עומדת, וכל חטא ועוון אינם יכולים לטנפה. ולרמוז כל זה אנו חוצים את המצה האמצעית מג' המצות, שמצה זו מכוונת כנגד יצחק אבינו (ראה דעת זקנים שמות יב ח, ארחת חיים לר"א הכהן מלניל הל' פסח ס"ד), ומגביהים המצה ומראים אותה למסובין, כפי שלעתיד לבוא יאמרו בית ישראל על יצחק אבינו כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל

שכפרו בה' אחד ואמרו 'מי ה' אשר אשמע בקולו'.

ומשהגיענו לזה הוברר גם טעם סימן 'יחץ', להורות לבני ישראל על נקודת ה' הצפונה והטמונה בלבם הנגלית בעת הסתלקות החושך, ולכך שומרים חצי מן המצה ל'צפון' הרומו לעולם הבא יום שכולו טוב שעליו נאמר (תהלים לא כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', שבאותו שעה יודע לעין כל, כי נקודת הרצון של ישראל הוא להתדבק באמונת אומן שהכל מתנהל ע"י השי"ת ושהוא לבדו מושל בכל, ולצאת מחללו של עולם הצועקת מכל עבר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

ביאור בדרך זו לדברי יצחק אבינו להשי"ת לעתיד לבוא, פלגא עלי ופלגא עלך

להסבר זה ראוי לצרף את פירושו של הרה"ק ממונקאטש זי"ע ב'שער יששכר' (מאמי ניסן מאמר הגדתא דפסחא אות ד) שביאר את דברי הגמרא (שבת פט:): שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאבות העולם שבני ישראל חטאו, ואברהם אבינו ועמו יעקב אבינו יאמרו להקב"ה, אם כן ימחו על קידוש שמך. אבל יצחק אבינו יבוא חשבון עם הקב"ה כמה זמן

גא. ראה חפץ ה' וחתם סופר שם ועוד.

בעת מיצר והסתר, אומנם בימים המקודשים ובפרט בליל פסח שהוא הזמן הראשון שנגלה דבר זה - שהקב"ה משפיע מדיליה יראה עילאה, ביאת הקב"ה מעוררת יראה תתאה יראת שמים אמיתית. וזאת תהיה תורת האדם להכין כלים ראויים לקבל את ההשפעות היורדים בלילה הזה בלי גבול ומדה.

ובאותה שאמרנו, היראה הנשפעת בלילה הזה, ממשיכה אחריה אהבה לה' בלי גבול, ולקיים עבוד מיראה עבוד מאהבה (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), שאחר שהקב"ה בא בכבודו ובעצמו באמירת ההגדה, אנו באים למצוות אכילת מצה שכולה אהבה להשי"ת בלי גבול, שכן על המצה דרשו (מכילתא פרשת בא, מס' דפסחא, יד) את הכתוב (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'. וכמה צריך האדם להתפעם מכך שבשר ודם זוכה לאכול שיורי הקודש לחם אשר עליה רמזו בכתבי הקודש (בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ח אות יב, אמרי נועם ר"ח אייר) את הכתוב (דברים ח ג) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', וכמה דיו משתכנין לאלף בינה את הסודות הנוראים שיש במצה וסודותיה עמוק עמוק מי ימצאנה, ואת זאת זוכים להכניס לגופינו העכור אף בזמן הזה בעומדנו בבור

לא יכירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך' (ישעיה סג טז).

הקב"ה יורד לשמוע סיפור יציאת מצרים, ומשפיע בזה השעה יראת שמים למסובין

ומעתה נאמר כי בל יפלא הדבר שהקב"ה יורד עם פמליא דיליה לשמוע כיצד מספרים בניו שבחיו בעת סיפור יציאת מצרים, שהרי יסוד גדול לימדונו רבותינו, שבכל שנה ושנה בהגיע זמן הפסח מתעורר יציאת מצרים מחדש כבימים ההם בזמן הזה, וכמו שפירש ב'אור החיים הקדוש' את הפסוק (במדבר כג כב) 'אל מוציאם ממצרים', שלכן אמר 'מוציאם' לשון הווה, שלא הייתה זו יציאה בעבר אלא בלשון שבכל שנה ושנה מוציא הקב"ה את ישראל מיד חזק מהם וגואלם, וכדברי המשנה (פסחים פ"י מ"ה) 'בכל דור ודור, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'. ועל כן כשם שבשנת ב' אלפים תמ"ח ירד הקב"ה בארץ מצרים כנאמר (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה', ובאותה שעה השפיע להם מיראתו ואהבתו, כן גם לדורות עולם יורד הקב"ה בביתו של כל אחד ואחד לסייע בעדו, שבכל ימות השנה חיי האדם הם בעבודה תמידית ללמוד תורה ולעשות צרכי ביתו, וחש עצמו קטן וחסר כח להיות עמוד ימני ופטיש חזק כנגד היצר

והריחו ביראת ה'

מג

גלותי^ב, דבר זה לבדו מעורר בלב נחתם בחותמו של מלך ליל שימורים אדם לומר ולבקש לך אלי תשוּקתי.

כל המצוות הם זכר ליציאת מצרים, שאז נשפע היראה הראשונה שקבלנו מהשי"ת ולאחריה רק באים האהבה והחכמה

ועתה תיושב האחרונה, מדוע פסח הוא רגל ראשון במעלה, ומשמש תחלה וראש למצוות רבות בתורה ויש חיוב תמידי לזכור מצוה זו, ואיננו עושים זכר כזה למעמד

ליל פסח הוא ליל שימורים, לפי שכשיש התגלות גדולה צריכים שמירה יירה

ואבן, משום שיום זה גדול כל כך שה' מאיר מאורו עלינו ושכינתו יתברך ניצבת פתח אהלו של כל איש אשר בשם ישראל יכונה, משום זה צריכים שמירה יתירה, כי הסטרא אחרא מבקשת לחבל את שפעת הקדושה המתגבר ובא, ולכן

גב. מצוות אכילת מצה היא היחידה שנשארה לנו בזמן הזה כמצות אכילה מן התורה (לשון החתם סופר שו"ת חלק ח"ה השמטות סי' קצו), וכה הם דבריו תפארתו של הרה"ק מראדומסק בספרו הקדוש (תפארת שלמה לשבת הגדול): הנראה לרמז בזה גודל מעלות אכילת מצה שהוא דומה קצת לאכילת קדשים. כי הנה כל המצוות הם נעשים בגופו של האדם מבחוץ, אך מצות אכילת מצה ואכילת קדשים הם נכנסים בגופו של האדם בפנים, לכן נקראו קרבנות, שמקרבת את האדם ברפואת הנפש בפנימיות, כמו שכתוב (ויקרא א יג) 'והקרב והכרעים ירחץ במים', וזה שכתוב (שמות כט לג) 'ואכלו אתם אשר כפר בהם' כי הם תועלת גדול לקדש את האדם בפנים, כמו שאומרים (בברכת נשמת) 'וכל קרבי את שם קדשו'. וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (זבחים צה:) הסיקו בפנים, כי נכנס בכל האיברים הפנימיים לקדש ולטהר אותם. וגם ענין אכילת מצה הוא נקרא ב'זוהר הקדוש' (ח"ב קפג:) מיכלל דאסוותא, כי הוא רפואת הנפש בפנים. והוא גם כן תועלת לאדם על ידי שמכין את עצמו בהכנה דרבה בתשובה ומעשים טובים שיהיה הגוף טהור ומוכן להכניס הקדושה בתוכו על ידי אכילת מצה. וזה שכתוב (ויקרא ו ט) 'מצות תאכל במקום קדש' בהכנה הראויה אז 'בחצר אהל מועד יאכלוה', כמו אכילת קדשים בחצר אהל מועד.

ומעלתה גדולה כל כך עד שכתב הכהן הגדול מלובלין (מחשבות חרוץ אות ט): מוסיף עליה אכילת פסח ומצה וכיוצא, שגוף אכילת אותו מאכל מצוה גמורה שאינו רשאי להתבטל ממנה ומברכין עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו', דכולו קודש ממש לה'. וכאכילת כהנים קרבנות, דעל ידי זה בעלים מתכפרים (יבמות צ).

שממנה זוכים לעלות פסגות רמות
בעבודת האדם עלי אדמות.

לקחת מאורות החג לכל ימות השנה

והמורם מן האמור, הוא ע"ד מה
שכתב הרה"ק ה'בית אהרן'
זי"ע (לחג הפסח), שלכך נקרא ליל זה
'ליל הסדר', שכן מהלילה הזה ניתן
לקחת סדר לכל ימות השנה. ופירוש
דבריו הקדושים, בעת ניסיון נמצא
האדם בפזור הנפש ואינו יודע כיצד
עליו לנהוג ומה ייטב בעיני ה', ומה
יעשה וחי, יקח לו מצנצנת המן -
שארית המצה²¹, ויקיים 'זכור את
בוראך' יזכור את השי"ת שנתן לו כח
לעשות חיל 'בימי בחרותיך' בימים
הנעלים בהם אומרים בתפלה 'אתה
בחרתנו'²², שראו כל אפסי ארץ כי

'מתן תורתנו'. ובמה שנתבאר לנו יאר
היטב, שהוא מפני שיציאת מצרים
היא שורש הכל, שאז הערה ה' רוח
ממרומיו וגילה יסוד נפלא זה, שה'
חפץ בעבודת אנשים כמוני לעובדו,
ולכן בחר בישראל מכל עם ולשון
ואף ממשרתיו העליונים, והגם שעולם
הזה הוא מלא עם הסתרות ונסיונות
הראה לנו השי"ת בעת יציאת מצרים
כי בשעת ניסיון וקושי כמו הזמן
שהיה באותה שעה שישראל לא חפצו
למול עצמם, הקב"ה שולח יראתו
הטהורה שהיא האמונה שיש להקב"ה
בכל איש ישראל שלא יחטא, ורוח זו
מעוררת בקרב האדם אש להבת
שלהבת הנוערת בו שמלא כל הארץ
כבודו ואיך יעשה הרע הגדולה הזאת
וחטא לאלהיו, ומשבא לכלל יראה
זוכה לעלות בסולם העולה בית א-ל-
לידי אהבת ה', ומשם לחכמת האלהים

בגוף ההקרבה לה' בזריקת דמים והקטרת אימורין דכהנים משולחן גבוה קזכו
הם שלוחי דרחמנא (יזמא יט). וכך כל אכילות מצוה.

ג. הרה"ק ה'מאור ושמש' הוכיח לפרש כי המצה היא משיוורי המן ועוד גדולה ממנה,
וכאמריו (הפטרה ליום א' של פסח): כיון שזכו לאכילת המצה שקדושתה היא למעלה
מקדושת המן, כמו שביארנו למעלה שהעוגות שהוציאו ממצרים שרומז להשאת
הקדושה מאכילת המצה טעמו בהם טעם מן, והיה להם מיכלא דאסוותא שלא
יזיק להם אכילת החמץ כל השנה, לא היו צריכין עוד אל המן. וזהו 'ולא היה
עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא' (יהושע ה יב), שאחר
אכילת המצה יכול לאכול כל השנה חמץ מתבואת הארץ שלא יזיק להם, מחמת
השאת הקדושה שנשאר על ידי אכילת המצה.

נד. כן כתב ה'שפת אמת (לחג הסוכות שנת תר"ג): החידושי הרי"ם ז"ל אמר, שעל ימים
טובים נאמר (קהלת יב א) 'זכור את בוראך בימי בחורותיך' שאומרים בהם 'אתה
בחרתנו'. והפירוש, כי בוודאי השי"ת בחר בנו לעולם, אבל באלה הימים גודע
לנו הבחירה ומתפעלים בנפש, ולכן מסיים הפסוק 'עד אשר לא יבוא ימי הרעה

והריחו ביראת ה'

מה

קרב גבי מלכא. ובהיות האדם צורך מתנה זו על לבו, אזי גם בימי העומר - ימי דין לא ירא רע, ויוציא מכח אל הפועל את הקניין בנפשו שקבל בעת שנגלה עליו מלך מלכי המלכים הקב"ה והוציאו ממצריו מאפילה לאור גדול.

יעזור השי"ת שנזכה להשיג ההארות הגדולות המושפעים בלילה הזה למען תהיה יראת ה' למסילת דרכינו, וש'בחסל סידור פסח' – בגמר עשיית הסדר כהלכתו, נזכה ל'שיר השירים אשר לשלמה' לשמח בעבודתנו הדלה את המלך שהשלום שלו (שבועות לה:), ויקוים בנו דברי רבותינו (ר"ה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל להיוושע בתשועת עולמים.

יעקב בחר לו יה והוציאם לחירות עולם להיות לו לעם קדוש, ואז ידע מה הדרך הנכונה שעליו לעשות בעומדו בניסיון.

הימים הבאים לקראתנו לשלום, הם ימים נעלים מאוד, וניתן לזכות ליושבי מאוכלי פת בג המלך להיות קרב גבי מלכא, עלינו ליטול שפע מהימים הללו שרמזו עליהם קדמונים את דברי הגמרא (ברכות יז.) שישראל חפצים לירא את ה', אלא שבמשך כל ימות השנה ה'שאר שבלב' הוא היצר הרע שבלבנו המחמיצנו (רש"י שם ד"ה שאור) מונע מאתנו כל זאת, אבל בפסח שנאמר בו (שמות יג ז) 'ולא יראה לך חמץ', יש ביטול כח היצר הרע ונתוודע ש'רצוננו לעשות רצונך' יכולים להיות

אשר תאמר אין לי בהם חפץ'. לכן צריכין להכין בימים אלו על כל הימים. וכן מבקשין והנחילנו וכו' שיהיה הארת הימים טובים נחלה לעולם.

שירת הים - יחוד מה ולב

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב

והארתו המאיר באופן נצחי מעין האור העתיד לבוא

דברות קודש - שלה"ט שביעי של פסח תש"פ

וכן היה במעמד קריעת ים סוף, שנתמלא לבם של ישראל בשמחה גדולה ועצומה עד שעלה בלבם לומר שירה, והיינו שעלתה השמחה הזאת על גדות הלב ויצאה באופן של שירה.

יחוד המוח והלב ביחוד גמור ודוגמתו למעלה בעולם האצילות

וזהו ענין של התאחדות המוח והלב ביחוד גמור, שההבנה והמשמעות המובנת בשכל ובמוח מתאחדת בשלמות בהרגש הלב, ואז נמצא האדם בכל נימי נפשו בתוך הענין הנראה ומושג אליו עד שאינו מרגיש בשום ענין אחר ואין שום דבר שיכול לעכב אותו מן הענין שבו הוא עוסק. וגם בגשמיות אפשר לראות ענין זה, כגון כשאדם נמצא ועוסק בענין העתיד להביא לו רווחים גדולים ועצומים, הרי שכולו בוער ולהוט לענין זה, ושום תאוה או מניעה לא תוכל לעכב בעדו ולהוציאו מן הענין הזה, וכל כך למה, כיון שגם הלב מרגיש את

א.

ענין עלה בליבם לומר שירה

הנה אחר שראו משה ובני ישראל את הנס הגדול אשר עשה ה' עמם בקריעת ים סוף, פתחו את פיהם ואמרו שירה גדולה כמו שנאמר 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר', ופירש רש"י ז"ל על לשון הפסוק שנכתב בלשון עתיד "אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה".

ומשמעות לשון 'עלה בלבו' הוא כמו ענין מילוי ועלייה על גדותיו, והיינו כמו מזיגת כוס שאם נמלא אותה עד שגייע המשקה אל שפתי הכוס ועדיין נמשך למלאותה, הרי שיעלה המשקה על גדות הכוס ויצא ויישפך ממנה, וזה הענין שייך גם בלב האדם, שאם הלב מתמלא ברגש רב ועצום כל כך עד שהלב אינו יכול להכילו, הרי שנשפך ויוצא רגש נפלא זה אל החוץ ומתגלה בדרך של שירה וזמרה גדולה ועצומה.

מילי דמלכא

שיש ייחוד גמור בין האור האלוקי המחיה את הכלים ובין הכלים עצמם^נ, ולכן אין שם שמץ רע כלל מה שאין כן בעולמות ביי"ע, שאפילו בעולם הבריאה יש קצת רע כנודע.

ולבן עולם האצילות הוא בבחי' נוכח פני ה', ששם הכל בטל ומבוטל לאור האלוקי ואין שום ישות ודבר נפרד ממנו יתברך. והרי זה כענין גוף הבטל לגמרי לנשמה בייחוד גמור עד שאינו עושה שום דבר נגד רצון נשמתו, וכענין ייחוד המוח השכלי והלב הגשמי

הבנת המוח ומתאחדים שניהם בייחוד גמור, עד שאי אפשר להפרידם ולהטות את לבו או מוחו לענין אחר.

ולהברי' אלף אלפי הבדלות, מבשרי אחזה אל-ה שגם בעליונים מצאנו כן, כי ישנם ארבע עולמות שהם אצילות בריאה יצירה ועשיה, ונחלקים באופן זה שאין ערוך בין עולם האצילות לג' עולמות ביי"ע שתחתיו, כי בעולם האצילות יש גילוי אלוקות באופן נעלה עד מאד עד שניכר שם היאך איהו וגרמוהי חד,

נה. כמו שהאריך בזה בעל התניא זי"ע באגרת הקודש אגרת כ, ונעתיק קצת מלשונו שם: איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד בהון. פירוש, ע"ס דאצילות חיוהי הן האורות וגרמוהי הן הכלים שכולן אלקות משא"כ בבי"ע כו', וצריך להבין היטב איך הא"ס חד עם גרמוהי הן הכלים, הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמ"ש בע"ח, אמנם הכוונה היא לומר שהן אלקות לברוא יש מאין כמו הא"ס ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול לבד וכו', ויש מאין נקרא בריאה בלה"ק, והגם שהיש הנברא הוא ג"כ כלא חשיב קמיה דהיינו שבטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים די"ס דאבי"ע שהקו אור א"ס ב"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"ב, היינו קמיה דוקא שהיא ידיעתו ית' מלמעלה למטה, אבל בידיעה שממטה למעלה היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל וגם אין ערוך זה לזה כלל וכלל לא מיניה ולא מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה וכו', אך נשמות המלאכים שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג דזו"ג דאצילות קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום, וכעין הכלים די"ס דאצילות שהן בבחי' גבול ע"י צמצום אור הא"ס הוא הקו המלוכב בנר"ג שלהם, וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו', אך אינן אלקות ממש לברוא יש מאין מאחר שכבר יצאו ונפרדו מהכלים די"ס שבהן מלוכב הקו מאור א"ס שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה, וכדי שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ס בעל גבול ומדה נתלבש אור א"ס בכלים די"ס דאצילות ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית וכו', עכלה"ק ועיין שם שהאריך בזה.

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב מט

ומהלב למוח להמציא לשם כח החיוני שבלב, ולהמציא מאכלים לתוך הגוף ולהוציא מחשבתו לאחרים ע"י דיבורו, וכן בהמ"ק שער השמים להמציא שפע מהראש אבינו שבשמים ית"ש לישראל עמו, ולהוסיף כח ממטה למעלה ע"י עבודת בהמ"ק וממנו יוצאת הוראה ותורה לכל העולם וכה"ג. אמנם, אין זה הטוב האחרון המקווה כי אם שיהיה השי"ת שוכן בקרבו בעצם בלי אמצעי ויהיה הראש מחובר אל הגוף בלי אמצעות הצוואר כלל. וכשראה יוסף שעתיד להיות בבחי' צוואר ולא ראש הבין שלא יהיה בנין מקויים עד לעת"ל, על כן בכה וכו', עכ"ל"ק.

והיינו שעדיין לא זכינו למדרגה, ובחינה הזאת בשלמות, וכעת בחי' הקדושה ובית המקדש הם כמו צוואר הממשיך קדושה ושפע, אבל אין כאן יחוד גמור בין המוח והלב ללא ענין הצוואר המפריד ביניהם, ורק לעתיד לבוא נזכה לענין זה בשלמות, וישרה בחי' הראש הוא הקב"ה בתוך בני ישראל ממש שהם בחי' הגוף והלב. והנה האבות הקדושים פעלו כמה פעולות בענין זה, ועבודתם היה במסירות נפש גדולה לבטל זה הצוואר ולהשרות השכינה בתוך בני ישראל ממש, כדי שיוכלו עכ"פ לקבל הארה מזה הענין ולעבוד את ה' במסירות נפש ולבטל מעט מעט את בחי' הצוואר, עד שיופיע מלכם בראשם ממש לעתיד לבוא.

הפועלים יחדיו עד שאין בו שום רצון ותאוה אחרת חוץ ממה שרוצה וחפץ ומבין המוח, כמבואר לעיל.

ולעתיד לבוא אכן יתהפכו כל העולמות להיות מעין עולם האצילות, וכל הברואים כולם יתבטלו לפני הדר גאון ה' וידעו אשר אין עוד מלבדו, בבחי' הביטול השורר בעולם האצילות. וזה סוד הפסוק (ישעיה מד, ו) כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין א-להים, כי אנ"י הוא בחי' אי"ן, שכשמתגלה בחי' אנ"י אני הוא' אזי הכל נהפך לאין ואפס בביטול גמור להשי"ת, וכמו שהיה עוד קודם הבריאה אני ראשון בגילוי גמור, כן יהיה אני אחרון בתיקון השלם, וראו כל בשר יחדיו אשר מבלעדי אין אלוקים'.

בזמן הזה שפע הקדושה הוא בבחי' צואר ולעת"ל יתבטל הצואר

ומרן החתם סופר זי"ע פתח לן פתחא בהאי פרשתא, וכתב דברים נשגבים בעומק ענין זה, וזה לשון קדשו: ויפול על צוארי בנימין וגו', ואמרו חז"ל על ב' בהמ"ק שיהיו בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב. הענין בזה כי בהמ"ק נקרא צואר בשיר השירים 'צווארך כמגדל השן' והוא כי אינו משמש אלא כצוואר הזה שהוא רק שבייל ודרך מראש ללב להמציא לשם השכליות שנמוח,

מילי דמלכא

באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד
בן, אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך
שאיך מזל לישראלני.

והיינו, דאף שידע אברהם אבינו שלא
שייך במציאות שיהיו לו
בנים, הראה לו השי"ת שכלפי השי"ת
הכל בטל בביטול גמור, וצריך רק
לצאת 'החוצה' מעולם של גשמיות
והסתרים לבחי' עולם האצילות ששם
הכל נהיר וברור וניכר בחוש שהכל
בידי השי"ת, ברצותו מאריך וברצותו
מקצר, משפיל גאים עדי ארץ ומגביה
שפלים עדי מרום.

ובאמת נתגלה ענין זה במיוחד
לאברהם אבינו כיון שעורר
הוא את הדבר מעצמו באתערותא
דלתתא, שהרי מסר את נפשו באור
כשדים לגלות יחודו ואחדותו יתברך
בעולם, והיינו שיצא מכל המסכים של
עולם הטבע המבדילים בין הברואים
לבוראם, ולכן זכה להתגלות גמורה
מעין עולם האצילות, שהוא בחי'
ויוצא אותו החוצה כמבואר.

**מרגלית תלויה בצוארו של אברהם
אבינו בבחינת תיקון פגם אדם
הראשון**

ובתב הרמ"ע מפאנו ז"ל (מאמר חקור
דין ח"ג פ"ז) דמה שאמר התנא

פעולות יוסף הצדיק והאבות הקדושים בביטול ענין הצואר

ובמו שהיה עם יוסף הצדיק במעשה
של אשת פוטיפר שהתחזק
בגבורה גדולה ועמד בנסיון קשה
ועצום, ולא נתן לכל המחשבות
והתאוות לבלבלו ולעכבו אלא נס
ויצא החוצה, ובאמת יש להבין מהיכן
לקח כוחות ותעצומות אלו בהיותו
בניכר בארץ רחוקה עבד לאדונו,
וביאור הענין מונח בתיבות אלו
עצמם, כי יוסף בראותו את עצמו
במצב שפל כזה קיים בעצמו וינס
ויצא החוצה, שיצא מעולמו ומעצמו
ונסיונותיו אל החוץ, אל העולם
האמיתי של אין עוד מלבדו וביטול
גמור להשי"ת.

ובח זה לקח מאבותיו הקדושים,
שהרי ממש בלשון זה נאמר
על אברהם אבינו ע"ה 'ויוצא אותו
החוצה' (בראשית טו, ה), כידוע מדברי
חז"ל (שבת קנו, א; נדרים לב, א) שדרשו
על הפסוק 'ויוצא אתו החוצה ויאמר
הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם
תוכל לספור אתם ויאמר לו כה
יהיה זרעך', שאמר אברהם לפני
הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם
בן ביתי יורש אותי, אמר לו לאו
כי אם אשר יצא ממעיך, אמר לפניו
רבונו של עולם נסתכלתי

נו. וראה במדרש בפרשת וישב (בראשית רבה פז, ח) שרמזו על ענין זה, וז"ל: ויצא
החוצה, קפץ בזכות אבות, היך מה דאת אמר ויוצא אותו החוצה. והיינו שבזכות
עבודת אברהם אבינו הושרש הענין בצאצאיו אחריו, כמו שיתבאר.

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב נא

שתיקנה נתגלתה בו נשמת אדה"ר בצווארו דייקא, עיי"ש עוד דברים מתוקים¹¹.

ויש לומר ע"פ המבואר לעיל, שעומק ענין 'צווארו של אברהם אבינו' היינו שצוואר הוא המקשר בין הלב ובין המוח, וכמו שידוע שכח הדעת מכונן נגד הצוואר כי הדעת עניינו להשליט את המוח על המדות ולקשרם זה בזה¹², וכיון שאברהם אבינו ביטל

במסכת אבות שבא אברהם אבינו ונטל את שכר כל הדורות שהיו לפניו, היינו שע"י ירידתו לאור כשדים זכה לתקן את נפשו של אדם הראשון שנפגם בחטא עה"ד, ועי"ז זכה לשכר כל היוצאים ממנו, וזה עומק מאמר חז"ל (תוספתא קידושין ה, יז) שהיתה מרגלית תלויה בצווארו של אברהם אבינו וכל הרואה אותה מיד מתרפא, שנשמת אברהם אבינו בקומת אדם הראשון היה מקומה בצוואר, וכיון

נז. בזה ביאר שם הרמ"ע מפאנו את דברי אברהם אבינו בתפילתו על סדום ואנכי עפר ואפר, דעפר היה מבחינת העפר שממנו נברא אדם הראשון ואברהם גילה את שורשו בעפר זה ותיקן אותו, וזה היה ע"י אפר, כלומר ע"י שהשליך את עצמו לאור כשדים להעשות אפר, ובזה המשיך בהם בחי' רחון וחנון לעולם, עיי"ש.

נח. וראה בדברי בעל התניא זי"ע בתחילת ספרו (פרק ג): והנה כל בחי' ומדרגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן הנחלקות לשתיים שהן שלש אמות ושבע כפולות פי' חכמה בינה ודעת ושבעת ימי הבנין חסד גבורה תפארת כו', וכך בנפש האדם שנחלקת לשתיים שכל ומדות. השכל כולל חכמה בינה ודעת. והמדות הן אהבת ה' ופחדו ויראתו ולפארו כו' וחב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד. וביאור הענין כי הנה השכל שבנפש המשכל' שהוא המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו וכו', והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפיה ויראה וענפיה, עכ"ל.

ולפי הנתבאר כאן יש לומר שבלי ענין הצוואר היה הדעת מושרש מעצמו בתוך האדם וכל השכלותיו היו מתאחדות מיד עם מידותיו, ולא היה צריך לעמול ולהתייגע על זה כל כך, ורק בגלל שלא זכינו עדיין לשלמות הזאת צריך האדם להתייגע בבחי' הדעת כדי שיתאחדו המוח והלב, והבן.

ביטול עצמי אשר אין שום מסך שמונע בעדו מלהיות בדבקות ובגילוי אלוקות, ללא שום מחיצה בין המוח ובין הלב, והיינו שיהיה בבחי' שהיא מעין עולם האצילות ששם אין הפסק בין האלקות ובין הכלים, ולא שיהיה בבחי' צוואר בלבד, וכמבואר לעיל.

וביטול זה הרי הוא בבחינת ביטול אשה לבעלה, שהאשה מבטלת את על עצמותה ומהותה ע"מ להתאחד עם בעלה לגמרי, וכדברי הר"ן הנודעים (נדריס ל, א ד"ה ואשה) שביאר את מהות ענין הקידושין: אלא כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל וכו', אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו, עכ"ל. ובאופן זה פועלים כל חיי הנישואין בין איש לאשה, שהאשה בטלה לרצון הבעל וכשרותה היא באופן שעושה רצון בעלה (ילקוט שמעוני שופטים, רמז מ"ב). וע"ז הדרך ממש כנסת ישראל כלה קרויה בנעימה כל עבודתה צריכה להיות ע"ד הביטול הגמור ללא שום חשבון של רווח והפסד או מניעות שונות, אלא במסירות עצומה.

וביותר ניכר זה הביטול בענין היחוד, והוא דבר עמוק מאד, כי הנה אמרו בגמרא (נה לא, ב) שאלו תלמידינו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה אמרה

את כל מסכי העולם הזה ומסר את נפשו לעשות רצון קונו בתחילה באור כשדים ובסוף בעקידתו של יצחק, זכה לענין זה שהיו המוח והלב מקושרים אצלו תמיד לעשות רצון בוראו ולא ללכת אחר שרירות הלב, וכביכול זכה למרגלית שתזכך את מקום הצוואר כדי שלא יהיה הפסק בין המוח והלב כלל, גם לתתא בעבודתו וגם לגרום מעין ביטול כזה לעילא גם כן, שיתגלה הקדושה בתוך בני ישראל ממש, והוריש טבע זה גם לבניו אחריו, והוא אשר נתגלה ביוסף הצדיק שנס ויצא החוצה בבחי' ויוצא אותו החוצה.

ובאמת נתגלה ענין זה של בכיה על בחי' הצוואר דווקא ביוסף ובנימין, כי להם התמסר יעקב אביהם בכל כוחו ומסר להם כל תורתו, כמו שנאמר ביוסף וישראל אהב את יוסף מכל בניו, ואחר שנמכר נאמר על בנימין ונפשו קשורה בנפשו, ובמסירה והתמסרות בזה האופן החדיר יעקב בשורש נפשם את המסירות האמיתית שצריכה להיות כלפי שמיא גם כן, ולכן דווקא הם בכו על ענין הבהמ"ק שהוא רק בבחי' צוואר, כי ידעו והרגישו עד היכן הדברים מגיעים.

ב.

עבודת האדם באופן של ביטול גמור ומסירות נפש כאשה לבעלה והנה צריך האדם לעבוד את בוראו בהתבטלות עצומה ולשאוף ולרצות לבוא למדרגה נעלה של

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב נג

ייסוריה ותתייחד עמו להבא גם כן בביטול גמור, לכן צריכה בוודאי להביא קרבן על ביטול שבועתה^ט. וזה הביטול האמיתי של אשה לבעלה, לשכוח את כל ייסוריה ולהתבטל לבעלה, ורק באופן זה זוכה לאור חדש ולידה חדשה^ס, ובזה האופן ממש צריך להיות גם ביטול של עובד ה' לאביו

תורה יולדת מביאה קרבן, אמר להן בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן. והיינו שהאשה עוברת ייסורי לידה גדולים מאד עד שמואסת בקשר עם בעלה ואינה חפצה בו ונשבעת לבטלו, אבל יודה תורה לסוף דעתה שבוודאי תבטל עצמה וכל

נט. ודברים נפלאים כתב בזה הרה"ק המגיד מקאז'ניץ בספר עבודת ישראל (לחנכה), בביאור הענין הזה למטה ודוגמתו בגבאי מרומים, וזה לשון קדשו שם: וכבר ביארנו טעמו ונימוקו מה שכתב האר"י במקום אחר כי נ"ר גימטריא רמ"ח איברין ותרין דרועין שעולה בהם, והלא בספירת מלכות עסקינן ונחשבת רנ"ב איברין דנוקבא, וכמו שכתב האר"י גופיה בראשי תיבות ר'אה נ'א ב'ענינו עיין שם. אמנם יש לומר על פי הקדמה מבשרי אחזה אלוה, דהנה רמ"ח איברי הנקבה כמו הזכר וניתוסף בחשבונה ארבעה איברין שהם שני צירים ושתי דלתות שבהן פתיחת הרחם לעת הלידה אשר תלד. ואמרו חז"ל (נדה לא, ב) אשה בשעה שכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה, ועל זה יולדת חייבת בקרבן שבועה הואיל ואחר כך עוברת על שבועתה לכן מסתמא הסברא נותנת שאחר כך כשטובלת ומשמשת עם בעלה נשכח ממנה צער הלידה שאם לא כן לא היתה מתיחדת עמו אלא שהיא משכחת צער הנ"ל. ועתה מבשרי אחזה המשל כביכול בספירות עליונות מרכבה הקדושה, כי בברכת ראה נא בענינו מורה על החורבן ואנו מבקשים רחמים שיפתחו שערי רחמים אז נחשבים רנ"ב איברים כמבואר בראשי תיבות, מה שאינו כן בכונות הדלקת נר שמורה על היחוד שאז משכחת ארבעה איברים שני צירים ושתי דלתות אשר יש בהן צורך אל הלידה כנ"ל וממילא נחשבים רק רמ"ח איברים, עכ"ל^ק.

ס. ובזה יש לבאר מה שאמרו שם בהמשך דברי הגמרא, ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים. והיינו שכבר יהיו יכולים האב והאם להתייחד אחר עבור שבעת ימי הטומאה. ולכאורה מה שייכות יש לזה דווקא למצות מילה, אבל עומק הענין הוא שבמצות מילה מושרש כח המסירות נפש להשי"ת בביטול גמור ומתוך יסורים, וענין יחוד איש ואשה שורשו מזה הענין שהאשה היא דוגמא דלעילא לעבודת השכינה הקדושה, שמתבטלת ושוכחת כל ייסוריה כדי לעשות נחת רוח לבעלה, ולכן יש לעורר ענין זה במצות מילה להשריש בתינוק הנימול ענין זה של ביטול הגמור לעשות נחת רוח ליוצרו.

המוח והלב, באופן שמחשבות המוח ותהלוכותיו לא יוכלו כלל לכבות את אש האהבה הבוערת בלב ויתאחדו שניהם לדבר אחד ממש, אבל לעת עתה אין לנו מדרגה זו בשלמות. אמנם, יש פעמים שהקב"ה משפיע לכלל ישראל ליחיד או לרבים מדרגה זו, אבל גם אז לא תהיה לנצח ומוכרח שתהיה לה הפסקה, כי לא באה מדרגה זו מצידנו כלל, רק השי"ת בחסדו הגדול העלה אותנו לזמן מועט למעלה ממדרגתנו והשגתנו ואז אנו יכולים לטעום מן האור הגדול שיתגלה לעתיד, אבל מיד אחר כך חוזרים אנו למדרגתנו האמיתית.

השגות נעלות של כלל ישראל בקריעת ים סוף שלא לפי ערכם וביאור ענין ביזת הים

והנה כדבר הזה היה לעולמים בקריעת ים סוף, שזכו אז ישראל להשגות גדולות ונעלות שלא לפי ערכם, כמו שאמרו חז"ל בזה דברים נוראים שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, והצביעו כולם באצבע 'זה א-לי ואנוהו' ויחד כולם הודו והמליכו ואמרו את השירה בהתלהבות עצומה, והיו אז כולם בעולם נעלה של נבואה וגילוי אלוקות כמו שהאריכו בזה הספה"ק^א.

שבשמיים, להתגבר על כל המניעות והייסורים ולהיכלל באור היחוד.

לעתיד לבוא מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה

והנה כבר נתבאר שהרגש האהבה והיחוד הגמור בין המוח והלב אינו יכול להיות בשלמות בזמן הזה, וביאר הגר"א דבר מחודש בענין זה שכתב על הפסוק 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה' (שיה"ש ח, ז), שבזמן הזה כל תענוג יש לו הפסק ואפילו תענוג רוחני אמיתי אינו תענוג תמידי, והיינו שגם אם יש אהבה גדולה להשי"ת הבוערת כמו אש, הרי שמים של חסדים מכבים את האש הזאת, ומים אלו הם באמת ענייני חסד כגון מי הדעת או רוב טובה, אבל כיון שהאהבה להשי"ת אינה גדולה כ"כ לכן אינה יכולה להמשך ונפסקת אפילו ע"י ענייני חסד בבחי' מים. אמנם לעתיד לבוא תהיה האהבה גדולה כל כך, עד שלא יהיה שום סתירה בינה ובין מימי החסד, כגון מה שנאמר (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה' וכן השפעת רוב טובה בגשמיות, ולא יוכלו לכבות אותה, וע"ז נאמר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.

וכוונת הדברים הוא שרק לעתיד לבוא יהיה יחוד גמור בין

סא. הרבה האריכו בזה בספה"ק, וכגון מה שכתב המאור עיניים (פר' דברים): דנודע סוד יציאת מצרים הוא שהדעת היה בגלות ובקטנות שלא ידעו הדעת השלם

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב נה

במדרגת נבואה וזעקו ה' ימלוך לעולם ועד, יתאוו כל כך לכסף וגשמיות עד שיצטרך משה רבינו להסיעם בעל כרחם.

וביאור הענין הוא כמו שנתבאר, שכיון שהעלה אותם השי"ת למדרגה נעלה של חיבור המוח והלב עד שעלה בליבם לומר שירה, וכעין לעתיד לבוא אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ולא היה זה מדרגתם ועבודתם העצמית, לכן נפלו מזאת המדרגה מיד לאחר מכן, והמים

ויהי לפלא, שמיד אחר מעמד השירה הנורא והנשגב כתיב 'ויסע משה את ישראל מים סוף' (שמות טו, כב), והביא רש"י על אתר: הסיען בעל כרחם, שעטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים, שנאמר (שיר השירים א יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם, עכ"ל. והדברים תמוהים עד מאד, וכי כלל ישראל שזה עכשיו היו

לעבוד השי"ת בתענוג ובמוחין גדולין כמ"ש דע את אלהי אביך (דה"א כח, ט) כנודע שדעת הוא לשון יחוד ותענוג כמ"ש וידע אדם, ובגלות מצרים היה דעת שלהם בקטנות מאוד שהוא בחינת מיצר ים שהדעת שנמשך מדעת החכמה היה במצר וקטנות שלא היה אצלם הדעת הגדול, וביציאת מצרים שיצאו מן מיצר ים שנתגדל ונתרבה הדעת את ה' כמ"ש (שמות ב, כה) וידע אלהים שנתרום דעת אלהים, וכמ"ש ותרבי ותגדלי, שבאו ונתרבו ונתגדלו במוחין ודעת גדול לעבוד הבורא ברוך הוא בתענוג הזך והזהר שהוא שמחה של מצוה ועבודה וכמ"ש (מכילתא פ' בשלח) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, שעבודה שלהן על ידי שנתרבה הדעת ויצאו מן הקטנות היתה בשמחה כמ"ש (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה.

וראה בקדושת לוי (פר' יתרו ד"ה ובאופן) שכתב דבבחי' מסוימת היה קריעת ים סוף יותר גדול ממתן תורה, וז"ל: ובאופן אחר יבואר מאמר חכמינו ז"ל בים סוף נגלה להם כבחור ובמתן תורה נגלה להם כזקן, דהנה השם יתברך מצמצם עצמו בהעולמות, אמנם בים סוף שהיה שם שינוי הטבע לא היה מתלבש אז בהעולמות, וראו השם יתברך בלי שום לבוש, ובמתן תורה התלבש השם יתברך עצמו כפי שיעור ההעולמות יהיה יכולין לקיים. והנה 'לבוש' מרומז בכתבי האר"י ז"ל (עץ חיים היכל אבי"ע שער ראשון פ"א) בבחינות שערות, וזהו בים סוף נגלה להם כבחור בלא שערות, בלא שום לבוש שהיה מתלבש בעולמות, ובמתן תורה נגלה כזקן, דהיינו שערות, שנגלה להם בלבוש שהתלבש בעולמות. וזהו הרמז בדברי רבותינו ז"ל (מכילתא בשלח טו, ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, כי יחזקאל וכל הנביאים ראו השם יתברך כביכול בהתלבשות בעולמות כפי שיעור העולמות, ובים ראו כולם השם יתברך כביכול בלא לבוש, עכ"ל.ק.

האר"י ז"ל שמסרה רחל עבור בנימין את הרוח שנתן בה יעקב ולכן מתה (עיי' ע"ח של"ט דרוש ח', ובכ"מ). והנה רחל היא באמת מרכבה לשכינה הקדושה כנודע, וכן דרכי עבודת השכינה הק' למסור את נפשה עבור בניה באופן נשגב ונעלה בכל עת.

ובשעת מסירות הנפש של רחל לא נתגלה כלל מהות השכר והאור הגדול אשר זכתה במעשה זה, אמנם בריחוק זמן מופלג נתגלה שנבנה בית המקדש בחלקו של בנימין, וכדברי הגמרא (מגילה כו, א) שנעשה בנימין אושפיזכן לשכינה. והיינו, שמרוב מסירות נפשה של אמו עליו זכה ונתגלתה השכינה בחלקו, כי ענין זה היה כל מגמת ושאירת נפשה של רחל אמנו שהיא מרכבה לשכינה הק', לגלות את אור השכינה בכל העולם, ודבר זה נפעל ע"י בית המקדש שנבנה בחלקו של בנימין בנה.

תכלית העבודה רק עבור גילוי אור השכינה ולפעמים יזכה למעום מאור זה

ועבודה זו היא העבודה הנכונה שצריך כל איש ישראל לשאוף אליה בכל לבבו, למסור את נפשו וכל הרגשותיו לתכלית זאת של גילוי אור השכינה בעולם, ואף שיעבור עליו מצבים קשים בגשמיות ואף ברוחניות, ולא ירגיש שום טעם בעבודת ה', צריך הוא לפעול את

הרבים שהוא הרוב טובה שהשפיע להם השי"ת בכיזת הים אכן הצליח לכבות את רשפי האהבה אשר בערו בליבם כשלהבת, ולא נתקיים האהבה בליבם באופן תמידי בלי הפסק.

עבודת ה' בביטול גמור ללא חשבון של התגלות אורות רוחניים ולבן צריך האדם לדעת יסוד גדול בדרכי עבודת ה', שהאדם מצידו צריך להתבטל ולמסור עצמו לגמרי, ואף שאינו מרגיש שום דבר ואין לבו בוער באש האהבה, צריך הוא להתנהג בבחי' אשה לבעלה ולעבוד עבודתו אל בוראו בלי שום חשבון, כי עכשיו אין העולם בתיקונו ואין הלב יכול להתאחד עם המוח בשלמות באופן שלא תהיה סתירה ביניהם, ורק לעתיד לבוא יתעורר עליו אור האהבה לפי עבודתו בזמן הגלות וההסתר, ואז יהיה זה כעין קבלת שכר על עבודתו באופן שהמים הרבים לא יוכלו לכבות את האהבה ותהיה בתמידות ללא הפסק.

ויהי בצאת נפשה כי מתה

ועבודה זו מצאנו ברחל אמנו שמסרה את נפשה כדי לזכות לבנים, ובלידת בנימין כתיב (בראשית לה, יח) ויהי בצאת נפשה כי מתה, שמסרה את כל כוחה וחיותה עבור בנימין עד שלא נשאר בה שום חיות לעצמה ומתה, וכמבואר באריכות בכתבי

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב 11

שהיא המדרגה הגבוהה ביותר כנודע, וכמו שאמרו בזה"ק (ח"ב נב, ב) שאמר הקב"ה למשה 'דבר אל בני ישראל ויסעו' כי בעתיקא תליא מילתא, והיינו שכלל ישראל היו אז בעת צרה נוראה, המצרים מאחריהם והים לפניהם, והיו צריכים לעשות את עבודתם בהתבטלות גמורה ובמסירות נפש, ואז זכו בדרך מתנה לאור סתום ונעלם שאין בו שום השגה, שהוא אור העתיקא. ובעומק הענין בחי' עתיקה קדישא הוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן הזמן, ולכן באמת שייך שיאמר כל יום שירה וירגיש שעכשיו עובר את הים, כי בעתיקא תליא מילתא ושם הכל בבחי' נצחיות, ולכן יכול להאיר האור הזה כל יום על האדם, ובלבד שיקיים בנפשו 'דבר אל בני ישראל ויסעו' במסירות נפש ובביטול עצום לרצון ה'.

ועומק הענין הוא, כי מדרגה רוחנית אפשר להשיג רק באופן של ביטול ומסירות נפש, שע"י המסירות נפש מוסר את חייו ומדרגתו הקודמת ומקבל חיים חדשים והשגות חדשות, ולזה אור רוחני הוא דבר שמתחדש

עבודתו במסירות נפשו בבחי' כלתה נפשי אל ה', והשי"ת אשר דרכו להיטיב לא ימנע טוב מהולכים בתמים, ובעת אשר יעלה הרצון מלפניו לפי חשבונות שמים העמוקים מני ים יעורר ויאיר עליו את האור הנערב, אור דבקות השכינה.

ולפעמים בחד ה' עליו יאיר עליו גם עכשיו מעט מזעיר מן האור הגדול הזה, ויש גם זמנים מיוחדים שיכול האדם קצת להתדבק באור הגנוז אשר יתגלה רק לעתיד לבוא, ובזמן כזה יוכל עכ"פ לפי ערכו לאחד את המוח ואת הלב ולומר שירה בדבקות גדולה ובלהבת אש. ואחד מזמנים אלו הוא באמת באמירת השירה בשעת התפילה בכל יום, כמו שאמרו בזה"ק הקדוש (ח"ב נה, ב) שצריך לאמרה בשמחה גדולה ולדמות בעצמו כאילו עבר את הים באותו יום, כי אז יכול האדם לקבל הארה מן המדרגה שעמדו בה אז בני ישראל.

ג.

בעתיקא תליא מילתא, עניינו ודרכו ומדרגה זו שהיתה בשעת השירה היא מדרגת עתיקא קדישא

סב. ואור זה הוריש לנו אברהם אבינו ע"ה כמבואר לעיל שעבד עבודה רבה לזכך את הצוואר ולחבר חיבור גמור בין המוח והלב, וע"י שיש לנו הארה מחיבור מוח ולב זה יש לנו הארה מענין הנצחיות שיאיר לעת"ל באופן שלא יהיה עוד צוואר כמבואר לעיל.

מילי דמלכא

מאמין שאין שום מציאות בלתי ה' יתברך ומקבל באהבה ושמחה וכו', אזי ברנע ובהרף עין נמשך ישועות ה' ואתגלייא עתיקא קדישא וכו', ופתאום ברנע נאמר 'ויאמר אלוקים יהי אור' ונתגלה על הצדיק אור ונועם חדש, ואז מלכא מעם בתולה מעים, שנתחדש לו אור חדש כאילו לא מעם מאורות מימיו, וזיו השכינה עליו וממש מועם מעם עין לא ראתה לא יכולהו הרעיון וכו', לזה מתחדש בכל עת עבודה חדשה ומועם מעם אור חדש, מלכא קדישא מעם בתולה מעים, ונתחדש כבריה חדשה ע"י אור חדש וכו'.

וממשיך הרה"ק מקאמרנא לבאר שם שבאמת זה היה כל ענין קריעת ים סוף, שאחר הקטנות הנוראה שהרגישו בני ישראל בעת צרתם זכו לאור גדול ונורא הבא רק מכח מסירות נפש, וזה לשונו שם: וכך רואה במראה כל אחד לפום דרגא

באופן תמידי¹⁰, כי תמיד פועל הוא באופן של ביטול וקטנות וגילוי אור חדש וחזור חלילה.

מלכא מעם בתולה מעים בעבודה במסירות נפש כעבודת רחל אמנו ולכן מצינו בעבודה רוחנית ענין המכונה 'מלכא מעם בתולה מעים' כמו שאמרו בזה"ק (ח"ג רנח, ב), ופירושוהו בספרים הקדושים שהקב"ה חפץ תמיד בעבודה חדשה ומסירות נפש חדש ואז נשפע על האדם תענוג חדש בבחי' בתולה שלא טעמה עדיין טעם ביאה, כמו שהאריך בזה הרה"ק מקאמרנא הרבה פעמים בספריו הקדושים, וז"ל בספרו נתיב מצוותיך (נתיב היחוד שביל ד): אבל הצדיק שכל כוונתו רצון הבורא אזי בזמן שמצרים רודפין אחריו וכו' המצערין אותו בדוחק ועוני וכו', ונשבר לבו של הצדיק ובא לבחינת אין ממש, ונחנו מה לגמרי, וגם שם

סג. כמו שהדגיש יסוד זה בהרבה מקומות מרן בעל השפת אמת זי"ע, לך נא ראה מקצת ממה שכתב בזה, וזה לשונו (פר' חיי שרה תרל"א): והכלל הוא כמו שכתוב אין כל חדש תחת השמש כמו כן להיפוך כל מה שלמעלה מהשמש. חוץ לטבע. יש תמיד התחדשות כי חיות ה' שיש בכל דבר הוא תמיד חדש כמ"ש מחדש בכל יום כו'. ופי' תמיד בכל רגע. ולפי מה שאדם מדבק כל דבר בכח הפנימיות ואינו נדבק בטבע וגשמיות כמו כן יש אצלו תמיד התחדשות. [וזה ענין שכחה שהוא מסט"א ורשעים שנקראים מתים בחייהם שאין להם החיות הפנימיות כנ"ל] ובזה"ק שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה כו' ע"ש שפירש שיש חיות ממקום הנפלא שהוא למעלה מהטבע ושורה גם בעש"י ממש [כמ"ש רמ"א בש"ע או"ח ס"ו ע"ש] ועי"ז מי שמדבק המעשה בהשורש יש לו התחדשות תמיד ומשבח תמיד להשי"ת כאלו ברגע זו נברא מחדש ע"ש.

שירת הים בבחינת יחוד גמור בין המוח והלב נט

התיקון השלם כמו בזמן ביאת המשיח שאין שם שעבוד מלכויות.

והענין חד הוא עם מה שנתבאר, דכיון שע"י מסירות נפש הגיעו כלל ישראל למקום נעלה כזה, היוו יכולים בדבריהם להפך את הגורל ולקבוע דברים לנצחיות. כמו שביאר לן הרה"ק מאפטא באריכות בענין פורים (אוהב ישראל שבת זכור, ד"ה פרק), וזה לשון קדשו: ויתבאר על פי דברי קדשו של הרב המגיד ממעזריטש ז"ל על המשנה (אבות ה, י) וחילופיהן בגולם. **כי יש עולם שנקרא גול"ם, והוא עולם החכמה שהוא בחינת יו"ד שהאות הזה הוא בחינת גול"ם, כי הוא נקודה קטנה ויכול לצייר ממנה כל אות שירצה. וזהו וחילופיהן אם תרצה להחליף איזה דבר, בגול"ם, היינו שצריך להעלות אותו הדבר לבחינת גולם, ושם יוכל להחליפו, עד כאן לשונו הטהור. ולהבינך זה היטב נראה דכל דבר שהוא מתואר בצורה אז אינו יכול לקבל צורה אחרת. אלא אם כן שקילקל הצורה הראשונה ואז נעשה בבחינת גול"ם בלי שום תואר וצורה, ואז יכולים לעשות מן הדבר ההוא איזה תואר שירצו. ודבר זה נראה בחוש כלי כסף כשרוצים לעשות ממנו כלי אחר צריכין להתיכו מקודם, וכמו כן בעולמות עליונים כשמעלים איזה דבר לעולם החכמה שנקרא גול"ם אז יוכל לצמוח ממנו איזה דבר חדוש וזהו וחילופיהן בגול"ם כנ"ל, עכ"ל.**

דיליה ולפי שרשו בכסא הכבוד, ולזה אחר קריעת ים סוף ראתה שפחה על הים ונתנגלה להם אור חדש, וכל זה ע"י נשיכות הנחשים השרפים, ובאמת אחר שבא הצדיק לידי אור עליון, מברר הבירורין ופרעה וכל חילו נטבעו בים סוף, עכלה"ק, עיי"ש שהאריך בדברים נפלאים.

והוא באמת עומק עניינה של רחל אמנו, שמסרה את נפשה בהולדת בנימין ונתנה את כל חיותה שקיבלה בתחילה מיעקב אבינו, וכל עיקרו של מסירות נפש זו היא למען קבלת אור חדש, שהוא האור המתגלה בבחי' בנימין הנעשה משכן לשכינה כנ"ל. והוא בחי' עבודת השכינה בחי' רחל, שתמיד צריך מסירות נפש וביטול גמור כדי לקבל אור חדש ומדרגה חדשה.

במדרגה שהיו ישראל בעת שירת הים קבעו דבריהם לנצחיות

והנה מצינו בפירוש שבזמן אמירת השירה היו ישראל במדריגה נעלה עד מאד, עד שקבעו בדבריהם לנצחיות ממש, כדאיתא במכילתא (מסכתא דשירה, פרשה י) ר' יוסי הגלילי אומר אלו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד לא היתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם, אלא אמרו ה' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבא. והיינו שבחילוק של תיבה אחת בלבד היו יכולים למנוע את כל החורבנות והגלויות לעולם ועד, והיו מתקנים

מילי דמלכא

ונעשה יחוד ביניהם באופן של ביטול גמור לאלוקות, כמו שנתבאר לעיל באריכות. וראה בדברי הרמ"ע מפאנו זי"ע (חקור דין ח"ג פי"ז-י"ח, חלק מדבריו בזה הבאנו לעיל), שהאבות הקדושים תיקנו כל אחד חלק אחד משלוש העבירות החמורות שפגם בהם אדם הראשון, אברהם אבינו תיקן את ענין עבודה זרה במסירות נפשו באור כשדים, ויצחק אבינו תיקן ענין שפיכות דמים בעקדתו ע"ג המזבח, ויעקב אבינו תיקן ע"י מתינתו בשבע שנים לפני זיווגו [ובן פ"ד שנים אמר על ראובן כוחי וראשית אונין] את בחי' חפזונו של אדה"ר שהיה בבחי' גילוי עריות, עיי"ש דברים מתוקים. ובכוח זה קבעו לנצחיות ירושה גדולה לבני בניהם, שיכולים תמיד לבוא לבחי' מסירות נפש ולביטול אמיתי, ויזכו להתענג על זיו השכינה לנצח נצחים.

ועב"פ גם אנו בכח מסירות נפש וביטול גמור יכולים לעורר את הארת השירה בכל יום, ולזכות להארה מבחי' עתיקא קדישא, ובכח זה אפשר לבטל גזרות ולהפך הדינים לרחמים, והעיקר הוא לזכות בעבודה של ביטול גמור לאור חדש אשר על ציון יאיר, ואור זה ועבודה זו היא פותחת פתח נכון להתגלות משיח צדקנו, אשר אז יתגלה באמת איך כל הגלות והיסורים היו בירוים גדולים והכנה להיחוד האמיתי וללידת האור האמיתי והתיקון השלם במהרה בימינו.

ודבר זה היה בעת השירה, שע"י הביטול והמסי"נ נתעלו ישראל למקום גבוה מאד נעלה ששם יכולים לפעול בבחי' וחילופיהם בגולם, וגם למפרע נתגלה להם אז מה היה תכלית כל הייסורים והשעבוד בכור הברזל במצרים, שהכל נעשה כדי לזככם זיכוך אחר זיכוך כדי שיהיו ראויים להתקרב להשי"ת ולהיות עם סגולה, ונתגלה להם כל הסודות העמוקים ומסתרי הבריאה עד שכולם יחד ענו ואמרו 'זה אלי ואנוהו', ונתגלה להם איך שהעולם נתעלה ורוצה להתאחד עם שורשו כמו שיהיה בפועל לעתיד. אבל היו צריכים אז להאמין בכוחם בלב שלם, ולהיות ראויים מצד הכלים שלהם לקבל אור גדול כזה, ואם היה הדבר כן היו באמת אומרים 'ה' מלך לעולם ועד' והיו פועלים בזה המתקה לטובה לנצח, אבל כיון שלא היו ראויים מצד עצמם לא היתה בהם אמונה גדולה כזאת שביכולתם לקבוע לנצחיות, ומיד אחר השירה היתה להם נפילה ועסקו בביזת הים כמבואר לעיל.

עבודת האבות הקדושים ופעולתם פועל בכלל ישראל לנצחיות

אבל האבות הקדושים ע"י עבודתם בביטול הגמור אכן קבעו בירושה לכל זרע ישראל שיהיו מושרשים בקדושה, והיינו שביטלו האבות לגמרי את ענין הצואר המונע ומעכב את החיבור בין המוח והלב

שיחה יקרה

בענין סוף זמן תפילת מנחה - עבודת תפילת המנחה

שוה"ט חוה"מ פסח תשפ"א

הקרבת קרבן פסח אחר התמיד

הנה בענין הזמן שבו מקריבין את קרבן הפסח, איתא בגמרא (פסחים נט.) שקרבן פסח הינו הקרבן היחיד שהקריבו לאחר קרבן התמיד של בין הערביים, ואף שדרשו חז"ל (שם נח.) מהפסוק 'עליה' (ויקרא ו, ה), 'עליה השלם כל הקרבנות כולם', שלא יקריבו קרבנות לאחר שהקריבו התמיד. ונתבאר הטעם שהקרבת הפסח היתה שונה ומאוחר מכל הקרבנות, משום דכתיב גבי פסח (שמות יב), 'בערב' ו'בין הערבים', [בביאור תיבות 'בין הערביים' עיין מהר"ל בגור אריה (פר' בא יב, ו) ביאור נפלא].

אבל הענין צריך ביאור, מהו הטעם שאכן הקפידה התורה שהקרבת קרבן הפסח תהיה דייקא אחר הקרבת התמיד, וגם שע"ז נמצא שהיו צריכים לעשות הכל בדוחק גדול ובזריזות עצומה שהרי היה להם זמן כ"כ מועט להקריב את הפסח של כל בני ישראל, וכענין הזה מצינו ג"כ גבי קרבן פסח שנדרש לעשותו ולאכלו 'בחיפזון', וטעמא בעי.

שני שיטות בסוף זמן תפילת מנחה

ובתחילה, נבאר ונדון בענין סוף זמן תפילת המנחה, דהנה נראה מפסקי השו"ע והרמ"א (סי' רלג סעיף א') שלכתחילה אפשר להתפלל אחרי השקיעה עד הלילה, ואכן הרבה צדיקים הקפידו להתפלל מנחה בשעה מאוחרת מאוד, [וכמו שמספרים על הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע (חתן הרה"ק רבי פנחס מאוסטיילא חתן מהרי"ד מבעלזא זי"ע), שפעם אחת בשנות שהותו בבעלזא, רצה להתפלל מנחה מאוחר מאוד, ואף שגם בבעלזא היו מאחרים להתפלל, אבל הרה"ק מסקווירא רצה

להתפלל מאוחר יותר, והראה לו חו"ז הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שיש בשמים כוכב אחד שאם עדיין רואים אותו, בידוע שלא ירד הלילה, ועדיין יכולים להתפלל].

ולכאורה צריך לדון וליתן טעם בזה, הרי תפילת המנחה נתקנה כנגד קרבן התמיד של בין הערבים (גמ' ברכות כו:), ואיתא בגמ' (זבחים נו.) דדם הקרבנות נפסל בשקיעת החמה, והגם דיש לדון באיזה שקיעה איירי הגמרא, אבל בפשטות מסקינן דכוונת הגמרא הוא שקיעה ראשונה - והיינו כשהחמה שוקעת, ואז נפסל הדם בלינה, וא"כ מדוע לא אסרו השו"ע והפוסקים אחריו להתפלל מנחה אחרי השקיעה.

ואמנם דעת הגר"א, (כמובא במשנ"ב רלג סק"ד, ובשעה"צ שם) שזמן תפילת המנחה הוא רק קודם שקיעת החמה, משום דדם נפסל בשקיעה כהנ"ל, אבל עדיין צריך עיון, למה לא חששו לזה הפוסקים הקודמים כהשו"ע והרמ"א ונו"כ.

ועל כרחק צריך לומר לפי דעתם, דתפילה שאני, ואינה ממש כקרבן הנפסל בלינה, ויש להקל להתפלל אף אחר השקיעה, אך מ"מ טעמא בעינן.

מנחה בשעת שחיטת קרבן תמיד - או בזמן ניסוך הנסכים ושירת היום

ויש מקום לומר, שבזמן שביהמ"ק היה קיים, שרו הלויים את השיר של אותו היום בעת שהקריבו הנסכים כדאיתא בגמרא (ברכות לה.) 'אין אומרים שירה אלא על היין' וברש"י שם (ד"ה שאין אומרים) 'שאין אומרין הלויים שיר של קרבן במקדש אלא על היין כשמנסכין נסכי מזבח', שזהו לאחר הקרבת התמיד של בין הערביים, וכמו שידוע (עיי' גמ' מנחות מד: ועוד) שהותר לנסך הנסכים מאוחר יותר מהתמיד והיינו אפילו אחרי שקיעת החמה, ולזה הטעם נהגו הצדיקים להתפלל תפילת מנחה אחרי השקיעה, שכן כיוונו את תפילתם עם הזמן של הקרבת הנסכים של כל יום.

אלא שעדיין יש להבין, מדוע העדיפו להתפלל בזמן הקרבת הנסכים והשירה, ולא התפללו קודם השקיעה ואז הוי כנגד שחיטת התמיד.

שיחה יקרה בענין סוף זמן תפילת מנחה

גודל שיר של יום שתיקנו שלא לקדש ראש השנה בזמנה בכדי שלא לקלקל השיר

ויבואר, בהקדם ביאור עומק ענין השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש, דהנה במשנה שנינו (ראש השנה פ"ד מ"ד) 'בראשונה היו מקבלים עדות החודש כל היום, פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר, התקינו שלא יהיו מקבלים אלא עד המנחה', ובגמ' (ר"ה ל:) מבואר, שהקלקול היה שלאחר שהקריבו הקרבנות של אותו היום התחילו הלויים השיר של חול, ולבסוף העידו עדים שנתחדשה הלבנה, ונתוודעו שאותו היום ראש השנה היה, ובאמת היו צריכים להתחיל בשיר של ראש השנה ולא שיר של חול, ולכן תקנו תקנה גדולה שאין מקבלים עדות החודש מן המנחה ולמעלה, ואם לא באו עד המנחה הרי אותו היום יום חול, והלויים ישירו שיר של יום חול.

והמעין בדבר יתמה עד מאוד, היאך יתכן לדחות מלקדש את החודש מפני סיבה שכזאת, הרי כל המועדים וסדר השנה תלויים ועומדים אך ורק על אותו היום שמקדשים החודש בראש השנה, והנה לאחר שתקנו שלא לקבל את העדים אלא עד המנחה, נמצא שאפילו אם ראו עדים את הלבנה באותו היום, אלא שהגיעו לאחר זמן מנחה, דוחים את ראש השנה ליום שלאחריו, וכל זה רק משום שלא לקלקל את שירת הלויים, ולכאורה מהו ההבדל והחילוק באיזה שיר שרו הלויים בבית המקדש, האם של יום חול או של ראש השנה.

והגם דאיתא בגמ' (שם לא.) דבכל יום ויום שרו מזמור כנגד מה שברא הקב"ה באותו יום בששת ימי בראשית, אבל עדיין צריך הסבר מניח על הדעת מהו גודל הענין של השיר שבגללו דחינו מלקדש החודש בראיית הלבנה, ובפרט יקשה, כשחל ר"ה ביום חמישי הרי זהו שיר של ראש השנה, שבו אומרים הפסוק 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו' (תהלים פא, ד), וא"כ מאי הזיקא שייכא כשיוסיפו עוד כמה פסוקים מקודם לכן, ומילתא טעמא בעי.

שיר הוא רק על סיום דבר השלם

ובכדי לבאר ענין השיר, נקדים בהא דתנן (שבת פ"ה מ"א) 'במה בהמה יוצאת וכו' בשיר', והיינו דהשיר הוי דבר עגול שהיו תולים על צואר

הבהמה, ולענייננו יש לומר דכל שירה וזמרה מורה ובא כשיש סיום וגמר בענין מסוים, וכגון 'מזמור שיר ליום השבת', בא לזמר ולשיר על גמרו של ששת ימי המעשה, וכמו כן 'שירת הים' על זה שגמרו והתנתקו מפרעה והמצריים, וכן 'אז ישיר בני ישראל עלי באר ענו לה', הוי על גמר הליכת בני ישראל ארבעים שנה במדבר, ו'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד' ג"כ הוי על גמר בנין בית המקדש, וזהו כללו של שיר שמזמרים שירה על סיום וגמר הדבר, וזהו כענין העיגול (השיר שהיו תולים על הבהמה), שעיגול שלם רומז על סיום.

ובזה יובן נמי הא דאיתא בגמרא (תענית לא.) שלעתיד לבא עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, דאז יהא הסיום של ימי הגלות וזהו ע"י מחול - עיגול, שמראה על סיום הדבר.

וכן בשירת הלויים כפי שהזכרנו איתא בגמרא (ר"ה שם) שבכל יום ויום שרו הלויים שירה על הדבר שגמר וסיים הקב"ה בבריאת העולם באותו יום כנ"ל.

וממש כענין זה, מצינו אצל יעקב אבינו שהתאבק עם שרו של עשיו עד שאמר לו המלאך הגיע זמני לומר שירה (ראה בראשית לה, כז וברש"י שם), לפי מה שביאר הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע (עבודת ישראל פ"ו וישלח בד"ה ויאמר שלחני), דהטעם שדוקא כשהתגבר יעקב עליו בקדושתו הגדולה הגיע זמנו של שר זה להגיד שיר ושבחה לפני השי"ת, היינו משום שלא היה אדם שכבשו לגמרי עד אז כמו יעקב אבינו, ורק בעת ההוא שיעקב ניצח את המלאך והתגבר עליו, אזי הגיע זמנו לומר שירה, שהרי לכך נברא שעל אף שעומד לשטן לאדם בעבודתו ית' יתגבר האדם עליו וינצחו.

תפילת מנחה במסירות נפש באמצע טירדת היום מעלה נחת רוח למעלה

והנה עצם תפילת המנחה הוא תפילה הבאה לאדם בקושי, וכמו שיתבאר (עיין טור או"ח סי' רלג), דהנה שחרית מתפלל האדם מיד בקומו משינתו, כשהוא מלא וגדוש עם כוחות חדשים ומתחיל לנהוג את סדר היום בכי טוב, וכן תפילת מעריב שמתפלל קודם ששוכב לישון, כאשר כל ענייניו כבר מתוקנים ושקטים ושלוים, מה שאין כן תפילת המנחה שזמנו בעצם היום, ובפרט בימי החורף בימים הקצרים ביותר, וכל אחד טרוד בשלו

שיחה יקרה בענין סוף זמן תפילת מנחה סה

אחד בלימוד ויגיעה בתוה"ק, והשני עסוק במסחרו לפרנס את ביתו, ועל כל אחד ואחד להתגבר ולאזור כוח להתפלל מנחה.

וכידוע מה שהובא בספה"ק מגן אברהם (מהמגיד הקדוש מטריסק זי"ע) בשם אביו (הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע), בפרשת בלק (בד"ה וירא בלק) וז"ל: וכמו שאמר אבא מארי צוקללה"ה בשם הבעש"ט צוקללה"ה, שגם זה האיש המוטרד בעסק כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפלת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפלה וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות האין שפנה כל היום בהבלי העולם והוא רץ לסימטא אחת ונעמד בצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלל מה הוא מדבר, עם כל זה גם תפילה כזו חשובה ויקרה מאד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים, עכת"ד.

מבורר מדבריו, שאע"פ שהאדם מתפלל מנחה במהירות בלי כוונה הראויה, עדיין עושה תפילה זו רושם למעלה ומעלה נחת רוח לבורא עולם, ע"י עצם הדבר שבמסירות נאמנה נפנה מכל עסקיו ועוזב הכל כדי לעשות רצון בוראו.

עבודת הבינונים ועבודת הצדיקים בתפילת מנחה

ועתה יש להתבונן, כי בעבודת ה' בכלליות יש שתי מיני עבודות, אחת הוא עבודה של אנשים כערכינו, שהוא עבודה של 'התגברות' שמתגבר על יצרו, על תאוותיו ונסיונותיו ועל כל עסקיו המונעים ממנו מלעשות רצון אביו שבשמים, ועל אף שאין לנו כל כוונת הצדיקים והכהונה דרבה שהוא מנת חלקם קודם עבודת בוראם, עכ"ז עבודתם מעורר תענוג למעלה בזה גופא שעל אף שאין להם ההשגות הגדולות, המה מתגברים על הכל אך ורק לעשות רצון יוצרם ובוראם.

ומאידך, יש עבודת הצדיקים שכבר כבשו את תאוותיהם ואין להם מפריעים גשמיים וחומריים המונעים מהם מלעשות רצון קונם וצורם, ועבודתם הוא בכוונה ודביקות בכל מיני שלימות והשגות.

ולגבי תפילת המנחה מצינו שני עבודות אלו, כי כנ"ל היות זמנו הוא באמצע היום אזי יש להאדם עבודה של "זיך אוועקרייסן", ואף שאין מוחו וליבו מוכנים כראוי לעמוד לפני המלך הגדול עם הכוונות

הראויות לכוון, אך כיון שהגיע הזמן והשעה דוחקת, לכן הוא נעמד להתפלל מנחה, וזהו עבודה של מסירות נפש ממש, וזה גורם נחת רוח למעלה עד אין קץ.

ועבודה הנזכרת שייכת לאדם שמקצר את יומו, ומכוין שעותיו בכדי להתפלל לפני שקיעת החמה, ותפילה כזו היא כנגד 'שחיטת' התמיד [שהיה לפני השקיעה כנ"ל], שהרי מפריע את סדר יומו וחותר מזמנו, ומקריב את עצמו למען כבוד יתברך שמו, וזהו כשחיטה בפועל.

ולעומת זה, עבודת הצדיקים שאינם מסוגלים לעמוד לפני מלך מלכי המלכים בלי הכנה דרבה כדבעי, ולכן הם מושכים ומאריכים את הזמן יותר ויותר, שכן בדעתם להביא להקב"ה דבר מוכן וגמור, וזהו כנגד עבודת השיר בעת הקרבת הנסכים, וכאמור לעיל דענין השירה מורה על דבר השלם.

עומק ענין שירת הלויים

ובזה אפשר לבאר מה שהקשינו, מהו החשיבות הגדולה של שירת הלויים שבגללו תיקנו שלא לקבל העדות מן המנחה ולמעלה, והוא, משום שהשיר לא היה סתם ענין של שירה וזמרה, רק היה טמון בזה עבודת עבודה של גמר וסיום עבודת היום, ועל ידה העלה למעלה דבר השלם של עבודת בני ישראל של אותו היום, וממילא אין לערבב השירים זה בזה כלל, ודו"ק.

ועתה ניתנה ראש ונשובה לבאר, דזהו הענין שמצינו שני שיטות בהפוסקים לגבי זמן תפלת מנחה אי הוי עד השקיעה דייקא או אפילו אחריו, והיינו, שדעתם חלוקה האם נכון לכוין לזמן שחיטת התמיד, או יותר נכון לכוין לזמן הקרבת הנסכים והשיר, וזהו כתוצאה משתי בחינות הנזכרות בעבודת השם.

בגלות מצרים עבדו בני ישראל שני העבודות ביחד

ולפי הטעם שנתבאר עתה, שהצדיקים ממתינים עד סוף הזמן ממש, ונוהגים להתפלל מנחה אחרי השקיעה ומאוחר יותר עד כי ירד הלילה, וכמו שביארנו היות שיש מושג אצל הצדיק שאינו מסוגל לעמוד להתפלל אלא כשיביא עמו דבר גמור ומתוקן מלא בחידושים, לפני מלך

מלכי המלכים הקב"ה, יש לומר דזה היתה המשמעות של **גלות גאולת מצרים**, שידוע מה שכבר הזכרנו כמה פעמים שכל השעבוד והעינויים והקשיים שעברו על בני ישראל במצרים היה בכדי לזככם שיהיו כלים מאירים כספירים, ויהיו ראויים לקבל את התורה הקדושה ושיזכו אז לגילוי כבוד ה' במעמד הר סיני, וכמו שמובא (עיי'ן רש"י דברים ד, לה) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, ולכך נאמר 'אתה הראת לדעת', וזהו הפעם היחידי שזכו ישראל להתגלות כבוד ה' באופן כה גדול.

והגם שהיה נראה לעם ישראל שזמן גאולתם נתאחרה יותר ויותר, האמת היתה שכפי האריכות, כמו כן במידה זאת זכו אחר כך לגילוי הגדול והנשגב במעמד הר סיני, שכן לא היה שייך לזכות לכך לולי אריכות שעבודם תחת יד מצרים, ואכן רק לאחר רד"ו שנה שכבר היו משועבדים לפרעה, הגיע הזמן שהיו בני ישראל ראויים ביותר לקבל את התורה, ואז הגיע העת של הגמר והסיום של גלות מצרים ולכן יצאו לגאולה.

נמצא שאז בגלות מצרים היתה להם שני העבודות ביחד, שמחד גיסא היה להם עבודת עבודה של 'שחיטה' ומסירות נפש שלא לעזוב את דרכי אבותיהם גם כשהקושי והמרירות היתה מנת חלקם בעמק הבכא של קליפת וטומאת מצרים, אבל מאידך, ע"י עבודה זו של שנים רבות, זכו להביא את עצמם בכל רמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם הרוחניים והגשמיים, לבחינת גמר וסיום בעת מעמד קבלת התורה בהר סיני.

וכמו כן עתה עלינו לדעת שיסורי הגלות מזככים את נשמותינו, וע"י לימוד התורה ושמירת גדרי ההלכה וכמו שדרשו חז"ל (ראה זוהר ח"א כז, א. ח"ג קנ"ג, א ברע"מ) 'בחומר ובלבינים' – 'בחומר' זה לימוד 'קל וחומר', 'ובלבינים' זה 'ליבון הלכתא', אנו זוכים להשמר מכל רע, ונשמת ישראל מתעלית עד שהנשמה פורצת את כל ההעלמות וההסתרים ויתגלה אלקותו יתברך בגאולת נפשנו במהרה, ובכל שנה ושנה בחג הפסח הוא זמן כזה של התעלות לגמור ולסיים את גלותינו.

ביאור ענין הקרבת הפסח לאחר התמיד ובחפזון

ובזה יש לבאר מה שהתחלנו, בביאור ענין הקרבת הפסח דוקא לאחר הקרבת התמיד, והוא בכדי לעורר שני העבודות ביחד, שמחד גיסא

הקרבת הפסח היתה בבהלה וללא ישוב הדעת שכן היו תקופות בזמן המקדש שהוצרכו להקריב מעל מליון קרבנות (עיין פסחים סד:) בזמן מועט של ב' שעות, והכל היה בחפזון גדול, וע"י זה נתעורר נחת רוח גדול למעלה כנ"ל, ובד בבד צירפו גם עבודה האחרת ע"י שהקריבו הפסח דייקא אחר הקרבת התמיד בזמן ניסוך המים ואמירת השיר, וזהו בכדי לעורר ענין עבודת בצדיקים ע"י אמירת הלל ושירה בדביקות להשי"ת, שהוא עבודה של גמר וסיום הענין בשלימות, ועי"ז העבודה הזאת של גמר וסיום נעשה שעת הכושר לסיים העבודה שמתוך הסתר ולפעול ישועתינו בגאולת עולם.

וזהו ענין הפיוט שאומרים בליל הסדר 'אז רוב ניסים הפלאת בלילה' (סיסרא, ומלך גרר ואשור) והוא שע"י השירה עושים גמר, ועי"ז פעלו ניסים ונפלאות לאורך כל הדורות, ובפרט בימי הפסח, וצריכים להאמין בעבודתינו שע"י השירה שלנו וע"י תפלת מנחה שמתפלל האדם יכול לפעול גדולות ונצורות ממש, וכמו אז, כן עתה נזכה ע"י עבודתינו בתוככי עומק הגלות לזיכוכן גופינו והארת נשמותינו, וגמר וקץ לכל צרותינו, ולזכות לגאולתינו השלימה בקרוב.

היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם

אלו יעמדו על הברכה שנדבו סכום הגון להוצאת הגליונות

פרנסי חג הפסח

ידידנו הרב החסיד המפואר

רבי **אהרן מאיר שווארץ** הי"ו

לעילוי נשמותיהם של הוריו

אביו הרב הגאון ר' **עמרם** ב"ר **יעקב** ע"ה
נלב"ע שביעי של פסח תשכ"ו

אמו האה"ח **חנה** בת ר' **אהרן מאיר** ע"ה
נלב"ע יום א' דפסח תשנ"ו

ידידנו הרב החסיד המפואר

רבי **יעקב** ב"ר נחמן **ראזנער** הי"ו

לזכותו והצלחתו ולשפע ברכה והצלחה וכט"ס

שותפי הגליח

ידידנו הרב החסיד המפואר

רבי **יהושע**

פריעדמאן הי"ו

ידידנו הרב החסיד המפואר

רבי **שמואל זאב**

סטרולאוויטש הי"ו

לזכות רפואת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הרוצה להשתתף בהוצאת הגליונות נא להתקשר למס' 3245-661-347
וזכות הגדול של זיכוי הרבים תעמוד לכם להתברך בכל מיילי דמיטב